KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Bildiri Özetleri

IX. Deneysel Bilişsel Psikoloji Sempozyumu

2025

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Guest Speaker

Rethinking the episodic-semantic distinction in human memory – what have we learned from the dementias?

Muireann Irish

University of Sydney

Episodic memory is one of the most sophisticated expressions of human cognition, allowing us to remember the past in rich detail and to mentally project ourselves forward in time to envisage the future. Such feats of mental time travel are essential for maintaining a sense of continuity and identity across subjective time. Neurodegenerative disorders offer us a compelling glimpse of the breakdown of complex brain circuits specialised for episodic and semantic memory. In this talk, I will provide an overview of our work to date exploring memory dysfunction in Alzheimer's disease and semantic dementia. I will show how semantic memory makes a fundamental contribution to complex forms of mental construction include autobiographical memory, future thinking, and creative cognition. As such, I hope to highlight the dynamic ways in which episodic and semantic memory interact to support complex feats of cognition, as well as to consider what it might be like to lose these uniquely human functions.

About Muireann Irish

Muireann Irish is Professor of Cognitive Neuroscience at the University of Sydney, where she leads a multidisciplinary research program exploring cognitive and behavioural changes in younger-onset dementia. To date, Muireann has published >185 papers, attracted >11,000 citations, and has secured over AUD$10million in competitive funding. The calibre of her research has resulted in many prestigious awards including, the 2019 Cognitive Neuroscience Society Young Investigator Award, the 2020 Elizabeth Warrington Award from the British Neuropsychological Society, and most recently, her election as a Fellow of the Academy of Social Sciences in Australia.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Sanal Gerçeklik Ortamında Sosyal Varlığın Bilişsel Görev Performansı ve Bulunma Hissi Üzerine Etkileri

Aybars Yıldırım

İzmir Ekonomi Üniversitesi

Bu çalışma, sanal gerçeklik (VR) ortamındaki sosyal varlığın bilişsel görev performansı ve bulunma hissi (Sense of Presence) üzerindeki etkilerini incelemektedir. Katılımcılar, "sosyal" koşulda sanal insan avatarları ve arka plan insan seslerinin yer aldığı veya "sosyal olmayan" koşulda bu unsurların bulunmadığı VR sınıf ortamına rastgele atanmıştır. Deney süresince katılımcılar, üç farklı zorluk seviyesine sahip zihinsel döndürme görevini tamamlamış ve ardından bulunma hissini ölçen Witmer-Singer ve Slater-Usoh-Steed ölçekleri ile sosyal anksiyeteyi ölçen Liebowitz Sosyal Anksiyete Ölçeği'ni doldurmuştur. Sonuçlar, sosyal koşuldaki katılımcıların görev performansının daha yüksek olduğunu ancak bulunma hissinin daha düşük olduğunu göstermiştir. Sosyal anksiyete düzeyleri iki grup arasında anlamlı farklılık göstermemiştir. Ayrıca cinsiyet ve önceki VR deneyiminin görev performansı üzerinde anlamlı etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Sosyal varlık unsurlarının bilişsel performansı artırma potansiyeline sahip olduğu ancak bulunma hissini azaltabileceği sonucuna varılmıştır. Bulgular, VR uygulamalarının tasarımında bireysel farklılıkların önemini vurgulamakta ve daha etkin, kullanıcıya uyarlanmış VR ortamlarının oluşturulmasına katkı sağlamaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

İnsan-Robot Etkileşiminde Esneklik ve Uyum: İletişimsel Stratejiler Üzerine Bir İnceleme

Hande Sodacı, Aylin Küntay

Koç Üniversitesi

Amaç: Bu çalışma, insan-robot etkileşiminde iletişimsel uyum süreçlerini inceleyerek, bireylerin sosyal robotlara yönelik iletişimini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Dinleyiciye yönelik iletişim tasarımı bağlamında, gerçek zamanlı geri bildirimlerin bu stratejiler üzerindeki etkisi araştırılmıştır.
Yöntem: Katılımcılar, bir ekran aracılığıyla, dinleyici rolündeki diğer oyuncuyla (insan ya da robot) sözlü bir kelime buldurma oyunu oynamıştır. Katılımcı farklı soyutluk ve sıklık düzeylerinden 48 kelimeyi dinleyiciye tarif etmiş, dinleyici de bu kelimeleri tahmin etmeye çalışmıştır. Gerçek zamanlı bir etkileşim izlenimi yaratmak amacıyla, önceden kaydedilmiş dinleyici videoları kesintisiz bir akış halinde sunulmuştur. Dinleyicinin doğru ve yanlış tahminlerinin sıralanışına göre değişen üç deneysel koşul kullanılmıştır: (1) başta ardışık doğru, ardından yanlış tahminler, (2) başta ardışık yanlış, ardından doğru tahminler, ve (3) karışık bir sırada doğru ve yanlış tahminler. Dinleyici her koşulda %25 oranında yanlış tahmin etmiştir. Üretilen kelime tariflerinde hangi iletişimsel stratejilerin kullanıldığı (anlamsal ayrıntılar, dilsel/kültürel olarak yerleşik ifadeler, yönlendirmeler, multimodal ifade biçimleri) analiz edilmiştir.
Bulgular: Katılımcıların robot ve insan dinleyicilere benzer uyum sağladığı gözlenmiştir. Uyum, karşılıklı etkileşim sürecinde dinleyicilerin tahminlerine bağlı olarak gelişmiştir. Özellikle "yanlış" tahminler sonrası katılımcıların kelime tariflerinde daha fazla anlamsal ayrıntı ve çeşitli iletişimsel strateji kullanımını gözlenmiştir.
Sonuç: Bu çalışma, dinleyiciye yönelik iletişim stratejilerinin insan-robot etkileşimi gibi belirsiz ve tahmini zor bir iletişim bağlamında nasıl şekillendiğini ortaya koyarak literatüre katkı sağlamaktadır. Bulgular, sosyal robotların insan benzeri etkileşim davranışları sergilediklerinde etkili iletişim ortakları olarak algılanabildiğini ve gerçek zamanlı geri bildirimlerin iletişim tasarımında belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Çalışma, insan-robot etkileşiminde dinleyiciye uyumlu iletişim tasarımının önemine işaret ederek, bu alandaki tasarım ve araştırmalara yön verecek temel içgörüler sunmaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Sosyal Anksiyete Araştırmaları İçin Fotogerçekçi 360° Sanal Gerçeklik Ortamlarının Değerlendirilmesi

Neslihan Özhan[1], Erich W. Graf[2], Matthew Garner[2]

[1]*Karadeniz Teknik Üniversitesi*
[2]*University of Southampton*

Topluluk önünde konuşma görevleri, anksiyete ve sosyal değerlendirme stresini tetiklemek amacıyla sıklıkla anksiyojenik laboratuvar paradigmaları olarak kullanılmaktadır. Sosyal anksiyetesi yüksek bireylerin sosyal değerlendirmeye maruz kaldıkları durumlarda daha yoğun anksiyete yaşadıkları ve bu süreçte deneyimlenen anksiyetenin yanı sıra ilgili teorik değişkenlerin sosyal anksiyetenin önemli yordayıcıları olduğu literatürde gösterilmiştir. Bu çalışmada, fotogerçekçi bir sanal gerçeklik (VR) paradigması geliştirilmiş ve klinik olmayan bir örneklemde anksiyojenik bir laboratuvar protokolü olarak potansiyeli değerlendirilmiştir. Paradigmada sosyal anksiyetenin yordayıcı değişkenleri olarak özbildirim yoluyla elde edilen genel ve sosyal anksiyete eğilimi, sosyal performans değerlendirmeleri, ruminasyon ve sanal ortamda deneyimlenen immersiyon incelenmiştir. Sosyal değerlendirmeye yönelik tehdidin sosyal anksiyete bozukluğu açısından klinik önemi göz önüne alınarak, sosyal anksiyetenin genel anksiyete eğiliminden (GAD) farklı olarak VR paradigmasındaki anksiyete tepkilerini anlamlı biçimde yordayıp yordamadığı analiz edilmiştir. Ayrıca, fotogerçekçi sanal topluluk önünde konuşma paradigmasının, daha sonra gerçekleştirilen yüz yüze topluluk önünde konuşma görevinde bir maruz kalma (exposure) mekanizması olarak işleyip işlemediği araştırılmıştır.
Elde edilen bulgular, sanal izleyici önünde performans sergilemek ile boş bir sanal ortamda performans sergilemek arasında anksiyete düzeyleri bakımından anlamlı fark bulunmadığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, sanal paradigmamızın sosyal anksiyete ile ilişkisine dair, genel anksiyeteye kıyasla daha güçlü kanıtlar sunduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar, fotogerçekçi 360 derece VR teknolojisinin sosyal anksiyete alanındaki laboratuvar araştırmalarında teorik ve deneysel açıdan değerli bir araç olduğunu desteklemektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Bir Ağaç Olmak: Sanal Gerçeklik Ortamında Doğa Bedenlenmesinin Durumluk Anksiyete ve Otonom Sinir Sistemi Üzerine Etkisi

Burak Erdeniz, Nehir Gökoğlu, Abdullah Özgün Erten, Hasan Kazdağlı, Azra Güçlü, Lara Yelda Aktaş, Sude Kandemir

İzmir Ekonomi Üniversitesi

Bu çalışma, doğa temelli bir sanal gerçeklik (VR) ortamında bir ağaç olarak bedenlenmenin (embodiment) psikolojik ve fizyolojik etkilerini incelemektedir. Literatürde bedenlenme deneyimlerinin genellikle öznel raporlara dayandığı, otonom sinir sistemi tepkilerinin ise ihmal edildiği görülmektedir. Bu çalışma, bu boşluğu VR tabanlı bir orman yangını senaryosunda hem anksiyete hem de kalp atım hızı değişkenliği (HRV) üzerinden ele alarak doldurmayı hedeflemektedir.

27 gönüllü katılımcı (21-42 yaş, 25 kadın, 6 erkek) VR deneyimine katılmıştır. Sanal gerçeklik başlığı kullanılarak, katılımcılar önce sakin bir orman ortamını, ardından yaklaşan bir yangın senaryosunu ağaç bedenlenmesiyle deneyimlemiştir. Veriler, STAI-I/II anketleri, Bedenlenme Anketi ve bilekten takılan elektrokardiyogram (EKG) cihazıyla toplanmıştır. STAI-I ön-test/son-test farkları eşleştirilmiş örneklem t-testi; Bedenlenme ve anksiyete skorları değişimi arasındaki ilişki için Pearson korelasyon analizi; PNS, SNS, SDNN, RMSSD, SD1 ve SD2 değerlerinin her biri için de 2 (Denekler İçinde, Koşul: Temel, Deneysel) x 2 (Denekler Arası, Grup: Yüksek Bedenlenme, Düşük Bedenlenme) karışık ANOVA'lar yapılmıştır.

Ön-test ve son-test STAI-I skorları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur, $t(26)=-4.10$, $p<.001$ Yüksek ve düşük bedenselleştirme grupları arasında yapılan karma ANOVA analizleri sonucunda, PNS İndeksi üzerinde anlamlı bir Deney Koşulu × Grup etkileşimi bulundu ($F(1,25)=5.02$, $p=.03$). SDNN değişkeninde gruplar arası anlamlı bir fark gözlendi ($F(1,25)=6.048$, $p=.021$). RMSSD için de gruplar arası fark anlamlıydı ($F(1,25)=7.27$, $p=.01$). SD2 için de benzer şekilde gruplar arasında anlamlı bir farklılık raporlandı ($F(1,25)=5.64$, $p=.03$). Öte yandan, Mean HR, SNS İndeksi, LF, HF, SD1 değişkenlerinde anlamlı bir ana etki veya etkileşim bulunmadı ($p>.05$).

Bu çalışma, bir ağacı bedenselleştirmenin hem psikolojik hem de fizyolojik düzeyde etkili olduğunu göstermiştir. Yüksek bedenlenme grubundaki katılımcılar, tehdit anında daha güçlü fizyolojik tepkiler (SDNN, RMSSD, SD2) göstermiş ve bu durum, PNS aktivitesindeki anlamlı etkileşimle desteklenmiştir. Ayrıca, deneyim sonrasında kaygı düzeylerinde genel bir artış gözlemlenmiştir. Bulgular, sanal gerçeklik ortamında bir ağacın bedenlenebileceğini ve bu deneyimin gerçek fizyolojik stres tepkilerini tetikleyebileceğini ortaya koymaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Çeldirinin Bozucu Etkisinde İçsel ve Dışsal Faktörlerin Rolü

Özlem Ertan, Büşra Arslan

Ankara Medipol Üniversitesi

Dikkat, dışsal ve içsel çeldiricilerle bölünebilir. Dışsal çeldiricilerle ilgili araştırmalar bulunmasına karşın, görev dışı düşüncelere kayma olan zihin gezinmesi (ZG) gibi içsel çeldiricilere odaklanan çalışmalar sınırlıdır. Algısal yük (AY) düşükken daha fazla ZG yaşandığını bildirilmiştir. Bu, ZG ile çalışma belleği kapasitesi (ÇBK) arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Ancak istemli ZG'nin rolüne dair bilinen bulgu yoktur. Bu çalışma, ZG türü (istemli/istemsiz) ve düzeyi, TUT (görevle ilgisiz düşünceler) sayısı ve içeriği (geçmiş/gelecek), AY düzeyi (düşük/yüksek) ve çeldiricinin bozucu etki düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Kriterleri sağlayarak laboratuvar davetini kabul eden 18–30 yaşlarındaki 120 üniversite öğrencisi çalışmaya katılmıştır. ZG türü ve düzeyi ilgili ölçeklerle, çalışma belleği OSPAN göreviyle, çeldiricinin bozucu etkisi ise Harf Ayırt Etme göreviyle değerlendirilmiştir. Harf ayırt etme görevi farklı AY altında gerçekleştirilmiş ve görev sırasında rastgele anlarda TUT varlığı ve içeriği sorgulanmıştır. Katılımcıların bildirilen psikiyatrik/nörolojik hastalığı yoktur; ayrıca depresyon, anksiyete, stres düzeyleri ölçülmüştür. Dört katılımcı ospan görevinde elenmiştir. Sonuçta; AY düşükken gözlenen bozucu etki ile istemli ZG arasında negatif ($r = -.20$, $p = .028$) ve kaygı düzeyi arasında pozitif ($r = .19$, $p = .035$) ilişki vardır. AY yüksekken gözlenen bozucu etki ile ÇBK arasında negatif ($r = -.21$, $p = .027$) ve geçmişle ilişkili TUT sayısı arasında pozitif ($r = .21$, $p = .024$) ilişki vardır. Kaygı ($r = .39$, $p < .000$), depresyon ($r = .40$, $p < .000$) ve stres ($r = .30$, $p = .001$) düzeyleri ile istemsiz ZG pozitif ilişkilidir. ZG düzeyi arttıkça görevdeki TUT sayısı artmaktadır ($r = .25$, $p = .006$). Ayrıca, ÇBK azaldıkça yüksek AY koşulundaki hata sayısı artmaktadır ($r = -.19$, $p = .046$). Görev zorken ZG artmakta ve ÇBK performansta rol almaya başlamaktadır. Daha sık istemli ZG yapanlar görev kolayken daha az bozucu etki yaşamışlardır. ZG'nin istemsiz olmasıyla duygusal belirti ve bozucu etki düzeyi artışının ilişkili olması ve ZG'nin istemli olmasıyla bozucu etki düzeyi azalışının ilişkili olması ZG'nin tamamen istenmedik olmayabileceğini düşündürmektedir. ZG türü hakkında detaylı incelemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Topografik Yeniden Yapılanmanın Davranışsal Sonuçları: Kısa Süreli Görsel Yoksunluk Sonrasında Algısal Öğrenmenin Komşu Görme Alanlara Transferi

Zahide Pamir, Tutku Karahan , Berk Yüce

Bilkent Üniversitesi

Görsel sistem beyinde topografik olarak örgütlenmiştir. Buna göre, görsel dünyanın uzamsal düzeni retinada korunur ve bu düzen görsel korteks düzeyinde de sürdürülür. Bu da, görsel dünyadaki komşu konumların beyinde komşu bölgeler tarafından işlenmesini sağlar. Ancak beynin bu işlevsel organizasyonu, duyusal girdideki değişimlere bağlı olarak değişebilir. Örneğin, görsel korteksin bir bölgesi, lokal bir retina hasarı nedeniyle tipik girdisinden mahrum kaldığında, bu bölgedeki nöronlar, normalde yalnızca komşu beyin bölgesi tarafından işlenen uyaranlara yanıt vermeye başlar. Bu olgu, topografik yeniden yapılanma olarak adlandırılır. İnsan ve hayvan çalışmalarından elde edilen nöral kanıtlar, yeniden yapılanmanın varlığını desteklese de, bu olgunun davranışsal karşılıkları tam olarak anlaşılamamıştır. Bu çalışmada, topografik yeniden yapılanmanın davranışa etkilerini incelemek amacıyla, algısal öğrenme paradigmasından faydalanılmıştır. Normal şartlarda, algısal öğrenme ile edinilen beceriler, eğitilen görsel alana özgüdür, komşu alanlara transfer edilmez. Bu nedenle, bu çalışmada, kısa süreli ve geri döndürülebilir görsel yoksunlukla ortaya çıkan topografik yeniden yapılanma sayesinde edinilen becerilerin komşu ve eğitilmemiş alanlara transfer olup olmayacağı araştırılmıştır. Beş sağlıklı katılımcı, retina üzerindeki kör noktaya karşılık gelen konumda yön ayırt etme görevinde eğitilmiştir. Kör noktaya karşılık gelen görme korteksine yalnızca tek gözden girdi olduğundan bir gözün kapatılması, açık gözün kör noktasında duyusal yoksunluğa sebep olmaktadır. Performans eşikleri, eğitim öncesi ve yaklaşık 15–20 günlük eğitim sonrası üç farklı retinal konumda (kör nokta, komşu, uzak) ölçülmüştür. Bu ölçümler hem normal görme hem de tek gözün kapatılmasıyla sağlanan duyusal yoksunluk koşullarında gerçekleştirilmiştir. Eğitim sonrası kör nokta konumunda belirgin bir performans artışı gözlemlenmesinin ardından komşu konumda, duyusal yoksunluk koşulunda normal görme koşuluna kıyasla anlamlı bir performans artışı kaydedilmiştir, buna karşın uzak konumda anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu bulgular, duyusal yoksunluk sonrası öğrenilen becerilerin, normalde gözlenmeyen şekilde komşu ve eğitilmemiş alanlara transfer olabildiğini göstermektedir. Sonuçlar, topografik yeniden yapılanmanın yalnızca algısal bozulmalara sebep olmadığına, aynı zamanda davranışsal faydalar da sağlayabileceğine dair literatürdeki ilk kanıtı sunmaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Etkileşimsel jestlere ve nesnelere yönelik sağlarlık ve mekansal uyumluluk etkilerinin erken zamansal dinamikleri: Bir EEG çalışması

Efe Soyman[1], Pınar Demir[1], Fatmanur Etili[2]

[1]Koç Üniversitesi
[2]Kadir Has Üniversitesi

Çevremizdeki insanlarla ve nesnelerle girdiğimiz etkileşimlerde mekansal uyumluluk ve sağlarlık etkilerinin belirli eylem yatkınlıklarına neden olduğu bilinmektedir. Mevcut çalışmada, bu etkilere yol açan etkileşimsel jestlerin ve tek kulplu nesnelerin algılanmasına yönelik erken nörobilişsel süreçleri incelemek amacıyla EEG yöntemi kullanılmıştır. Bir motor ön-hazırlama görevinde, katılımcılara tokalaşmak üzere uzatılmış el ya da tek kulplu nesne görselleri sunulmuştur. Bu görseller ekranın ya sol ya da sağ tarafında gösterilmiştir. Aynı zamanda, uzatılan el, sol ya da sağ el olup, nesnelerin kulpları da ya sola ya da sağa yöneltilmiştir. Böylelikle mekansal uyumluluk ve sağlarlık etkileri birbirinden bağımsız olarak manipüle edilerek test edilmiştir. Katılımcılar, ön-hazırlama periyodundan sonra uyaranların ellerine veya kulplarına uygulanan maskelemenin rengine göre sol ya da sağ elleriyle yanıt vermişlerdir. Yirmi altı kanaldan elde edilen EEG kayıtlarından, ön-hazırlama periyodunun başlangıcı baz alınarak olaya ilişkin potansiyeller hesaplanmıştır. Korteks boyunca geniş dağılım gösteren büyük bir EEG kanalı grubunda, hem etkileşimsel jestlere hem de nesnelere karşı, oldukça erken başlayan uzun bir zaman aralığında (~32-572 ms) mekansal açıdan uyumsuz olan koşulda, uyumlu olan koşula kıyasla daha negatif potansiyeller bulunmuştur. Benzer şekilde daha güçlü bir negatiflik örüntüsü nesnelere karşı, sağlarlık açısından uyumsuz olan koşulda, uyumlu olan koşula kıyasla yalnızca geç bir zaman aralığında (~252-632 ms) görülmüş, ilginç bir şekilde, daha erken bir zaman aralığında (~42-167 ms), bu örüntünün tam tersi bulunmuştur. Son olarak, sağlarlık açısından uyumsuz olan etkileşimsel jestler, uyumlu olanlara kıyasla sadece görece geç bir zaman aralığında (~147-317 ms) ve yalnızca parietal kanallarda gözlemlenen daha negatif potansiyeller ortaya çıkarmıştır. Mekansal uyumluluk etkilerine ilişkin bulgular, etkileşimsel jest ve nesne uyaranlarının benzer bir şekilde, geniş bir kanal grubunda uyumlu ve uyumsuz koşullar arasında çok erken zaman aralıklarında aktivite farklılıkları oluşturduğunu göstermektedir. Öte yandan, etkileşimsel jest ve nesne uyaranlarının ortaya çıkardığı sağlarlık etkileri hem topografik hem de zamansal açıdan önemli ölçüde farklılıklar göstermektedir. Bu bulgular, davranışsal sonuçlar ile ilişkili olarak tartışılacaktır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Çokluk algısının zamana bağlı dinamikleri

Aslı Kılıç[1], Dicle Dövencioğlu[1], Zelal Eltaş[2]

[1]*Orta Doğu Teknik Üniversitesi*

[2]*Bilkent Üniversitesi*

Çokluk algısı, insanların sözlü işlem yapmadan miktarları hızlı bir şekilde tahmin etmelerini sağlar. Bu beceri, iki sayı arasındaki ayrımın mutlak farklarından ziyade birbirlerine olan oranlarına bağlı olduğunu belirten Weber yasasına göre ortaya çıkar. Önceki çalışmalar, tepki süresindeki zamansal kısıtlamaların çokluk algısını önemli ölçüde etkilediğini göstermiştir. Örneğin, kısa süre içinde verilen tepkilerde sunulan nokta sayıları için beklenenden yüksek miktarda tahminler gözlemlenmiştir (Overestimation). Ancak, bu etkinin verilen cevabın temelini oluşturan kriter noktası ve değişen zamansal talepler arasındaki tutarlılığı çok net çalışılmamıştır. Mevcut çalışmada katılımcılara bir nokta bulutu gösterilmiş ve katılımcılardan ekrandaki noktaların belirli bir kriter değerinden fazla olup olmadığını belirtmeleri istenmiştir. Deneylerde, daha kısa sürede talep edilen tepkilerin (60-120 ms) uzun süre sonrasında talep edilen tepkilere (250-1000 ms) kıyasla dört kriter değer koşulunda da (30, 40, 50, 60) yüksek sayılarada tahmine yol açtığı gösterilmiştir. Bu etki tüm kriter koşulları arasında tutarlı olarak bulunmuş ve mutlak miktardan ziyade, kriter değerinin nokta sayıları oranına bağlı olarak işlediği gözlenmiştir. Bu çalışma, Weber kesirlerini (kriter değerinin 1/5'i) standardize ederek, deney koşulları arasında karşılaştırılabilirliği sağlamış ve zamansal kısıtlamaların nokta sayılarını yargılama üzerindeki etkisini incelemiştir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular, zamansal kısıtlamaların oran tabanlı işlemeyle etkileşime girmediğini göstererek ANS (Approximate Number System) sisteminin nasıl çalıştığı üzerine ipuçları vermektedir. Özetle, elde edilen bulgular, Weber kesirlerinin standartlaştırılarak çokluk algısının zamansal dinamiklerini araştırıp, çokluk algısının değişen zamansal ve bağlamsal talepler altında hassas ayarlamalar yapabilen dinamik bir bilişsel sistem olduğunu göstermiştir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Jest ve Bilişin Kesişiminde: Yaşlı Bireyler ve Nörolojik Hasta Gruplarında Yaratıcı Düşünmeye Etki Eden Mekanizmalar

Gyulten Hyusein[1,2], Vasiliki Meletaki[1], Eileen R. Cardillo[1], Tilbe Göksun[2], Anjan Chatterjee[1]

[1]Penn Nöroestetik Merkezi, Pennsylvania Üniversitesi
[2]Koç Üniversitesi

Jestler iletişimi ve bilişi, örneğin mekânsal problem çözmeyi kolaylaştırır. Yaratıcı düşünme de jestlerden fayda görür; ancak altta yatan mekanizmalar hâlâ belirsizdir. Genç yetişkinlerde zihinsel imgeleme becerilerin yüksek olması, jestlerin yakınsak düşünmeye olan katkılarını kolaylaştırır. Iraksak düşünmede ise, daha çok jest kullanmanın daha iyi bir performans ile bağlantılı olduğu tespit edilmiştir. Iraksak düşünmenin semantik süreçlere dayanabileceği öne sürülmektedir. Bu çalışmada jestlerin yaşlı yetişkinlerde (N=21, Myaş=74.62) benzer şekilde yaratıcılığı destekleyip desteklemediği incelendi. Yakınsak ve ıraksak düşünmede sırasıyla imgeleme ve semantik belleğinin rollerini test etmek amacıyla, yaşlı yetişkinlerle birlikte posterior kortikal atrofi (PCA; N=2) ve semantik varyant primer progresif afazi (svPPA; N=2) hastaları ile karşılaştırıldı. PCA hastalarının zihinsel imgelemede bozulma, ancak semantik sistemde korunma; svPPA hastalarının ise bunun tersini göstermesi beklendi. Yakınsak düşünme uzak bağlantılar testi (RAT) ve görsel analoğu (vRAT) ile, ıraksak düşünme ise alternatif kullanımlar testi (AUT) ile değerlendirildi. Görevler, jest kullanımının kısıtlandığı ve teşvik edildiği iki koşul altında tamamlandı. Zihinsel imgeleme, jest kullanım sıklığından bağımsız olarak sözel yakınsak düşünmenin anlamlı ve pozitif bir yordayıcısıydı. Semantik akıcılık, yakınsak düşünme ile ikonik jestler arasındaki ilişkiyi modüle etti. Yüksek semantik akıcılığa sahip sağlıklı yaşlılarda jestler yakınsak düşünmeyi negatif yönde etkilerken; düşük semantik yeterliliğe sahip olanlar jestlerden fayda gördü. Bu bulgu, yaşlı yetişkinlerin tek modlu işlemlemeden fayda gördüğünü ileri süren literatürle örtüşmektedir; yani semantik yeterlilik düşük olduğunda jestler fayda sağlar. Hastaların yaratıcılık test puanlarını sağlıklı bireylerin istatistiksel linear modelleriyle karşılaştırdığımızda, tüm hastaların yakınsak düşünme için zihinsel imgelemeden fayda görebileceği bulundu. Ancak yalnızca PCA hastaları, semantik akıcılık ile ikonik jestler arasındaki etkileşim açısından sağlıklı bireylere benzerlik gösterdi. Görünüşe göre svPPA gibi semantik belleğe özgül beyin bozulmalarında, jestler düşük semantik kapasitesini kompanse edemeyebilir. Bu çalışma, jestlerin dil ve bilişle ilişkili kuramlara ve bilişsel yaşlanma ile nörodejenerasyon modellerine katkı sunmaktadır. Ek olarak yaptığımız ıraksak düşünme sırasında jestlerin nasıl etkili olduğunu inceleyen analizler sonuçların daha da netleşmesini sağlayabilir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Bir Sahne, İki Kültür: Film Parçalarıyla Uyandırılan Duygu Deneyiminde Kültürel ve Bireysel Farklılıklar

Yıldız Özkılıç[1], Belgüzar Nilay Türkan[2], Merve Boğa[3], Elvan Arıkan-İyilikci[4], Elif Yüvrük[5]

[1]*İzmir Bakırçay Üniversitesi*
[2]*Universität Trier*
[3]*Bursa Uludağ Üniversitesi*
[4]*Ege Üniversitesi*
[5]*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*

Kültürün duygu deneyimindeki etkisi, psikolojinin farklı alanlarında sıkça ele alınan bir konudur. Bu araştırma, kültürün duygu deneyimi üzerindeki etkisini Türkiye (N=95) ve Almanya (N=56) örneklemleri üzerinden incelemektedir. Katılımcılar, yedi temel duyguya (öfke, korku, üzüntü, tiksinti, eğlence, şefkat ve sakinlik) karşılık gelen standart film parçalarını izlemiş ve izlediği her bir film parçasının ardından, hissettikleri duygu deneyimini; duygu kategorileri, değerlik, uyarılmışlık, motivasyonel yoğunluk ve çeşitli değerlendirme boyutları bakımından derecelendirmişlerdir. Ayrıca, tüm katılımcılar Benlik Kurgusu Ölçeği (BKÖ; Singelis, 1994) ile Sezgisel ve Ayrıntılayıcı Düşünme Eğilimi (Betsch, 2004) Ölçeğini doldurmuştur. Kategorik duygu maddelerine yönelik puanlar üzerinden yürütülen analizler, şefkat ve üzüntü olmak üzere iki duygu kategorisinde hedef duygunun Türkiye örnekleminde daha yüksek düzeyde hissedildiğini göstermiştir. Film parçalarının uyandırdığı ikincil (hedeflenmeyen) duygular açısından ise, Türkiye'den katılımcıların şefkat içerikli sahnelere karşı daha fazla üzüntü, öfke içerikli sahnelere karşı daha fazla şefkat ve üzüntü, üzüntü içerikli sahnelere karşı ise daha fazla şefkat hissettiklerini raporladıkları bulunmuştur. İkincil duygularla ilgili elde edilen diğer sonuç ise, Almanya'dan katılımcıların şefkat ve sakinlik kategorilerindeki film parçalarına yönelik daha fazla eğlence hissetmiş olmalarıdır. Bununla birlikte, tiksinti ve korku kategorilerinde her iki örneklem arasında anlamlı farklılık gözlenmemiştir. Bu sonuçlar, önceki bulgularımıza benzer şekilde başkalarının merkeze alındığı (other-oriented) şefkat ve üzüntü gibi duygularda kültürel farklılığa işaret etmektedir (Arıkan-İyilikci vd., 2024). BKÖ'nün özerklik ve ilişkisellik alt boyutları açısından katılımcı grupları arasında yapılan analizler Türkiye'den katılımcıların özerklik puanının anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgu, Türkiye'nin "otonom-ilişkisel benlik" (autonomous-related self) temelinde yapılandığına işaret eden kuramsal görüşleri desteklemekte (Kağıtçıbaşı, 2007) ve Türk bireylerin deneyimlerinde hem bağımsızlığı hem de ilişkisel bağlılığı bir arada sürdürebildiklerine işaret etmektedir. Bireysel ve kültürel farklılıkların duygu deneyimi üzerindeki etkisini çeşitli duygu boyutları üzerinden incelemeye yönelik analizler devam etmektedir. Ön bulgular, kültürel bağlamın duyguların algılanışı üzerindeki rolünü ortaya koymakta ve kültürlerarası duygu araştırmalarına katkı sunmaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Dil deneyimi ve okuma becerisinin iki dilli çocukların tahmine dayalı dil işleme becerilerine etkisi

Figen Karaca[1], Susanne Brouwer[1], Sharon Unsworth[1], Falk Huettig[2]

[1]*Radboud University*
[2]*Max Planck Institute for Psycholinguistics*

İki dilli zihinlerde tahmine dayalı dil işleme çalışmalarında genellikle yetişkin yabancı dil konuşucularına odaklanılmış ve iki dilli çocuklar nadir olarak bu çalışmalara konu olmuştur. İki dilli çocukların tahmin becerilerinin araştırılması, iki dilin erken çocuklukta öğrenildiği durumlarda tahmine dayalı dil işleme becerilerinin nasıl geliştiğinin ve hangi faktörlerin bu becerilere nasıl etki ettiğinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır (örn. Karaca vd. 2021).
Bu çalışmada Hollanda'da yaşayan ve Türkçe-Hollandaca konuşan 6-9 yaşlarında iki dilli çocukların (N=30) tahmine dayalı dil işleme becerileri, Türkiye'de yaşayan ve Türkçe konuşan tek dilli yaşıtlarıyla (N=49) karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Aynı zamanda iki dilli çocukların okuma becerilerinin ve dil deneyimlerinin tahmin becerilerine etkisi de incelenmiştir. Tahmin becerileri, görsel dünya paradigmasında bir göz izleme deneyi kullanılarak katılımcılara görsel bir bağlamla eşleştirilen Türkçe cümleler dinletilerek ölçülmüştür. Bu cümleler, ilk ad öbeği (AÖ1) belirtme durum eki alacak veya yalın halde kullanılacak ve eylemin cümledeki yeri AÖ1 ve ikinci ad öbeği (AÖ2) arasında veya cümlenin sonunda olacak şekilde düzenlenmiştir (Özge vd. 2019). Görsel bağlam AÖ1'i, eyleyen ögeyi ve eylemden etkilenen ögeyi içerecek şekilde tasarlanmıştır.
Genelleştirilmiş doğrusal karma modellerin sonuçları, tahmin oluşturma sürecinde tek dilli ve iki dilli çocuklar arasında eylemin sonda (β=-0.23,SE=0.03,z=-7.87,p<.001) ve eylemin ortada olduğu cümlelerde (β=-0.16,SE=0.03,z=-6.33,p<.001) grup seviyesinde anlamlı bir farklılık olduğuna işaret etse de iki grubun da tahmin oluşturabildikleri gözlenmiştir. Genel tahmin becerilerine bakıldığında iki grup arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir (p>.05). İki dilli çocukların Hollandaca okuma becerilerinin (β=0.30,SE=0.09,z=3.41,p=.003,düzeltilmiş p=.013) ve Türkçeye maruz kalma sıklıklarının (β=1.34,SE=0.37,z=3.65,p=.002,düzeltilmiş p=.008) tahmin becerilerini olumlu etkilediği saptanmıştır. Türkçe okuma becerilerinin ve Türkçe okuma-yazma etkinliklerine katılmalarının tahmin becerileri üzerinde anlamlı bir etkisine rastlanmamıştır (düzeltilmiş p>.05).
Mevcut çıktılar, dil deneyiminin iki dilli zihinlerde tahmine dayalı dil işleme becerilerinde önemli bir rol oynadığını ve okuma becerilerinin tahmine dayalı dil işleme becerileri üzerinde diller arası (Hollandacadan Türkçeye) ve modlar arası (yazılı dilden konuşma diline) bir etkisi olduğunu göstermektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Seni ve Senin Gibileri İyi Tanırım: Tiksintinin Epizodik Bellek Üzerindeki Geriye ve İleriye Dönük Etkileri

Sinem Söylemez[1], Aycan Kapucu[2]

[1]Manisa Celal Bayar Üniversitesi
[2]Ege Üniversitesi

Tiksinti içerikli uyaranların epizodik bellekte sağladığı avantajın, bu uyaranlarla eşleşmiş nötr uyaranlara da genellendiği gösterilmiştir. Belleğin dinamik yapısı ve tiksinti duygusunun karakteristik özellikleri düşünüldüğünde bu avantajın, tiksintiyle eşleşmiş uyaranlara benzerlik taşıyan nötr uyaranlara yönelik olarak da ortaya çıkması beklenebilir. Bu iddiayı test etmek üzere mevcut çalışmada kategorik koşullama paradigması kullanılarak iki ayrı deney yürütülmüş; iki farklı kategoriden nesneler, tiksinti (US+) veya nötr (US-) içerikli görsellerle eşleştirilmiştir. Birinci deneyde tiksinti öğrenmesinin geriye dönük etkisi test edilmiştir. İlk aşamada katılımcılara her bir kategoriden otuzar nesne sunulmuş, sonraki aşamada ise yine bu kategorilerden otuzar yeni kategorik uyaran kullanılarak koşullama işlemi yapılmıştır. Tiksintiyle ilişkilendirilmiş kategoriye ait nesnelerin (CS+), nötrlerle eşleşen nesnelere (CS-) kıyasla, daha iyi hatırlanması beklenmiştir. İkinci deneyde ise tiksinti öğrenmelerinin ileriye dönük etkisi test edilmiştir. İlk olarak kategori koşullaması aşaması tamamlanmış ve sonraki aşamada da her bir kategoriden daha önce sunulmamış 30 kategorik görsel farklı yiyecek görselleriyle eşleştirilmiştir. Katılımcıların CS+ uyaranlarını ve onlarla eşleşmiş yiyecekleri daha iyi hatırlaması beklenmiştir. Her iki deneyde de bellek öğrenmeden hemen, 24 saat veya 1 hafta sonra tanıma testi ile ölçülmüş ve sinyal tespit analizi yapılmıştır. Birinci deneyde, sadece koşullama aşamasında sunulan CS+ uyaranları CS- uyaranlarına kıyasla daha tiksinç ve negatif olarak değerlendirilmiş, bu durum koşullama aşamasından önce sunulmuş kategorik görsellere geriye dönük olarak genellenmemiştir. Fakat bellek avantajı geriye dönük olarak genişlemiş ve aşama fark etmeksizin tüm CS+ uyaranları CS- uyaranlara kıyasla daha iyi tanınmıştır. İkinci deneyde ise aşama fark etmeksizin CS+ uyaranları CS- uyaranlarına kıyasla daha tiksinç ve negatif olarak değerlendirilmiş ve tüm CS+ uyaranları CS- uyaranlara kıyasla bellekte daha avantajlı hale gelmiştir. Bununla birlikte CS+ kategorisine ait uyaranlarla eşleşen yiyecekler, beklenilenin aksine, daha kötü hatırlanmıştır. Bu çalışma tiksinti öğrenmelerinin epizodik bellek üzerindeki geriye ve ileriye dönük etkilerini ortaya koymakta ve genelleme mekanizmalarının rolünün altını çizmektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Bellek Karar Süreçlerinde Duygusal Dinamikler: Tanıma Kararlarında Tepki ve Bellek Yanlılıkları

Elif Yüvrük[1], Aycan Kapucu[2]

[1]*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*

[2]*Ege Üniversitesi*

Sinyal Tespit Kuramına dayanan duygusal tanıma belleği çalışmaları, duygunun bellek üzerinde iki temel etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre, olumsuz -bilhassa uyarılmışlığı yüksek- duygusal uyaranlar, olumlu ve nötr uyaranlara kıyasla, katılımcıların bellek duyarlılığını ve 'eski' tanıma kararı verme yönündeki liberal tepki yanlılığını artırmaktadır. Bu çalışmalar, duygunun yalnızca bellek doğruluğunu değil, bellekte karar süreçlerini önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Ancak Sinyal Tespit Kuramı, geri getirme sürecinin dinamik doğasını göz önüne almadığı için bellekte karar süreçlerine dair kısıtlı bilgi sunabilmektedir. Oysaki, geri getirme dinamik bir süreçtir ve tanıma kararını destekleyen kanıtlar aşamalı olarak birikmektedir. Öte yandan, Difüzyon Modeli tanıma kararının dinamik doğasını göz önüne almakta ve bellekte karar süreçlerini farklı bileşenlere ayırarak detaylı inceleme imkânı sunmaktadır. Bu sayede, karar vermek için ihtiyaç duyulan bilgi miktarını ifade eden tepki temkinliliği (a), karar süreci öncesinde katılımcının iki tür tanıma kararından birine yönelik motivasyonel yatkınlığını ifade eden tepki yanlılığı (z) ve karar sürecinde aşinalık ya da yenilik bilgilerine verilen göreli ağırlığı ifade eden bellek yanlılığı (vtoplam) birbirinden bağımsız olarak ölçülebilmektedir. Bu sunumda, duygunun bellekte karar verme süreçlerini nasıl etkilediği, Difüzyon Modeli temel alınarak gerçekleştirilen bir dizi deneysel çalışma üzerinden tartışılacaktır. Bu çalışmalarda, değerlik, uyarılmışlık ve motivasyonel eğilimleri açısından benzer nitelikte olan korku ve tiksinti duygularının tanıma belleği üzerindeki etkilerine odaklanılmıştır. Farklı uyaran türleri (sözcükler ve resimler), geri getirme aralıkları (hemen ve 24 saat sonra), geri getirme yönergeleri (hız veya doğruluk vurgulanarak) ve duygu kaynakları (uyaran veya kişinin hissettiği duygu kaynaklı) kullanılan çeşitli yöntemlerde bu iki duygunun karar süreçlerine etkisi incelenmiştir. Bulgular genel olarak, tiksintinin korkuya kıyasla liberal tepki yanlılığını ve aşinalık bellek yanlılığını artırdığını gösterse de yöntemsel faktörler belirleyicidir. Bu etki, uyaran kaynaklı duygu etkileri bağlamında duygusal resimler kullanıldığında ve bellek, sağlamlaşmaya izin veren geri getirme aralığından sonra test edildiğinde en belirgindir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

(Örtük) Bilişsel Süreçlerin Hızları Ayrıştırılabilir Mi? Epizodik Bellekte Modelleme Örneği

Hilal Tanyaş, Beatrice G. Kuhlmann, Edgar Erdfelder

Mannheim Üniversitesi

Epizodik bellek paradigmaları, hatırlama süreçlerinin yanı sıra yeniden inşa süreçlerini de içermektedir. Bir başka deyişle, katılımcılar bellek testinde tahmin ederek doğru cevabı verebilir veya belli bir cevabı vermeye daha yatkın olabilirler. Dolayısıyla gözlemlenebilen cevaplar, altta yatan birden fazla örtük bilişsel süreci yansıtabilir. Multinomial modeller, hatırlama süreçlerinin bellek yanlılıklarından ayırt edilebilmesini sağlayan bir analiz yöntemi olarak epizodik bellek paradigmalarında kullanılmaktadır. Bu modeller, frekans verilerine dayanarak olasılık hesaplamaları yaparken, aynı zamanda altta yatan bilişsel süreçleri psikolojik olarak anlamlı parametrelerle açıklar. Literatürde, multinomial modeller epizodik bellek paradigmalarından tanıma belleği (bilginin kendisinin test edilmesi, örneğin “Bu kelime deney boyunca gösterildi mi?”) ve kaynak belleği (bilginin kaynağının, yani bağlamın, test edilmesi, örneğin “Bu kelime deney boyunca ekranın neresinde gösterildi?”) için de geliştirilmiştir. Heck ve Erdfelder (2016) multinomial modellere tepki sürelerini de dahil ederek tanıma belleğinde bilişsel süreçlerin hızlarının karşılaştırılmasını sağlayan bir yaklaşım sunmuştur. Mevcut çalışma, Heck ve Erdfelder’in tanıma belleği üzerinde gösterdiği bu yaklaşımı kaynak belleğine uyarlamayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla, bu çalışmada, kaynak izlemenin test edildiği frekans verileri tepki süreleri ile birlikte modellemeye dahil edilmiştir. Ön bulgular, geliştirdiğimiz bu modelin kaynak izleme verisini açıkladığını göstermektedir. Bilişsel süreçlerin hızlarını tahmin eden model parametrelerinin hangi amaçlarla kullanılabileceği tartışılmaktadır. Bu modelle birlikte, tepki sürelerinin bellek çalışmalarına dahil edilmesinin önemi vurgulanmaktadır. Daha genel bir ifadeyle, epizodik bellekten yola çıkarak, multinomial modellerin örtük bilişsel süreçlerin ayrıştırılmasında iyi bir ölçme yöntemi olduğu gösterilmektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Bilişsel Boşaltımın Sebep Olduğu Bellek Performansı Kaybında Duygunun Rolü

Dilara Doğan[1], Bahadır Oktay[2]

[1]*Mersin Üniversitesi*

[2]*Süleyman Demirel Üniversitesi*

Sınırlı bilişsel kapasite bireylerin zihinsel süreçlerini etkileyen temel bir unsurdur. Bu nedenle, bilişsel yükü azaltmak için içsel veya dışsal bilişsel boşaltım (cognitive offloading) stratejileri kullanılmaktadır (Gilbert ve ark., 2020). Bu stratejinin bellek üzerindeki etkisi tutarsızdır. Bazı araştırmalar, dışsal boşaltım stratejilerinin hatırlama performansını olumsuz etkilediğini gösterirken; diğerleri, bilişsel yükü azaltarak hatırlamayı desteklediğini göstermiştir. Belleği etkileyen bir diğer değişken ise duygudur. Duyguların, özellikle değerlik ve uyarılmışlık düzeyleri aracılığıyla bilgi hatırlama süreçlerini etkilediği öne sürülmektedir; ancak duygusal içerikli uyarıcılar her durumda nötr uyarıcılara kıyasla daha yüksek hatırlama performansı göstermemektedir. Bu çalışmada, bilişsel boşaltımın bellek süreçlerine etkisi, duygusal içerikli sözcükler bağlamında incelenmiştir. Araştırmaya, 18-30 yaşları arasında 170 kişi (142 Kadın-28 Erkek) katılmıştır. Katılımcılara, Türkçe Kelimeler için Duygusal Norm Bataryasından (Kapucu ve ark., 2018) seçilmiş duygusal ve nötr kelimeler sunulmuştur. Görevde katılımcılardan, bu kelimeleri hatırlama aşamasında kullanmak üzere bir dosyaya kaydetmeleri istenmiştir. Ara denemelerde katılımcılar, bu dosyaları kullanarak hatırlama yapmışlar; ancak son denemede, dosyalara erişimleri engellenmiştir. Çalışma, 2(Bilişsel Boşaltım: Var/Yok) × 3(Duygu: Olumlu/Olumsuz/Nötr) × 3(Liste Sırası: Baş/Orta/Son) faktörlerinden oluşan karma desenle yürütülmüştür. Veriler, normal dağılım varsayımını karşılamaması nedeniyle, Hizalanmış Sıra Dönüşümü (Aling Rank Transform–ART) uygulanarak ANOVA ile analiz edilmiştir. Buna göre, bilişsel boşaltım, duygu ve liste sırası temel etkileri anlamlı bulunmuştur. Olumlu duygu koşulunda hatırlama performansı, olumsuz duygu koşuluna göre daha yüksektir. Bilişsel boşaltım yok koşulundaki hatırlama performansı, boşaltım var koşuluna göre daha yüksektir. Liste başı ve liste sonu konumundaki maddeler, liste ortası maddelerden daha iyi hatırlanmıştır. Liste başı ile liste sonu arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yalnızca Bilişsel Boşaltım x Liste Sonu etkileşimi anlamlıdır. Her üç liste konumu için de bilişsel boşaltım yok koşulunda alınan hatırlama performansı, boşaltım var koşulundan yüksektir. Ayrıca, her iki boşaltım koşulu altında da liste başı ve sonu maddeler, liste ortası maddelere kıyasla daha iyi hatırlanmıştır. Bu bulgular, hatırlamanın duygu durumu, bilişsel boşaltım ve madde konumuna duyarlı olduğunu göstermektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Bilişsel Yük ve Duygusal Uyarılmışlık Görsel Çalışma Belleğini Nasıl Şekillendirir?

Beril Sercem Şengül, Gülin Kaça, Aycan Kapucu
Ege Üniversitesi

Uyarılmışlığa Dayalı Rekabet Teorisine (Mather ve Sutherland, 2011) dayanan bu çalışmada, bilişsel yük ve duygusal uyarılmışlığın nesne konumu için görsel çalışma belleğini nasıl etkilediği incelenmiştir. Teoriye göre, yüksek uyarılmışlık düzeyine sahip uyaranlar, öncelikli nötr uyaranlar için bellek performansını artırmaktadır. Katılımcılar, yüksek ve düşük bilişsel yük koşulları altında nötr, düşük uyarılmışlıklı ve yüksek uyarılmışlıklı fotoğrafların konumlarını öğrenmeye çalıştılar ve sonrasında katılımcılara bu nesnelerin ekrandaki konumu sorulmuştur. Deney 1, nötr uyaranların farklı uyarılmışlık seviyeleri ve bilişsel yük koşullarındaki uyaranlarla eşleştirilmesinin kodlama sırasında görsel çalışma belleği performansı üzerindeki etkilerini yukarıdan aşağıya süreçlerin hedefi yönlendirmesiyle incelemiştir. Deney 2'de, nötr uyaranlar için aşağıdan yukarıya süreçlerin görsel çalışma belleği üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Deney 3, uyarana özgü yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya algısal öncelik ortadan kaldırıldığında nötr uyaranlar için farklı uyarılmışlık seviyeleri ve bilişsel yük koşullarında görsel çalışma belleği performansını incelemeyi amaçlamıştır. Bulgular, katılımcıların yanıt doğruluğu oranlarının düşük bilişsel yük altında yüksek bilişsel yüke kıyasla daha yüksek olduğunu göstermiştir. Yüksek uyarılmışlıklı fotoğraflarla eşleştirilen nötr uyaranlar, düşük uyarılmışlıklı fotoğraflarla eşleştirilenlere kıyasla daha kolay hatırlanmıştır ve bu durum Uyarılmışlığa Dayalı Rekabet Kuramı ile tutarlıdır.Bununla birlikte, düşük bilişsel yük altında, yüksek uyarılmışlıklı fotoğraflarla sunulan nötr uyaranların konumu yukarıdan aşağıya koşulunda, aşağıdan yukarıya koşuluna kıyasla daha iyi hatırlanmıştır. Nötr uyaranlar için aşağıdan yukarıya süreçlerle oluşturulan öncelik kaldırıldığında ise nötr uyaranlar için bu etki görülmemiş, yüksek uyarılmışlıklı fotoğrafların yeri nötr uyaranlardan daha iyi hatırlanmıştır. Bu sonuçlar, uyarılmışlık ve bilişsel yükün görsel çalışma belleği performansını etkilediğini göstermekte ve Uyarılmışlığa Dayalı Rekabet Kuramı açısından “öncelik” faktörünün önemini ortaya koymaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Görsel Çalışma Belleği Temsil Türü ve Yükünün Dikkat ve Bellek Performansı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Hasan Gündüz[1], Turan Gündüz[2], Jan de Fockert[3]

[1]*Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi*

[2]*Akdeniz Üniversitesi*

[3]*Goldsmiths, University of London*

Görsel çalışma belleği (GÇB) ile ilgili güncel çalışmalar bellekteki tüm temsillerin aynı formatta tutulmadığını, bazı temsillerin diğerlerine göre o andaki görev için daha kritik ve öncelikli olabileceğini (mevcut-geçerli; MG), bazılarının ise o andaki görev için düşük önceliğe sahip ancak gelecekteki bir görev için kritik olabileceğini (gelecek-geçerli; GG) ifade eder. GÇB temsillerinin duyusal alanlarda depolandığına ilişkin kanıtlara rağmen, temsil türlerine odaklanan son dönemdeki nörogörüntüleme çalışmaları, sadece MG temsillerin duyusal alanlarda depolandığına işaret ederken, GG temsillerine ilişkin bu alanlarda genellikle aktif bir temsiliyet raporlamamaktadır. Bu farklılık, GÇB ve dikkat etkileşimi için kritik öneme sahip olabilir. Bu çalışmada, görsel bellek ögeleri olarak gabor yönlerinin kullanıldığı ve temsil türü (MG ve GG) ile yükünün (1 ve 2) iki adet geriye dönük ipucu yardımıyla değişimlendiği bir GÇB görevi kullanılmıştır. İki sürdürme aralığına sahip GÇB görevinin ilk sürdürme aralığında eş zamanlı bir flanker görevi kullanılarak GÇB ve dikkat etkileşimi incelenmiştir. İpuçları sayesinde flanker görevinin sunulduğu aralıkta temsillerin türü ve yükü farklı olan üç koşul oluşturulmuştur: i) MG1-GG1, ii) MG2-GG1 ve iii) MG1-GG2. Bu koşullar altında dikkat performansı tepki süresi açısından çeldirici bozucu etki düzeyi, bellek performansı ise hatırlanması istenilen yön ile katılımcının raporladığı yön arasındaki açısal fark üzerinden incelenmiştir. 18-35 yaş aralığında (Ort = 21.00 ± 2.55) 48 katılımcıdan (7 erkek, 41 kadın) elde edilen verilere ilişkin analiz sonuçlarına göre yalnızca MG yükündeki artış flanker görevindeki çeldirici etkisini azaltırken, GG yükündeki artış bu etkiyi değiştirmemiştir. Ayrıca, MG'ye ilişkin bellek doğruluğu, MG yükünün artışıyla birlikte azalırken; GG yükünün artması MG ögelerinin doğruluğu üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmamıştır. Bulguların örüntüsü MG temsillerin kapasitesi sınırlı duyusal alanlarda aktif olarak, GG temsillerinin ise MG temsilleri ile aynı kaynakları paylaşmasını önleyecek şekilde, başka alanlarda ya da aktivite olarak sessiz biçimde sürdürüldüğüne işaret etmektedir. Sonuçlar, GÇB'de temsil türünün işlevsel ayrımını ortaya koyması nedeniyle önem taşımaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Belleğin adaptif doğası: Aksiyon planının çalışma belleği ve uzun süreli bellek etkileşimindeki rolü

Busenur Akbaş, Eren Günseli

Sabancı Üniversitesi

Çalışma belleği (ÇB) ve uzun süreli bellek (USB), geçmiş deneyimleri güncel hedeflere uyarlamak üzere sürekli ve dinamik bir etkileşim halindedir. Önceki çalışmalarımız, görev kuralları ve bağlam değiştikçe USB temsillerinin ÇB'de yeniden etkinleştirildiğini ortaya koyarak bu iki bellek sisteminin karşılıklı bağımlılığını ortaya koymuştur. Mevcut çalışmada, aksiyon planlarının bellek yeniden etkinleştirilmesi sürecindeki rolü incelenmektedir. Aksiyon planıyla ilişkili bir bilginin ÇB'de önceliklendirildiğine ve görsel temsilinin güçlendiğine yönelik bulgulardan yola çıkarak, temel hipotezimiz, aksiyon planıyla ilişkili USB anılarının ÇB tarafından daha güçlü bir şekilde yeniden etkinleştirileceği yönündedir. Literatürdeki ÇB etkisini tekrarlama amacı taşıyan Deney 1'de (N=34), katılımcılardan ileriki bir bellek testi için çokgenleri kodlamaları istendi. Bellek testi görevinde katılımcılara ekranda bir çokgen ve kare buton gösterildi. Test iki farklı koşuldan oluşuyordu: Aksiyon koşulunda, katılımcılardan kodladıkları çokgen test ekranda mevcutsa çokgenin üzerine tıklamaları istendi. Tanıma koşulunda ise görevleri kare butona tıklamaktı. Test ekranında bellek ögesinin sunulmadığı denemelerde ise her iki koşulda da tepki verilmesi gerekmiyordu. Kodlama ve bellek testi görevleri arasında, dikkat yanlılığını (attentional bias) ölçmek amacıyla bir görsel seçim görevi uygulandı. Bu görevde katılımcılardan hedef uyaranın (N harfi) ekrandaki konumunu (sağ/sol) belirtmeleri istendi. Hedef uyaran, ya kodlama ekranında görülen çokgenin içinde (uyumlu denemeler) ya da bir çeldirici olarak hizmet eden dairenin içinde (uyumsuz denemeler) sunuldu. Araştırma sorumuzu test etmek için hazırladığımız Deney 2 (N=32), büyük ölçüde ilk deneyle aynı olmakla birlikte, bu deneyde katılımcılara çokgenler doğrudan sunulmak yerine, daha önce öğrendikleri çokgenlerle ilişkili geri çağırma ipuçları (retrieval cue) verildi. Sonuçlar her iki deneyde de görsel seçim görevi tepki sürelerine bakıldığında uyumluluk avantajının Aksiyon koşulunda Tanıma koşuluna kıyasla daha belirgin olduğunu göstermiştir. Dahası Deney 2'de bu avantaj yalnızca Aksiyon koşulunda ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak bulgularımız, bir aksiyon planıyla ilişkilendirilen USB temsillerinin ÇB'de daha güçlü bir şekilde yeniden etkinleştirildiğine işaret etmekte ve ÇB ile USB arasındaki esnek etkileşimleri yöneten koşullara ışık tutmaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Geçici Motivasyonlar ve Mevcut Amaçlar Duygusal Dikkati Nasıl Etkiler?

Merve Boğa[1], Mehmet Koyuncu[2], Dirk Wentura[3]

[1]*Bursa Uludağ Üniversitesi*
[2]*İzmir Bakırçay Üniversitesi*
[3]*Saarland Universitesi*

Duygusal içeriğe sahip uyaranların görsel dikkat üzerindeki etkisi, bilişsel psikolojide uzun süredir araştırılan bir konudur. Bu çalışmalarda yalnızca uyaranın duygusal içeriği (pozitif/negatif ya da kategorik) değil, aynı zamanda bireyin geçici motivasyonel durumu ve amaçları da dikkati şekillendiren önemli etkenler olarak öne çıkmaktadır. Bu sunumda, duygu ile geçici motivasyonel süreçlerin etkileşiminin dikkat üzerindeki etkilerini inceleyen iki deneysel çalışmanın bulguları paylaşılacaktır.

İlk çalışmada, fizyolojik temelli bir motivasyon kaynağı olan açlık/tokluk durumu manipüle edilmiştir (Boğa ve Koyuncu, 2024). Üç farklı yöntem (uzamsal ipucu, nokta izleme ve bir göz izleme görevi) kullanılarak negatif (tehdit, tiksindirici yiyecek) ve pozitif (bebek yüzü, romantik çift, yiyecek) uyaranlara yönelik dikkat yanlılığı incelenmiştir. En tutarlı bulgular, göz izleme ölçümünün kullanıldığı deneyden elde edilmiştir (Naç = 36, Ntok = 32). Her iki grupta da motivasyondan bağımsız olarak, tüm duygusal uyaranlar için dikkat yanlılığı gözlenmiştir. Motivasyonel etkiler ise, açlık grubundaki katılımcıların yiyecek uyaranlarına yönelik dikkat yanlılığının dikkatin daha geç aşamalarında ortaya çıkmasıyla kendini göstermiştir.

İkinci çalışmada, duyguların (örn., tiksinme) tetiklediği motivasyonel süreçler (örn., bulaşma riskini ortadan kaldırma motivasyonu) incelenmiştir (Boğa ve Wentura, 2024; Vogt ve ark., 2011). Tiksinti duygusu uyandırılan katılımcılarla yürütülen nokta izleme görevinde, temizlik, genel pozitif ve tiksinme içerikli uyaranlara yönelik dikkat yanlılığı değerlendirilmiştir (Ntiksinme = 105, Nnötr = 105). Sonuçlar, tiksinme grubundaki bireylerin, kontrol grubuna kıyasla temizlik içerikli (örn., sabun, çeşme) uyaranlara daha fazla dikkat ettiğini ortaya koymuştur. Buna karşın tiksinme grubunda genel pozitif uyaran kategorisine (örn., gülümseyen çocuk, hediye, yiyecek) yönelik dikkat yanlılığı gözlenmemiştir. Bu bulgu, temizlik uyaranlarına ilişkin dikkat yanlılığının, duygu düzenleme sürecinden ziyade, duygunun tetiklediği motivasyonel süreçlerden kaynaklandığını düşündürmektedir.

Özetle, her iki çalışma, hem fizyolojik hem de duygu temelli motivasyonların dikkat süreçlerini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymakta; dikkat yanlılığının, organizmanın mevcut ihtiyaç ve hedefleriyle uyumlu uyaranlara yöneldiğini göstermektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Kolektif Belleğin Organizasyonunun Olay-Çağrışım ve Tepki Süresi Paradigmalarıyla Orta Yaş Yetişkin Örnekleminde İncelenmesi

Tuğba Uzer

Bilkent Üniversitesi

Toplumsal bellek, toplumların tarihsel sürekliliğini ve sosyal kimliğini sürdürmesine yardımcı olur; ancak bilişsel örgütlenme biçimi yeterince anlaşılmamıştır. Bu çalışma, toplumsal olayların kolektif bellekte nasıl yapılandığını anlamak amacıyla olay-çağrışım paradigmalarını tepki süresi ölçümleriyle birleştirmiştir. Orta yaşlı yetişkinlerden oluşan bir örnekleme (N = 72), politik ve politik olmayan olay ipuçları sunulmuş ve bu ipuçlarına karşılık politik, politik olmayan ya da kişisel olayları hatırlamaları istenmiştir. Politik ipuçları, diğer politik olayları daha etkili bir şekilde tetiklemiş; bu olaylar daha hızlı ve daha az çabayla hatırlanmıştır. Bu durum, politik olayların sıkı biçimde birbirine bağlı bellek kümeleri içinde örgütlendiğini göstermektedir. Buna karşılık, politik olmayan ipuçları genellikle kişisel anıların hatırlanmasına yol açmış ve daha yavaş, daha çaba gerektiren hatırlamalarla ilişkilendirilmiştir. Bulgular, politik olayların tutarlı sosyo-politik anlatı yapıları içinde örgütlendiğini, politik olmayan olayların ise daha dağınık biçimde otobiyografik belleğe entegre edildiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, toplumsal bellekte tematik kümelenmeye dair yeni ampirik kanıtlar sunmakta ve toplumsal olayların bellekte tutulması ve hatırlanmasına ilişkin bilişsel mekanizmalara ışık tutmaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Savaşa Dair Otobiyografik ve Aktarılan Anıların Özellikleri: Ön bulgular

Burcu Kaya Kızılöz, Şenel Hüsnü Raman, Pınar Kurdoğlu Ersoy, Ayşenur Talar Zrilli, Şerif Türkkal Yenigüç

Doğu Akdeniz Üniversitesi

Çatışma yaşamış toplumlarda grup kimliğine bağlılık, önyargı ve ayrışmayı güçlendirebilir (Bikmen, 2013) ve bu durum otobiyografik anılar aracılığıyla nesiller arasında aktarılabilir. Örneğin Kıbrıs'ta Rum ve Türk topluluklarının farklı tarih anlatıları, karşı gruba yönelik tehdit ve güvensizliği pekiştirmekte ve çocukların erken yaşta kolektif mağduriyet bilinci geliştirmesine neden olabilmektedir (Husnu et al., 2014). Bu çerçevede, bu araştırmada Kıbrıslı Türk ve Rum bireylerde savaşa dair otobiyografik anıların ve aktarılan anıların özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında, savaşı yaşamış (zorunlu iç göçe maruz kalmış/kalmamış) birinci nesil katılımcılardan savaşla ilgili bir anılarını, bu kişilerin savaşı yaşamamış çocuklarından oluşan ikinci nesil katılımcılardan ise ebeveynlerinin aktardığı savaşa dair bir anıyı anlatmaları istenmiştir. Katılımcılar daha sonra bu anıların merkeziliğini ve özelliklerini ve gruplararası ilişkilerini değerlendirmişler . Veri toplama süreci tamamlanan Kıbrıslı Rum katılımcıların anı özellikleri karşılaştırıldığında 1. Nesil katılımcıların, 2. Nesile göre, zorunlu yer değiştirmeye maruz kalanların kalmayanlara göre olay merkeziliği skorlarının daha yüksek olduğu, ancak etkileşim etkisi bulunmadığı görülmüştür. Anıların değerliklerine bakıldığındaysa anının ne kadar olumsuz değerlendirildiği üzerinde ne nesilin ne de yer değiştirmenin bir etkisi olmadığı görülmüştür. Ancak anının ne kadar pozitif değerlendiriliği incelendiğinde, 1. Nesilin anıları daha pozitif değerlendirdiği gözlemlenmiştir. Anıların kişisel önemi üzerinde hem nesilin hem de yer değiştirmenin bi etkisi bulunmuş, ancak etkileşim etkisi gözlemlenmemiştir. Birinci nesil katılımcılar ve zorunlu yer değiştirmeye maruz kalan katılımcılar anıları kişisel olarak daha önemli olarak değerlendirmişlerdir. Bu etkiler ulusal önem değerlendirmeleri için gözlemlenmemiştir. Son olarak, nesilin ve yer değiştirmenin anının kişisel olarak ne kadar dönüştürücü olduğu değerlendirmesi üzerinde etkileri olduğu bulunmuştur. Diğer anı özelliklerine benzer şekilde 1. Nesil ve zorunlu yer değiştirmeye maruz kalan katılımcılar daha yüksek değerlendirmeler yapmıştır. Elde edilen bulgular, aktarılan ve otobiyografik anıların yapı ve işlev açısından farklılık gösterdiğini ve bu farkların hem kuşaklar arası geçiş sürecinde hem de zorunlu yer değiştirme deneyimiyle şekillendiğini ortaya koymaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Kazananlar ve Kaybedenlerin Ötesinde: Seçimlerden Sonra Gelecek Üzerindeki Etkinliği Güçlendiren Kolektif Zihinsel Zaman Yolculuğu Yolları

Elif Ece Sözer[1], Meymune Topçu[2], Ayşecan Boduroğlu[1]

[1]Koç Üniversitesi
[2]MEF Üniversitesi

Kolektif zihinsel zaman yolculuğu üzerine yapılan araştırmalar, geçmiş ve gelecek olaylar arasında tematik bağlantılar olduğunu göstermiştir. Ancak, belirli olayların sosyopolitik kimlik bağlamında geçmiş ve gelecekle nasıl ilişkilendirildiği yeterince araştırılmamıştır. Bu çalışmada kolektif geçmişi gelecekle ilişkilendirerek, olay özelliklerine odaklandık ve veri odaklı, aşağıdan yukarıya bir yaklaşımla kolektif zihinsel yolları belirlemeyi amaçladık. 2023 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimi'ni, kolektif anıların ve geleceğe yönelik öngörülerin merkezinde yer alan kritik bir olay olarak ele aldık. Temsili yüz yüze görüşmeler aracılığıyla, katılımcılardan seçimi değerlendirmelerini, seçimle ilişkili geçmiş ve gelecekteki kolektif olayları hatırlamalarını ve her bir olayın özelliklerini (örneğin, Değerlik, Canlılık, Etkinlik, Önem) puanlamalarını istedik. Analizlerimiz, bu değerlendirmelere dayanarak seçim gecesinden kolektif geçmişe uzanan dört farklı zihinsel yolculuk yolu belirledi. Ortaya çıkan bu yollar; yaş, oy verme davranışı, parti kimliği, dindarlık ve politik yönelim gibi sosyopolitik farklılıklar üzerinden de ayrıştı. Bu yollar, geçmişi ve geleceği düşünme şekillerinin seçim kayıplarına karşı psikolojik bir tampon işlevi görebileceğini ortaya koydu. Özellikle, seçimin işlenme biçimi bireysel gelecek etkinliğini (agency) korurken; kapsayıcı ve etkin bir geçmişin hatırlanması, gelecekteki politik grup etkinliğini destekledi. Bulgularımız, sosyopolitik bölünmelerin ardında yatan ortak bilişsel süreçlere işaret etmektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Toplumsal Endişeler, Bellek ve Gelecek Düşüncesi: Türkiye ve ABD Başkanlık Seçimleri

Meymune Topçu[1], Ayşecan Boduroğlu[2]

[1]MEF Üniversitesi
[2]Koç Üniversitesi

Bu çalışma, toplumsal endişelerin bellek ve gelecek tasavvurlarıyla nasıl şekillendiğini, 2023 Türkiye ve 2024 ABD başkanlık seçimleri bağlamında incelemektedir. Her iki ülkede aynı deneysel tasarım kullanılarak yürütülen araştırmada, katılımcılardan başkan adaylarından birinin (ya da diğerinin) kazandığı bir seçim sonucunu hayal etmeleri ve bu senaryonun gerçekleşmesi halinde ülkenin geleceğine dair hissettikleri endişeleri yazmaları istenmiştir. Ardından, katılımcıların yarısı bu endişeyle bağlantılı toplumsal bir geçmiş olayı, diğer yarısı ise önemli bir kişisel anıyı hatırlamıştır. Çalışmanın temel bağımlı değişkenleri; katılımcıların spesifik endişeleri yoğunluk, olasılık ve algılanan faillik açısından değerlendirme biçimleri ile ülkenin geleceğine dair duyulan genel kaygı (collective angst) düzeyleridir. Analizler, alternatif seçim sonuçlarını hayal etmenin hem spesifik hem de genel kaygı düzeyleri üzerinde etkisi olduğunu, ayrıca geçmişten endişeyle ilişkili bir olay hatırlamanın bu etkiyi artırdığını ortaya koymuştur. Fakat aynı zamanda bu etki politik kimliklere ve siyasal bağlama göre farklılık göstermiştir. Araştırma bulguları toplumsal gelecek düşüncesi, anlatılar ve toplumsal bellek çerçevesinde ele alınacaktır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Farklı Duyusal İpuçları Tarafından Uyandırılan Otobiyografik Anıların Özellikleri

Berçem Yar[1], Aslı Aslan[2]

[1]*Mersin Üniversitesi*
[2]*Anadolu Üniversitesi*

Proust fenomeni, koku ipuçları ile tetiklenen otobiyografik anıların diğer modaliteler ile tetiklenen otobiyografik anılardan farklı olduğu (örn. duygusal, nadir, canlı, eski) varsayımına dayanmaktadır. Mevcut çalışmada farklı duyusal modaliteler (koku, kelime, fotoğraf) tarafından tetiklenen otobiyografik anıların deneyimsel özellikleri incelenmiştir. Tek ipucu yönteminin kullanıldığı çalışma 52 kadın ve 56 erkek (Ort=30.95, Std=5.96, Range=25-46) olmak üzere 108 katılımcı ile yürütülmüştür. Katılımcılar, çalışmanın kişilerin geçmişte yaşadıkları anıların incelendiği bir araştırma olduğu konusunda bilgilendirilmiş ve rastgele atandıkları üç koşuldan birine uygun ipucu sunularak akıllarına ilk gelen spesifik anıyı yazmaları istenmiştir. Her koşulda ekolojik olarak eşleşen 10 adet ipucu kullanılmıştır. Uyaranlar 30 sn boyunca katılımcıya sunulmuştur. Anının bellekten çağrılması sonrasında katılımcıdan olayı ayrıntılı bir şekilde yazmaları istenmiştir. Katılımcılar anıyı özetledikten sonra, çeşitli deneyimsel özellikler (duygusallık, canlılık, hoşluk) açısından anı özetlerini görsel analog ve Likert tipi ölçek kullanarak derecelendirmiştir. Yapılan analizler sonucunda ipucu türünün deneyimsel derecelendirmeler (duygusallık, zamanda yolculuk hissi, hoşluk, detaylılık, önem, canlılık) üzerindeki etkisinin anlamsız olduğu bulgulanmıştır ($p>.05$). İpucu türünün hatırlanan anı sayısı üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu gözlenmiştir ($F(2, 105) = 4.81$, $p = .001$, $\eta^2p = .053$). Post-hoc t-testi kokuların kelimelerden ($p = .002$) ve fotoğraflardan ($p<.001$) daha fazla anı uyandırdığını ve ayrıca kelimelerin fotoğraflardan daha fazla anı uyandırdığını göstermektedir ($p <.001$). Sonuçlar literatürden farklı olarak kokuların anıları geri çağırmada daha etkili ipuçları olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durumun oluşmasında diğer çalışmalardan farklı olarak mevcut çalışmada kullanılan koku materyallerin çoğunlukla sentetik olmayan malzemeden elde edilmiş olmasından kaynaklanmış olabileceğini düşünmekteyiz. Araştırmacı tarafından pilot çalışmaya dayalı seçilen kokular, her bir katılımcı için kişisel anı uyandırmada etkili ipucu olmayı garanti etmemektedir. Bu sebeple, duygusal otobiyografik anıları uyandırmakla ilgilenen gelecekteki çalışmalarda, kokuların belirli bir kişisel öneme sahip olmasını sağlamak amacıyla, aşinalıklarını ve duygusal değerliklerini değerlendirmek için her katılımcı için kokuların önceden test edilmesinin faydalı olabileceğini önermekteyiz.

Bu çalışma 324K716 nolu Tubitak projesi tarafından desteklenmiştir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Otobiyografik Bellekte Jest Kullanımı

Çağla Aydın[1], Tilbe Göksun[2], Selma Berfin Tanış[1], Yağmur Damla Şentürk[1], İbrahim Akkan[2]

[1]Sabancı Üniversitesi
[2]Koç Üniversitesi

Bireyler düşünürken ve konuşurken sıklıkla eşzamanlı jestler kullanır. Ancak jestlerin otobiyografik olayları hatırlamadaki rolü yeni araştırılmaya başlanmıştır. Otobiyografik bellek, kişisel geçmişin zihinsel temsilleriyle çalışmayı gerektirdiğinden, jestlerin bu süreçte bilişsel destek sağlayabileceği düşünülebilir. Bu projede, Kavramsallaştırma-için-Jest-Kullanımı kuramına (Kita vd., 2017) dayanarak, özellikle temsil edici jestlerin (örn., işaret ve orta parmağı ileri geri hareket ettirerek yürüme hareketini göstermek) bellek temsillerindeki mevcut epizodik ögeleri aktive ederek ve yeni ögelerin oluşumuna katkıda bulunarak otobiyografik belleği destekleyebileceğini öne sürüyoruz.

İlk çalışmada, katılımcılar (N = 41) kişisel geçmişlerinden ve geleceklerinden otobiyografik olaylar ile otobiyografik olmayan prosedürel bir olayı anlattılar. Temsil edici jestlerin geçmiş olay anlatımlarındaki epizodik detayların ve yeniden yaşantılama hissinin artışıyla ilişkili olduğu gözlendi. Gelecek olay anlatımlarında ise ritim jestlerinin (örn., elin hızlı ve ritmik bir biçimde hareketi) daha sık kullanıldığı görüldü.

İkinci çalışmada, jest kullanımının kendiliğinden geliştiği veya teşvik edildiği iki koşulu karşılaştırarak jestlerin otobiyografik hatırlamayı nasıl etkilediğini inceledik (N = 34). Katılımcılar jest kullanmaya teşvik edildiklerinde daha fazla jest kullandılar ve geçmiş anlatımları gelecek anlatımlarına kıyasla daha fazla detay içerdi. Temsil edici jestler ile epizodik detaylar arasındaki pozitif ilişki her iki koşulda da benzer şekilde gözlendi. Elde edilen sonuçlar, temsil edici jestlerin hatırlama sürecinde epizodik içeriği destekleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Gelecek çalışmalar, farklı jest türlerinin, bellek üzerindeki bilişsel işlevlerini ayırt etmek üzere tasarlanabilir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P1. Olumsuz Anıların Olumlu Bir Arkadaş Yaşamış Gibi Simüle Edilmesi: Olumlu Fenomenolojik Etkilerin Simüle Edilmemiş Anılara Aktarımı

Şeyma Nur Demirci[1], Simay İkier[2]

[1]*İstanbul Medipol Üniversitesi*
[2]*Marmara Üniversitesi*

Otobiyografik anılar benlikle belirgin bir bağlantısı olan kişisel geçmiş deneyimlerdir. Anıların geri getirilmesi karşı olgusal alternatiflerin hayal edilmesi ile yeniden yapılandırmaya açıktır. Otobiyografik bir anının karşı olgusalını hayal etmek olayı kişinin kendisi yerine başka bir kişinin yaşadığını hayal etmeyi içerebilir. Önceki araştırmalar, geçmişte yaşanan bir olayı başkasının yaşadığını düşünmenin bu olayın fenomenolojisi üzerindeki etkisini incelemiş olsa da bu etkilerin başka bir olaya transfer edilip edilemeyeceği bilinmemektedir. Ayrıca, zihinde canlandırılan kişinin hangi özelliğinin bu etkilere neden olduğu da henüz araştırılmamıştır. Mevcut araştırma, kişinin önemli bir olumsuz anısını olumlu bir arkadaşı yaşamış gibi hayal ettikten sonra bu anıya ilişkin fenomenolojik deneyiminin nasıl değiştiğini ve bu değişikliklerin başka bir olumsuz anıya transfer edilip edilemeyeceğini incelemektedir. Araştırmaya toplam 108 üniversite öğrencisi katılmıştır. İlk oturumda katılımcılar iki önemli olumsuz anıyı hatırlamış ve her birinin fenomenolojisini değerlendirmişlerdir. Bir hafta sonra, olumlu arkadaş koşulunda katılımcılar simülasyon etkilerinin incelenmesi amacıyla anılarından birini olumlu bir arkadaş tarafından yaşanmış gibi yeniden yapılandırmış ve ardından tekrar kendileri olarak hatırlayıp değerlendirmişlerdir. Ardından transfer etkilerinin incelenmesi amacıyla simülasyona uğramamış olan anıyı tekrar hatırlayıp değerlendirmişlerdir. Yeniden değerlendirmenin etkilerini kontrol etmek için kontrol koşulundaki katılımcılar her iki anıyı da ikinci defa tekrar hatırlayıp değerlendirmişlerdir. Bulgular, katılımcılar olumsuz anılarını olumlu bir arkadaşları tarafından yaşanmış gibi simüle ettiklerinde ve ardından anıyı kendileri olarak yeniden değerlendirdiklerinde anıyı daha olumlu değerlendirdiklerini göstermiştir. Bu olumlu değerlendirme katılımcıların simüle edilmemiş anıya ilişkin değerlendirmelerini de etkilemiştir. Ayrıca, kontrol koşulunda anının duygusal değerliği açısından oturumlar arasında fark bulunmaması etkilerin yalnızca yeniden değerlendirmeden kaynaklanmadığını göstermektedir. Buna karşılık, beklentimizle tutarsız olarak, simülasyon sonrasında gözlemci perspektifi yükselmemiş, olayın merkeziliği ise azalmamıştır. Bu çalışma, olumsuz bir anıyı olumlu bir arkadaşın perspektifinden yeniden yapılandırmanın anının olumsuzluğunu azaltabileceğini ve bu etkilerin simüle edilmemiş diğer anılara da aktarılabileceğini göstererek literatüre katkıda bulunmaktadır. Bulgular, terapötik müdahaleler, günlük başa çıkma ve duygu düzenleme stratejilerine yönelik önemli çıkarımlar sunmaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P2. Yürütücü İşlevlerin Kaygı ve Bilişsel Duygu Düzenleme Üzerine Etkisi

Bayram Eren Ünal, Hatice Kafadar

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Amaç: Literatürde yürütücü işlevleri, kaygı ve bilişsel duygu düzenlemeyle birlikte ele alan araştırmalar sınırlıdır. Bu araştırmada, yürütücü işlevlerin kaygı ve bilişsel duygu düzenleme üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.
Yöntem: Araştırmaya 17-27 yaş aralığındaki 53 üniversite öğrencisi (26 kadın, 27 erkek) katılmıştır. Yürütücü işlevler; Wechsler Bellek Ölçeği-III Harf Sayı Dizisi Alt Testi (HSD), Wisconsin Kart Eşleme Testi (WCST), Stroop Testi ve Iowa Kumar Testi (IKT) ile ölçülmüştür. Kaygı, Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği-21'in (DASÖ21) anksiyete alt boyutuyla; bilişsel duygu düzenleme (BDD), Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği (BDDÖ) ile ölçülmüştür. Yürütücü işlevlerin kaygı ve BDD üzerindeki etkisini incelemek için IBM AMOS programında aracılık analizleri yapılmıştır. Bu analizlerde uyumlu BDD stratejileri ve uyumsuz BDD stratejileri için ayrı modeller oluşturulmuştur.
Bulgular: Uyumlu BDD stratejilerinin yer aldığı modelde HSD, kaygıyı; kaygı, BDD'yi negatif yönde etkilemektedir. HSD; WCST ve Stroop Testini negatif, IKT'yi pozitif yönde etkilemektedir. WCST, Stroop ve IKT; kaygıyı pozitif yönde etkilemektedir. Modelin uyum değerleri kabul edilebilir düzeydedir [X^2 (84, N = 53) = 111,85; X^2/df = 1,33; p = .023; GFI = .80; CFI = .95; RMSEA = .08]. Uyumsuz BDD stratejilerinin yer aldığı modelde HSD, kaygıyı negatif; kaygı, BDD'yi pozitif yönde etkilemektedir. Diğer modeldeki HSD'nin WCST ve Stroop üzerindeki negatif, IKT üzerindeki pozitif etkisi ve bu testlerin kaygı üzerindeki pozitif etkileri bu modelde de vardır. Bu modelin uyum değerleri daha iyi düzeydedir [X^2 (71, N = 53) = 75,75; X^2/df = 1,06; p = .328; GFI = .84; CFI = .99; RMSEA = .03].
Sonuç: Çalışma belleği; WCST, Stroop Testi ve IKT ile değerlendirilen yürütücü işlevleri güçlü bir şekilde etkilemektedir. Yürütücü işlevlerdeki bozulma, bireylerde kaygı seviyesinin artmasına neden olmaktadır. Yüksek kaygı, bilişsel duygu düzenlemeyi olumsuz etkileyerek bireylerde uyumlu bilişsel duygu düzenleme kullanımının azalmasına ve uyumsuz bilişsel duygu düzenleme kullanımının artmasına neden olmaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P3. Bir Bilişsel Dışa Devretme Yöntemi Olarak Not Alma: Bellek ve Strateji Kullanımının İncelenmesi

Öykü Aydın[1], Aşkın Su Aşkınol[2], Miri Besken[1]

[1]*Bilkent Üniversitesi*
[2]*Maastricht Üniversitesi*

Bilişsel dışa devretme (cognitive offloading), bir görevin bilişsel yükünü azaltmak amacıyla dış kaynakların kullanılması olarak açıklanmaktadır. Geçmiş çalışmalarda bilişsel dışa devretme, günlük hayatta rastlanabilecek materyaller üzerinden çok fazla araştırılmamıştır. Bu doğrultuda mevcut çalışmada yemek tarifi videoları kullanılarak bilişsel dışa devretmenin not alma stratejileri ve bellek performansı üzerindeki etkisini incelemek amaçlanmıştır. Deney 1'de, iki bütün yemek tarifi kullanılırken, Deney 2'de dört farklı tariften seçkisiz bir şekilde seçilen kısa video klipler iki döngü halinde sunulmuştur. Bu sayede, katılımcıların tariflere ilişkin mevcut şemalarının oluşturabileceği olası etkiler kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Her iki deneyde de 3 (dışa devretme: dışa devredilen, dışa devredilmeyen, kontrol) × 2 (tarif: döngü 1, döngü 2) karışık desen kullanılmıştır. Katılımcılar seçkisiz şekilde üç koşuldan birine atanmıştır. Dışa devredilen ve dışa devredilmeyen koşullardaki katılımcılardan videoları izlerken elle not almaları beklenmiştir. Ara görev sonrasında tariflere dair hatırlayabildikleri kadar bilgiyi yazmaları istenmiştir. Döngü 1'de her iki koşuldaki katılımcılara da hatırlama aşamasında notlarını kullanabilecekleri belirtilmiş ve kullanmalarına izin verilmiştir. Döngü 2'de ise dışa devredilen koşuldaki katılımcılara notlarını kullanabilecekleri söylenirken dışa devredilmeyen koşuldakilere notlarını kullanamayacakları söylenmiştir. Her iki koşuldaki katılımcılara da hatırlama testi sırasında notları geri verilmemiştir. Kontrol koşulundaki katılımcılardan ise her iki döngüde de yalnızca videoları izlemeleri ve hatırlamalarına yardımcı olabilecek herhangi bir şey kullanmadan videoları hatırlamaya çalışmaları istenmiştir. Eğer dışa devretmenin not alma stratejileri ve bellek performansı üzerinde etkisi varsa, döngü 2'de koşullar arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmesi beklenmiştir. Her iki deneyin sonuçları da dışa devredilen koşuldaki katılımcıların dışa devredilmeyen koşula kıyasla daha fazla not aldığını göstermektedir. Videoların seçkisiz sunulduğu Deney 2'de dışa devredilen koşuldakiler aynı zamanda daha ayrıntılı not almıştır. Bir başka deyişle, katılımcılar notlarını veya mevcut şemalarını kullanamayacaklarını bildiklerinde not alma stratejilerini değiştirmişlerdir. Bellek performansı açısından değerlendirildiğinde, her iki deneyde de anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Sonuç olarak, dışa devretme not alma stratejilerini değiştirse de bellek performansına etki etmemiştir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P4. Genç Yetişkinlerde Sirkadyen Ritmin Zaman Algısı Üzerindeki Etkisi

Şengül Erdoğan[1], Banu Cangöz Tavat[2]

[1]Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
[2]Hacettepe Üniversitesi

Zaman algısı ve sirkadyen ritim arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar, gün içinde vücut ısısındaki değişime bağlı olarak vücut ısısı ile zaman algısı arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu savunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, sirkadyen ritmin zaman algısı üzerindeki etkisini incelemektir. Bu kapsamda, davranışsal ve fizyolojik yöntemlerin kullanıldığı Deney 1'de genç yetişkinlerde kronotip türü, uygulama zamanı ve hedef sürenin, Deney 2A ve 2B'de ileriye ve geriye dönük zamanlama paradigmaları ve uygulama zamanının zaman algısı üzerindeki etkisi ile tüm deneylerde vücut ısısı ve sosyal jet lag ile zaman algısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Ek olarak, Münih Kronotip Anketi'nin (MKA-TR) kültürümüze uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.

Akşamcıl ve sabahçıl tiplerle yürütülen Deney 1'de farklı hedef süreler (1 sn, 5 sn, 10 sn ve 15 sn) için İleriye Dönük Zamanlama Paradigmasında Süre Üretimi Görevi (n=33); ara tiple yürütülen Deney 2A'da 10 sn hedef süresi için İleriye ve Geriye Dönük Zamanlama Paradigmalarında Süre Üretimi Görevi, Süre Yeniden Üretim Görevi ve Sözel Süre Tahmini Görevi (n=26); Deney 2B'de ise 3 sn hedef süresi için Süre Yeniden Üretim Görevi ve Sözel Süre Tahmini Görevi (n=25) uygulanmıştır. Tüm deneylerde vücut ısısı ölçümü kızılötesi temassız termometreyle alınmıştır. Katılımcıların kronotiplerini ve sosyal jet lag değerlerini belirlemek üzere Sabahçıl-Akşamcıl Anketi ve MKA-TR uygulanmıştır.

Uygulama zamanının vücut ısısı üzerindeki temel etkisi tüm deneylerde anlamlı bulunurken; zaman algısı üzerindeki temel etkisi ise sadece Deney 1'de anlamlı bulunmuştur. Akşamcıl ve sabahçıl tip arasında sosyal jet lag açısından anlamlı fark olduğu ve tüm deneylerde 1-3 saatlik sosyal jet lag farkı olduğu görülmektedir.

Üç deneye ilişkin genel bulgular; uygulama zamanının saniye düzeyinde farklı paradigma/görevlerdeki zaman algısı üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Gün içindeki vücut ısısında sabahtan akşama doğru anlamlı artış olmasına ve tüm deneylerde 1 saatten fazla sosyal jet lag oluşmasına rağmen zaman algısı ve vücut ısısı ile sosyal jet lag arasında ilişki olduğu varsayımı desteklenememiştir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P5. Üniversite Öğrencilerinin Yapay Zeka Kullanım Alışkanlıkları, Yeterliği Ve Bağımlılığı, Akıl Yürütme Biçimlerini Etkiliyor Mu?

Şeyma Aydın Öztürk, Ayşe Ayçiçeği Dinn, Ege Demir, Ronahi Yılmaz, Rumeysa Hacıalioğlu, Wayne Dinn

İstanbul Atlas Üniversitesi

Yapay zekâ (YZ), bireylerin bilgiye erişim ve karar verme süreçlerinde önemli dönüşümlere yol açmaktadır. Üniversite öğrencilerinin YZ araçlarını aktif kullanmalarıyla problemlerin çözümünde daha az bilişsel çabayla sezgisel düşünme eğilimlerinin artacağı öngörülmektedir. Araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin YZ kullanım alışkanlıklarıyla YZ'ye bağımlılık düzeylerinin analitik ve sezgisel akıl yürütme biçimlerindeki etkisini klasik üç maddelik Bilişsel Yansıma Testi (BYT) ve araştırma ekibi tarafından literatürdeki alternatif BYT maddeleri temel alınarak geliştirilen 42 maddelik Genişletilmiş BYT'yle (G-BYT) incelemektir. Araştırmaya 80 üniversite öğrencisi katılmış; Üretken Yapay Zekâ Kullanım ve Yeterlik Ölçeği (ÜYZKYÖ), Yapay Zekâya Bağımlılık Ölçeği (YZBÖ), BYT ve G-BYT laboratuvarda uygulanmıştır. Araştırmada YZ yeterliği ve bağımlılığı puanlarıyla BYT ve G-BYT performansı arasında negatif yönlü ilişkiler beklenmiş; YZ'yi daha sık ve bağımlı kullanan bireylerin daha az bilişsel çabayla daha fazla sezgisel hata yapacakları varsayılmıştır. Ancak korelasyon analizleri, katılımcıların YZ yeterlik ve bağımlılık düzeyleriyle BYT ve G-BYT performansları arasında anlamlı ilişki bulunmadığını göstermiştir; araştırma hipotezi desteklenmemiştir. Katılımcılar, YZ yeterliği, kullanımı ve bağımlılığı düzeylerine göre düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Varyans analizleri grupların BYT ve G-BYT puanları arasında anlamlı fark göstermemiştir; ancak düşük YZ bağımlılığı grubunun daha az doğru yanıt verip daha fazla sezgisel hata yaptığı görülmüştür. Grup farklılıkları anlamlı olmasa da düşük ve yüksek YZ gruplarına ilişkin karşılaştırmalarda G-BYT'de orta düzeyde etki büyüklükleri elde edilmiştir; ancak beklentinin aksine yüksek YZ gruplarının daha fazla doğru yanıt verip daha az sezgisel hata yaptığı bulunmuştur. Bu durum, YZ yeterlik/bağımlılık düzeylerinin G-BYT performansı doğrultusunda analitik düşünmeyle ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Katılımcı yanıtları klasik ve Genişletilmiş BYT'de benzerlik göstermiş ancak G-BYT'deki grup farklılıkları için etki büyüklüklerinin klasik BYT'ye kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Öz-bildirim temelli YZ ölçeklerinin kullanılması ve YZ gruplarındaki katılımcı sayısının az olması araştırmanın temel sınırlılıkları olmasına rağmen bulgular YZ kullanımının, bağımlılığının ve yeterliğinin analitik ve sezgisel akıl yürütme biçimleri üzerindeki etkisinin daha ayrıntılı biçimde araştırılmasının önemini göstermektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P6. Malzeme Algısının Bilinen Ve Bilinmeyen Objelerde Çağrışımsal Belleğe Etkisi

Öykü Göze Özdemir, Aslı Kılıç, Dicle N. Dövencioğlu

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Önceki çalışmalar, renk ve şekil gibi belirgin nesne özelliklerinin bellek süreçlerini etkileyebileceğini göstermiştir, ancak hiçbiri nesnelerin malzemesine odaklanmamıştır. Bu araştırma, şekil, malzeme, yüzey dokusu ve yansıması gibi nesne niteliklerinin çağrışımsal nesne belleğinin kodlanması ve geri çağırma süreçleri üzerindeki etkisini kavramayı hedeflemektedir. Özellikle, uyumlu ve uyumsuz malzemelerle işlenmiş tanıdık ve tanıdık olmayan nesnelerin belleğe kodlanmasında meydana gelen ilişkilerin doğasını anlamak için bir tanıma görevi kullandık. Deney 1'deki uyaranlar, dört tanıdık nesnenin (sürahi, su bardağı, kadeh, kupa) dört malzeme (ahşap, metal, cam ve taş) ile oluşturulmuş üç boyutlu (3B) model görüntülerinden oluşuyordu. Deney 2'deki uyaranlar, Deney 1'dekiyle özdeş malzeme kategorileriyle oluşturulmuş tanıdık olmayan 3B model görüntülerini içeriyordu. Deney 3'teki uyaranlar, yedi malzeme kategorisiyle (ahşap, metal, cam, taş, bakır, plastik ve jöle) ve iki yüzey yansıma kategorisiyle (mat, parlak) oluşturulmuş tanıdık olmayan nesne görüntülerini kapsıyordu. Bulgular, tanıma duyarlılığının (d') malzeme, şekil ve yansıma uyumlu koşullarda uyumsuz koşullara kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koydu. Tanıdık nesnelerde, malzeme ve şekil özelliklerinin tanıma duyarlılığı arasında anlamlı bir fark bulunmadı. Diğer taratftan, tanıdık olmayan nesnelerde, malzeme özelliği şekil ve yansıma özelliklerine kıyasla önemli ölçüde daha başarılı hatırlandı. Sonuçlar nesnelerin malzeme özelliklerinin, şekil ve yansıma özelliklerine kıyasla ilişkisel tanımada kritik rolünü ilk defa ortaya koymaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P7. Biyolojik Hareket Algısında Ekolojik Geçerlilik Yolunda Gerçek Zamanlı ve Video Uyaranların Ayrıştırılması

Elif Ahsen Çakmakci, Sezan Oral, Burcu Ayşen Ürgen

Bilkent Üniversitesi

Bu proje, gündelik yaşamda karşılaştığımız fakat laboratuvar ortamlarında genellikle temsil edilmeyen/edilemeyen gerçek dünya sosyal biliş süreçlerini incelemeyi amaçlamıştır. Özellikle insan eylemlerinin çevrede canlı olarak sunulmasının dikkat süreçleri ve nöral işlenme üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Bu doğrultuda, dikkat yükü (yüksek/düşük), uyaran türü (gerçek/video) ve eylem türü (harekete geçirebilme kapasitesi olan/olmayan ve çevrel uyaran olmayan) faktörlerini içeren kapsamlı bir deneysel paradigma geliştirilmiştir.

Gerçek zamanlı eylemler, özel bir şeffaf OLED ekran sayesinde aktörlerin gerçekleştirdiği çevrel uyaranlar olarak sunulabilmiş; böylece video koşullarıyla karşılaştırmalı EEG kayıtları alınmıştır. Davranışsal ve nörofizyolojik çıktılar, olaya ilişkin potansiyeller, kortikal osilasyonlar ve temsili benzerlik analizi (RSA) ile değerlendirilmiştir.

Gerçek ortamda sunulan eylemler, video temsillerine kıyasla katılımcılara merkezde gösterilen görevdeki performanslarında daha fazla düşüşe yol açmış; dolayısıyla daha güçlü dikkat dağıtıcı etkiler oluşturmuştur. Bu etki özellikle düşük dikkat yükü altında daha belirgin hale gelmiştir. Gerçek ve video eylemler arasındaki ayrım nöral yanıtlar düzeyinde de gözlemlenmiştir. Görsel olarak çevresel uyaranın sunulmadığı, ancak gerçek koşullarda aktörün fiziksel olarak bulunduğunun bilindiği durumlarda dahi nöral düzeyde farklar ortaya çıkmıştır. Bu durum yalnızca görsel değil, fiziksel varlık algısının da beyin yanıtlarını etkilediğini göstermektedir.

Buna karşın, harekete geçirebilme potansiyeli taşıyan eylemlerin, taşımayanlara kıyasla daha dikkat çekici olacağı yönünde bir bulgu bulunamamıştır. Bu durum, deney bağlamında sosyal bariyerin aşılamamış olmasından kaynaklanabilir ve söz konusu eylemlerin dikkat çekiciliği, daha etkileşimsel ve bağlamsal olarak zenginleştirilmiş düzeneklerde ortaya çıkabilir.

Bu çalışma, gerçek dünyaya daha yakın ve katılımcının çok yönlü algı sistemlerini etkinleştiren deneysel ortamların, sosyal biliş süreçlerini anlamada ne denli önemli olduğunu somut biçimde ortaya koymuştur. Elde edilen sonuçlar, yalnızca görsel içerik değil, aynı zamanda fiziksel varlık hissi ve bağlamsal gerçekliğin de bilişsel sistemler üzerinde belirleyici etkileri olduğunu ortaya koyarak, ekolojik geçerliliği yüksek araştırma yaklaşımlarının bilimsel değeri açısından önemli bir katkı sunmaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P8. Görsel Bilginin Yönlendirmediği Çoklu Duyusal Bütünleşme: Doğal Malzeme Sesleri ve Ses Yansımalı Sözcüklerden Bulgular

İrem Tuncel, Dicle Dövencioğlu

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Ses sembolik kelimeler (SSK) ve doğal seslerin taklidiyle oluşan ses yansımalı kelimeler (ör. tıkır tıkır, şarıl şarıl) arasındaki güçlü ilişki, malzeme algısı üzerine yapılan önceki çalışmalarda ortaya konmuştur. Malzemelerden elde edilen dokunsal ve görsel bilgilerle SSK'lerden çıkarılanlar büyük ölçüde benzerlik gösterir; bu da duyulararası tutarlılığa işaret eder. Bu çalışmada, doğal malzeme sesleri ve günlük malzeme videoları kullanarak malzeme algısı SSK'ler aracılığıyla incelendi. Öncelikle, SSK'leri seçmek için doğal malzeme seslerini dinletip katılımcılardan sesleri taklit ederek yazmalarını istendi. Seslerdeki ortak fonetik örüntüleri analiz ederek ana deneyde kullanılacak SSK'leri belirlendi. İkinci bir ön çalışmada ise katılımcılar, malzeme seslerini sadece dinleyerek malzemeyi ve hareketini tahmin etmeye çalıştılar. Uzlaşmanın sağladığı yanıtlara göre ana deneyde kullanacağımız malzemeler seçildi. Ana deneyde (n = 37) her malzeme, 2 (doğal ses uyumu) x 2 (SSK uyumu) ve 3 farklı SSK ile değerlendirilmek üzere 12 kere sunuldu. Toplamda, 38 malzeme için 456 deneme oluşturuldu Doğal malzeme sesleri ile SSK'ler arasındaki uyumun görsel uyumundan daha güçlü olacağını ve uyumlu görsel-işitsel uyaranların, uyumsuz olanlara kıyasla uyumlu SSK'ler üzerinden değerlendirildiğinde daha yüksek puanlar alacağını varsayıldı. Beklendiği gibi, malzeme videolarıyla uyumlu SSK'ler, uyumsuz görsel-işitsel uyaranlarla sunulduklarından daha yüksek puanlar aldı. Genel puanlarda, uyumsuz görsel-işitsel uyaranlarla sunulan uyumsuz SSK'ler için bir fark gözlenmedi. Ancak, tanecikli veya akışkan gibi belirli malzeme türlerinde, uyumsuz SSK'ler uyumsuz görsel-işitsel uyaranlarla sunulduğunda puanları yükseldi. Örnek vermek gerekirse, tanecikli bir malzeme (ör. kum) uyumsuz bir ses (ör. dökülen taşlar) ile sunulduğunda ve uyumsuz bir SSK (ör. tıkır tıkır) üzerinden değerlendirilmesi istendiğinde malzeme videosuyla uyumlu ses (ör. dökülen kumlar) ile sunulmasına kıyasla daha yüksek bir puan aldı. Fakat bu durum metallerde ve sert malzemelerde görülmedi. Bu durum metal ve sert malzemelerde görülmedi. Sonuçlarımız, doğal malzeme seslerinin algılanan malzeme özelliklerindeki rolünü vurgularken, çoklu duyusal bütünleşmede yaygın olan görsel baskınlığı görüşüne meydan okumaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P9. Özet Temsiller Aracılığıyla Yiyecek Kalori Değeri Tahmini

Ece Kılıçlar, Ahu Gökçe

Kadir Has Üniversitesi

Özet temsiller, limitli işleme kapasitesine sahip görsel sistemin uyaranlara tek tek odaklanmak yerine uyaranların ortak özelliklerinin ortalamasını oluşturarak uyaranların algılanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu çalışmada yiyeceklerin kalori değerinin özet temsiller aracılığıyla işlenmesi ve kalori tahmini sürecine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Gerçek kalori ile tahmin edilen kalori arasındaki fark, gerçek kalori değerinden daha yüksek (aşırı tahmin) veya daha düşük (eksik tahmin) değerde tahmin etme verileri ile kalori tahmin doğruluğunu ve kalori bilgisini nasıl işlendiğini değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Mevcut çalışmada, deney bloklarında değişen sayıda (1 / 2 / 4 / 6) yiyecek uyaranları sunulmuştur. Sayısal tahmin görevi aracılığıyla yüksek veya düşük kalorili yiyeceklerden oluşan her set için sette yer alan yiyeceklerin ortalama kalorisi hesaplanmıştır. Yiyecek kalori seviyesi yükseldikçe ve set boyutu büyüdükçe, kalori değer tahmini gerçek değerden daha yüksek oranda tahmin edilmiş ve aşırı tahmin hata oranı anlamlı olarak artmıştır. Ek olarak, tahmini yapılacak kalori değerlerinin farklı setlerde birbirlerine yakın olduğu koşullarda (örneğin 2 veya 4 yiyecek uyaranının yer aldığı farklı setlerde sırasıyla 350 ve 368 kcal değerlerinin tahmini) aşırı tahmin hata oranında set büyüklüğüyle orantılı anlamlı bir artış gözlenmiştir. Benzer şekilde, yakın kalori değerine sahip düşük ya da yüksek yiyeceklerden oluşan setler karşılaştırıldığında (örneğin 550 +- 20 kcal kcal değerinin sadece düşük veya sadece yüksek yiyecek uyaranlarının yer aldığı setlerde tahmin edilmesi), yüksek kalorili yiyeceklerin bulunduğu setlerde anlamlı olarak daha yüksek oranda aşırı tahmin eğilimi gözlenmiştir. Bulgular, kalori tahmininde özellikle karmaşık yemek ortamlarında aşırı tahmin eğiliminin ortaya çıkabileceğini, kalori değerinin özet temsiller aracılığıyla işlenebilen bir özellik olduğunu ancak işlenecek yiyecek sayısının ve yiyeceğin kalori seviyesinin tahmin doğruluğunu etkilediğini göstermektedir. Aşırı tahmin eğiliminin arttığı koşulların belirlenmesi, günlük hayatta bireylerin hatalı kalori tahmininin yemek davranışına ve tüketim kararlarına etkisini inceleyebilmek adına önemlidir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P10. Yiyeceklerin Kalori Değerinin Çalışma Belleğindeki Nesne - Konum Bağlanma Sürecine Etkisi

Başak Acar , Ahu Gökçe

Kadir Has Üniversitesi

Günlük hayatta gördüğümüz yiyecekleri belleğimize kodlarken aynı zamanda onları nerede, nasıl, kiminle yediğimiz gibi bilgileri de kodlarız. Yiyeceklere dair bu bilgileri daha sonra hatırlayabilmek, evrimsel açıdan hayatta kalma bağlamında oldukça adaptif görünmektedir. Uyaranları belleğe kodlama sürecinde yaşanacak herhangi bir bozulma, o bilginin geri çağrılma sürecini de etkileyebilmektedir. Bellek alanında çalışan bazı araştırmacılar, uyaranın kendisiyle birlikte uyarana dair zamansal, konumsal, bağlamsal bilgilerin de kodlandığını ve bu bilgilerin izlenmesiyle hatırlamanın gerçekleştiğini belirtmektedir. Kaynak izleme olarak adlandırılan bu süreçte meydana gelen hataların bellekte yanılmalara sebep olduğu düşünülmektedir. Bir nesne belleğe kodlanırken, nesnenin kendisiyle birlikte kaynağı da kodlanmaktadır. Bu kaynak bilgisinin literatürde en sık incelenen türlerinden biri nesnenin konum bilgisidir. Çeşitli çalışmalarda kişilerin bir nesnenin kendisine dair bellek performansı ile bulunduğu konuma dair bellek performansı incelenmiştir. Ancak nesne ve konum belleği konusunda yiyeceklerle yapılan önceki çalışmaların, nesne - konum bağlanmasının bellekteki karşılığını göstermede ve yiyeceklerin konumlarıyla birlikte kodlanma sürecinde yüksek ve düşük kalori değerlerinin oynadığı rolün bellek performansına etkisini ortaya koymada yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu sebeple mevcut çalışmada yiyecek uyaranlarının kalori değerlerinin nesne - konum bağlanması sürecinde nasıl bir rol oynadığı incelenmektedir. Bu çalışmanın amacı, yiyeceklerin kendileriyle birlikte konumlarına dair bilgilerin belleğe nasıl kodlandığını ve bu kodlama performansının yiyeceklerin kalori değerlerine göre nasıl değiştiğini ölçmektir. Yüksek kalorili yiyecekler için düşük kalorili uyaranlara kıyasla nesne – konum bağlanma sürecinde bellek avantajı görüleceği hipotez edilmiştir. Katılımcılara 3x3 matriste yüksek ve düşük kalorili yiyecek uyaranları her denemede 3 uyaran art arda gelecek şekilde farklı konumlarda gösterilerek bu uyaranlara dair nesne, konum veya nesne ve konum bilgisi ile çalışma belleği performansına dair bulgular, çalışma belleğindeki nesne - konum bağlanma süreci ile yiyeceklerin kalori değerleri arasındaki ilişkiye dair bilgi sunmaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P11. Suçluluk, utanç ve öfkeyle ilişkili otobiyografik anılarda duygusal kapanış: Kapanma olasılığı olan açık anıların çözümü için gelecekteki olayların araştırılması

Ayşegül Ünverdi[1], Sezin Öner Yaman[1], Sami Gülgöz[2]

[1]*Kadir Has Üniversitesi*
[2]*Koç Üniversitesi*

Bellekteki olay bir son noktaya ulaşmış mıdır yoksa bataklığa mı saplanmıştır? Kapanması olmayan çözülmemiş olaylara açık otobiyografik anılar denir. Geçmişte gerçekleşmiş ve kapatılmamış bir olayın tamamlanmasına ilişkin öznel duygu, bir kapanma duygusu uyandırdığında buna duygusal kapanma denir (Ergen ve Gülgöz, 2023). Geçmişte bırakamadığınız, bitmediğini düşündüğünüz ve üstesinden gelemediğiniz açık anılar; sizin için tamamlanmış kapalı olaylardan daha sık istemsizce hatırlanır (Ergen ve Gülgöz, 2023). Açık yaşam deneyimleriyle ilişkili otobiyografik anılarda gelecekte kapanma potansiyeline odaklanan Ergen ve Gülgöz (2023), gelecekte kapanma potansiyeli daha yüksek olan açık anıların daha az pişmanlık ve istemsiz hatırlamada daha az olumsuz duygusal değere sahip olduğunu bulmuşlardır. Ergen ve Gülgöz (2023), açık anılar hatırlandığında depresif eğilimlerin daha güçlü fizyolojik tepkilerle kendini gösterdiğini gözlemleyerek, gelecekte kapanma potansiyeli olan suçluluk, utanç ve öfke içeren açık otobiyografik anılarda bu ilişkinin incelenmesinin önemini ortaya koymaktadır. Barzykowski ve arkadaşları (2019), anıların erişilebilirliğini etkileyen anıların hatırlanma sıklığı ve duygusal yoğunluğu gibi faktörlerin istemsiz hatırlamada daha sık ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Bu, gelecekte kapanma potansiyeli olan açık otobiyografik anıların psikolojik iyi oluş üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunun bir göstergesidir. Deneyimlerimizin olumsuz etkileri bellek tarafından aracılık edilmektedir (Beike ve ark., 2004). Bu nedenle suçluluk, utanç ve öfke içeren otobiyografik anıların duygusal kapanma bağlamında incelenmesi, istemsiz hatırlamayı etkileyen mekanizmaları anlamaya ve klinik gruplar için bir müdahale programı geliştirmeye yardımcı olabilir. Yaşam deneyimlerimizin duygusal kalitesi ve bu deneyimlerin otobiyografik anı olarak belleğimizdeki duygusal kalitesi birbirinden farklıdır. Başımıza gelen kötü olaylar ve her türlü olumsuz yaşam deneyimi geçmiş olsa bile; bu olayın etkisi hafızamız aracılığıyla devam edecektir. Bu yaşam deneyimlerini nasıl hatırladığımız kritik öneme sahiptir, bu nedenle suçluluk, utanç ve öfke içeren anıların bireylerin psikolojik refahını olumsuz etkilemesi kaçınılmazdır. Sonuç olarak, literatürde bir boşluk olan suçluluk, utanç ve öfke içeren olayların canlılığını, mesafesini, olasılığını ve etkenliğini incelemek önemlidir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P12. Duygusal Belirsizlik İçeren Deneyimlerin Segmentasyonunda Negatif Beklentiler ve Süreğen Kaygının Etkisi

Ahmet Burhan Bağlar, Berna Güler, Eren Günseli

Sabancı Üniversitesi

Günlük yaşantıların süreğen deneyimlenip bellekte ayrı olaylar hâlinde temsil edilmesine "olay segmentasyonu" denir. Önceki araştırmalar, deneyim sırasında yaşanan tahmin hatalarının ve duygusal değişimlerin segmentasyona yol açtığını göstermiştir. Öte yandan, travma sonrası stres bozukluğu veya kaygı bozukluğu olan bireylerde tahmin becerilerinin zayıfladığı ve bunun segmentasyonu etkileyebileceği öne sürülmektedir. Bu çalışmada, duygusal belirsizlik içeren deneyimlerde tahmin hatalarının ve bireysel kaygı düzeylerinin segmentasyonu nasıl etkilediği incelenmiştir. Katılımcılar, her biri 5–7 görsel içeren 6 olay akışını izleyerek öğrendiler. Her olay nötr ya da yüksek uyarıcılı negatif görsellerden oluşturuldu. Negatif olaylar, metin boyunca "duygusal olaylar" olarak adlandırıldı ve bir blok içinde 0, 1 ya da 2 kez kullanıldı. Öğrenme aşamasında, katılımcılar olayı oluşturan her bir görsel gösteriminde bir sonraki görselin negatif olup olmayacağına dair beklentilerini raporladılar. Blok sonunda, öğrenilen görsellerden ikisi ekranda gösterildi ve katılımcılara hangisinin akışta daha önce gösterilmiş olduğu (zamansal sıra) ve iki görsel arasında ne kadar zamansal uzaklık olduğu (zamansal mesafe) soruldu. Deney sonunda tüm katılımcılar Süreğen Kaygı Ölçeği (STAI-Y2) doldurdu. Segmentasyonun davranışsal göstergesi olarak, olay içi görsel çiftlerinde daha yüksek zamansal sıra doğruluğu ve daha düşük zamansal mesafe yanıtları öngörüldü. Ayrıca, bu etkilerin katılımcıların negatif beklentileri ve kaygı düzeyleri ile etkileşim içinde değişeceği ileri sürüldü. Bulgular (N = 39), duygusal olaylara geçişlerin segmentasyonu artırdığını ortaya koydu. Yalnızca nötr olaylar arasındaki geçişlere kıyasla, nötr olaylardan duygusal olaylara geçişlerde, sıra doğruluğu ve mesafe tahminlerinin arttığı gözlemlendi. Ancak, yüksek tahmin hatalarının varlığı, bu göstergelerde azalmaya neden oldu. Yüksek kaygı ise yalnızca nötrden duygusala geçilen, ancak beklenti hatasının olmadığı durumlarda yüksek mesafe tahminine sebep oldu. Bulgular, duygusal belirsizlik içeren deneyimlerde tahmin hatalarının ve kaygının etkileşimli biçimde olay segmentasyonunu etkileyebileceğini göstermektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P13. Türkçede Kanıtlayıcılık Eklerinin ve Yalan Tespitinin ERP ile İncelenmesi

Şeyma Kalender[1], Selma Berfin Tanış[1], Junko Kanero[1], Seçkin Arslan[2], Çağla Aydın[1]

[1]*Sabancı Üniversitesi*
[2]*French National Center for Scientific Research (CNRS)*

Başkalarının doğruluğunu anlamak sosyal biliş için kilit öneme sahiptir ve bireylerin söylenen içeriği, niyeti ve bilgiyi yorumlamasını gerektirir. Dil kullanımı aldatmayı tespit etmede önemli bir rol oynamaktadır; ancak dilbilgisel ipuçlarını inceleyen araştırmalar sınırlıdır. Bir istisna olarak Hara ve ark. (2020), kanıtlayıcılık (evidentiality) yapılarını olay-ilişkili potansiyeller (ERP) yöntemiyle incelemiş; ancak doğrudan aldatma tespitine odaklanmamıştır. Bu çalışma, Türkçe'de kanıtlayıcı eklerin (-DI ve -mIş) doğruyu söyleme algısı ve aldatma yargısı üzerindeki etkisini inceleyerek bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Kanıtlayıcılık, bilgi kaynağını dilbilgisel olarak kodlayan bir özelliktir ve Türkçe konuşurlar bir bildirimin doğrudan gözleme mi (-DI) yoksa dolaylı çıkarıma mı (-mIş) dayandığını belirtmek zorundadır. Aksu-Koç (2016) ve Arslan (2020), Türkçe'de kanıtlayıcı işaretlerin epistemik yargılarla sıklıkla etkileşime girdiğini ve konuşurun doğruluk değerlendirmesini şekillendirdiğini belirtmektedir. ERP yöntemi, kanıtlayıcı eklerin doğruluk algısındaki rolünü incelemek için uygun bir araçtır; zira ERP bileşenleri, anlamsal uyumsuzlukları (N400) ve sözdizimsel ya da pragmatik anormallikleri (P600) yansıtan dilsel süreçleri ortaya koymaktadır. Çalışmada katılımcıların kısa bir animasyon izledikten sonra, olayı doğru ya da yanlış tanımlayan bir cümleyi kelime kelime okumaları ve ifadenin doğru mu yoksa aldatıcı mı olduğuna tuşla karar vermeleri sağlanmıştır. Aldatıcı ve -mIş ekiyle biten ifadelerin, dolaylı kanıt ile algılanan aldatmanın anlamsal entegrasyonunda daha büyük bir zorluk yaratması nedeniyle daha büyük bir N400 yanıtı oluşturması beklenmektedir. Buna karşılık, doğrudan kanıt belirten -DI ekiyle aldatıcı ifadelerin beklenmedik bir çelişki nedeniyle yeniden analiz sürecini tetikleyerek P600 yanıtı ortaya çıkarması öngörülmektedir. Zira -mIş eki doğası gereği dolaylı kanıt bildirdiğinden aldatıcı kullanımı daha az şaşırtıcıdır ve esas olarak anlamsal entegrasyonu (N400) harekete geçirmektedir. Çalışmamız, Türkçe konuşurların aldatmayla karşılaştıklarında özgün dilsel ipuçlarını nasıl yorumladığını inceleyerek kanıtlayıcılık, kiplik ve aldatma tespiti süreçlerinin altında yatan beyin mekanizmalarına ışık tutmayı hedeflemektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P14. Anı Anlatımında Jest Kullanımı: Görme Engelli ve Gören Çocukların Karşılaştırılması

Naziye Güneş Acar[1], Tilbe Göksun[2], Ali İ. Tekcan[3]

[1]Necmettin Erbakan Üniversitesi
[2]Koç Üniversitesi
[3]Özyeğin Üniversitesi

Jestlerin belleği nasıl etkilediğini inceleyen çalışmalar, konuşma içeriği veya liste gibi kişisel olmayan materyaller üzerine yoğunlaşmıştır (Cook ve ark., 2010). Jestlerin kişisel anıların hatırlanmasındaki rolü yeni araştırılmaya başlanmıştır (Güneş-Acar ve ark., 2024). Görme engellilerin daha az jest üretmesi (Iverson, 1998) ve jestlerin görsel sistemle olan ilişkisi, bu etkiyi bu grupta incelemeyi önemli kılmaktadır. Bu çalışma, gören ve görme engelli çocukların anı anlatırken kullandıkları jestleri, anlatılan anıların içerdiği detayları ve bu iki unsur arasındaki ilişkiyi incelemektedir.

Çalışmaya 33 görme engelli ve 36 gören çocuk katılmıştır. Farklı duyusal özellikler taşıyan ipucu sözcükler aracılığıyla, katılımcılardan anı hatırlamaları ve bu anıları anlatmaları istenmiştir. Sözcüklerden ikisi yalnızca görsel deneyimle bilinebilecek yüksek imgeli (orman, ev), ikisi dokunsal deneyimle bilinebilecek yüksek imgeli (ayakkabı, kitap) ve kalan ikisi soyut, düşük imgeli sözcüklerden (tehlike, başarı) oluşmuştur. Katılımcıların anıları, içerdiği episodik ve episodik olmayan detaylar ile anlatım sırasında üretilen temsili ve temsili olmayan jestler açısından kodlanmıştır.

Bulgular, gören çocukların anı anlatımı sırasında hem temsili hem de temsili olmayan jestleri, görme engelli akranlarına kıyasla daha sık kullandığını göstermiştir. Ancak jest kullanımındaki grup farkı, ipucu sözcüklerin duyusal türüne bağlı olarak değişmemiştir.

Anı içerikleri analiz edildiğinde, görme engelli ve gören çocukların hatırladıkları olaylara benzer düzeyde episodik detay kattığı görülmüştür. Bununla birlikte, her iki grubun da dokunsal sözcüklere karşı hatırladığı anıların, görsel ve soyut sözcüklere karşı hatırlanan anılara kıyasla daha az episodik detay içerdiği gözlemlenmiştir. Ek olarak, görme engelli çocukların daha fazla episodik olmayan detay aktardığı; ayrıca, her iki grupta da soyut sözcüklerin, dokunsal sözcüklere kıyasla daha fazla episodik olmayan detayla ilişkilendirildiği saptanmıştır.

Son olarak, moderasyon analizleri, her iki grup açısından da temsili jest kullanımı ile hatırlanan episodik detay miktarı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir.

Sonuçlar, görme engelli çocukların anılarında episodik içerik açısından belirgin bir sınırlılık olmadığını ve daha az jest kullanımı ile karakterize olan anlatım biçimlerinin anılarının hatırlanması ile ilişkili olmadığını göstermiştir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P15. Empatinin ve Sosyal Normların Yabancı Dildeki Ahlaki Yargılar Üstündeki Etkisi: Ön Bulgular

Hande Şenel, Hasan Galip Bahçekapılı

İstanbul Medipol Üniversitesi

Amaç: Araştırmanın amacı, ana dili Türkçe ve ikinci dili İngilizce olan bireylerde ahlaki kararların, ikilemlerin hangi dilde sunulduğuna bağlı olarak değişip değişmediğini deneysel yöntemle incelemektir. Yabancı dil etkisini anlamada sosyal normlara maruz kalmanın ve empatinin açıklayıcı rolü literatürde tartışılmış olup bu iki değişkenin birlikte deneysel olarak ele alındığı bir çalışmaya rastlanmadığından araştırmanın literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.
Yöntem: Araştırmaya 18-41 yaş aralığında 127 katılımcı (Ort. yaş = 22,27; SS = 3,095) SurveyMonkey üzerinden dahil edilmiştir. Veri toplama araçları olarak Kişiler Arası Tepkisellik Ölçeği, Sosyal Normları Benimseme Ölçeği, Ahlaki İkilemler, Oxford Faydacılık Ölçeği, LEXTALE İngilizce seviye tespit testi ve Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Katılımcılar, empati, sosyal norm veya kontrol grubuna seçkisiz atama ile dahil edilmiş olup gruplara farklı içeriklerde manipülasyon metinleri sunulmuştur. Veri analizinde IBM SPSS Statistics 25.0 programı kullanılmış olup Bağımsız Örnek t Testi, Spearman Korelasyon Analizi uygulanmıştır.
Bulgular: Sonuçlar, ahlaki ikilemleri Türkçe ya da İngilizce yanıtlayan grupların faydacılık puanları arasında anlamlı bir fark bulunmadığını göstermektedir. Bu bulgu, araştırma bağlamında yabancı dil etkisinin gözlemlenmediğini ortaya koymaktadır. Literatürde anadili Türkçe olup ikinci dili İngilizce olan katılımcılarla yürütülen bazı çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir.
Ahlaki ikilemlere verilen yanıtlardan hesaplanan faydacılık puanları ile Oxford Faydacılık Ölçeği alt boyut puanlarından araçsal zarar puanı arasında anlamlı, orta düzeyde ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur; buna karşın tarafsız iyilik puanıyla anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Sosyal normları benimseme düzeyi ile faydacılık puanları arasında anlamlı, orta düzeyde ve negatif yönlü bir ilişki gözlenmiştir. Ayrıca, perspektif alma alt boyutu ile faydacılık puanları arasında anlamlı, küçük düzeyde ve negatif yönlü bir ilişki bulunurken; empatik kaygı alt boyutuyla anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir.
Sonuç: Hesaplanan G*Power analizine göre 360 katılımcıya ulaşılması gerekmektedir. Hedeflenen katılımcıların üçte birine ulaşılmış olup veri toplama süreci devam etmektedir. Katılımcı sayısı tamamlandığında, ahlaki karar verme süreçlerini daha ayrıntılı değerlendirmek amacıyla Süreç Ayrıştırma Modeli'ne dayalı analizlerin gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P16. Sanal Gerçeklik Ortamında Bulunma Hissinin Bellek Performansına Etkisi

Aemel İmran, Gökçe Sarı, Dilek Çelik, Burcu Kaya Kızılöz

Doğu Akdeniz Üniversitesi

Sanal gerçeklik (SG) teknolojisinin gelişimi, görgü tanıklığı araştırmalarında daha gerçekçi, derinlemesine ve kontrol edilebilir uyarıcılar sunma olanağı sağlamaktadır (Glomb, 2022). İki boyutlu videolarla karşılaştırıldığında, SG ortamı daha güçlü bir bulunma hissi yaratmakta ve bu sayede ekolojik geçerliliği artırmaktadır (Nyman vd., 2020). Bu çalışmanın amacı, SG teknolojisinin görgü tanıklığı belleği araştırmalarındaki ekolojik geçerliliğini değerlendirmektir. Bu doğrultuda, sözlü ve fiziksel saldırı içeren aynı olay üç koşulda (sahnelenen olay, video kaydı, SG) sunulmuş ve olaya dair serbest hatırlama performansı ve koşullar arasında bulunma hissi karşılaştırılmıştır

38 katılımcının (sahnelenen olay: 12; video: 13; SG: 13) verilerine dayanan ön bulgulara göre doğru hatırlanan detay sayısı açısından üç koşul arasında sınırda bir anlamlı fark bulunmaktadır. En yüksek doğru hatırlama sahnelenen olayda (M = 18,08), en düşük doğru hatırlama ise SG koşulunda görülmüştür. Yanlış kabul hataları açısından anlamlı fark bulunmamıştır. Bellek performansına ek olarak, katılımcılardan her koşul için kendilerini ne kadar olayın geçtiği ortamda hissettiklerini (bulunma hissi) değerlendirmeleri istenmiştir. İlginç biçimde, bulunma hissi video koşulunda (M = 16,9), SG koşuluna (M = 10,4) göre daha yüksek çıkmıştır.

Bu sonuçlar, SG kullanımında deneyimsiz kişilerin bulunma hissini yeterince yaşayamadıklarına ve bu durumun bellek performansını etkileyebileceğini işaret etmektedir. Bulgular, SG teknolojisinin araştırmalarda kullanımı sırasında kullanıcının mevcut SG deneyiminin önemli bir etken olduğunu ortaya koymaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P17. Çalışma Bellek Kapasitesi ile Bilişsel Süreçlerin Depresyonla Birlikte Bilişsel Duygu Düzenlemeye Etkisi

Fatma Betül Erol, Hatice Kafadar

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Amaç: Çalışma bellek kapasitesinin karar verme, problem çözme, seçici dikkat gibi bilişsel süreçleri etkilediği bilinmektedir. Bu bilişsel süreçlerin ise depresyon ve bilişsel duygu düzenleme stratejileri kullanımı üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir. Alanyazında bilişsel duygu düzenleme ile depresyon arasındaki ilişki sıkça incelenmiş olsa da çalışma belleği ve bilişsel süreçlerin bu ilişkideki etkisi açısından sınırlılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu çalışmanın amacı; çalışma bellek kapasitesi, bilişsel süreçler, depresyon ve bilişsel duygu düzenleme arasındaki ilişkileri incelemektir.
Yöntem: Hala devam eden araştırmaya 18-24 yaş aralığında 57 üniversite öğrencisi (46 kadın, 11 erkek) gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmada çalışma bellek kapasitesini ölçmek için Harf Sayı Dizisi Testi (HSDT), depresyon için Depresyon-Anksiyete-Stres Ölçeği (DASÖ), özdenetim için Özdenetim Ölçeği, bilişsel duygu düzenleme için ise Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği (BDDÖ) kullanılmıştır. Karar verme, problem çözme, seçici dikkat gibi bilişsel süreçlere duyarlı nöropsikolojik testler olarak ise IOWA Kumar Testi (IKT), Wisconsin Kart Eşleme Testi (WKET) ve Stroop Testi TBAG Formu uygulanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek için yapısal eşitlik modeli (YEM) analizi yapılmıştır.
Bulgular: YEM'de çalışma bellek kapasitesinin WKET, Stroop, IKT ve Özdenetim üzerinden depresyonu yordadığı, depresyonun da bilişsel duygu düzenlemenin kendini suçlama ve başkalarını suçlama olumsuz stratejilerini yordadığı model kabul edilebilir düzeyde anlamlılığa ulaşmıştır [X^2 (49, N = 57) = 61,909, p = .102; x2 /df = 1.263; RMSEA = .069; CFI = .962; IFI = .964; NFI = .848].
Sonuç: Çalışma bellek kapasitesinin; karar verme, kurulumu sürdürme, seçici dikkat, perseverasyon gibi bilişsel süreçleri ve özdenetimi, ve bu süreçler üzerinden depresyonu etkilediği; depresyonun da kendini suçlama ve başkalarını suçlama olumsuz duygu düzenleme stratejilerini yordadığı görülmüştür. Bu modelin anlamlılığa ulaşması, depresyonun bilişsel duygu düzenleme stratejileri üzerindeki etkisinde diğer bilişsel süreçlerin de önemli bir payı olduğunu göstermektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P18. İkinci Dilde Doğruluk Algısı ve Bilgi Paylaşımı

Beyzanur Kunt, Esra Hatice Oğuz Taşbaş

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Bu araştırma, bilgilerin tekrarının ve geçen zamanın doğruluk algısı ve paylaşma kararı üzerindeki etkisini ana dilde ve yabancı dilde incelemektedir. Ana dili Türkçe olan ve ileri düzey Arapça bilgisine sahip 99 katılımcı, seçkisiz olarak Türkçe veya Arapça koşullarına atanmıştır. Katılımcılar, hem tekrar edilen hem de yeni cümleleri iki farklı zamanda (maruz kalmanın hemen ardından ve iki hafta sonra) değerlendirerek bu cümlelerin doğruluğunu ve sosyal medyada paylaşıp paylaşmayacaklarını değerlendirmiştir. Katılımcıların bireysel farklılıklarının bu ilişkiler üzerindeki potansiyel etkisini görmek için katılımcılara Bilişsel Yansıma Testi (Cognitive Reflection Test) ve Stroop Testi uygulanmıştır. Bulgular, tekrarın doğruluğa olan inancı arttırdığını ($p < .00$) ve geçen zamanla daha doğru değerlendirildiklerini göstermiştir ($p = .04$). Ancak bu etkinin Türkçe'de Arapça koşuluna kıyasla daha güçlü olduğu görülmüştür ($p < .00$). İlk oturumdaki değerlendirmelerde tekrar eden ve yeni cümleler anlamlı şekilde farklılaşırken iki hafta sonraki değerlendirmede yeni cümlelerin daha doğru değerlendirilmesi ile yeni ve tekrar eden cümleler arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($p < .00$). Tekrar eden ve yeni cümlelerin doğruluk değerlendirmeleri arasındaki farkın hem ilk oturumda ($p = .002$) hem de iki hafta sonraki ($p = .001$) değerlendirmelerde Türkçe koşulunda Arapça koşuluna kıyasla daha büyük olduğu görülmüştür. Paylaşım davranışı doğruluk değerlendirmelerini takip etmemiştir. Tekrarın paylaşma üzerinde direkt bir etkisi bulunmazken, Türkçe'de tekrar edilen cümleler, Arapça'da ise yeni cümleler daha çok paylaşılmıştır, ($p = .018$). Zamanın etkisininse tekrarın paylaşım üzerindeki etkisini tersine çevirdiği görülmüştür. İlk oturumda tekrar eden bilgiler daha fazla paylaşılırken iki hafta sonraki değerlendirmelerde yeni bilgiler daha fazla paylaşılmıştır, ($p = .002$). Bu bulgular, tekrarın doğruluk etkisini güçlendirdiğini ancak bunun yabancı dilde zamanın etkisine karşı daha dirençsiz olduğuna işaret ederken paylaşma davranışının direkt doğruluğa inançla ilişkili olmadığını göstermektedir. Yabancı dilde sunulan bilgilerin daha az paylaşılması, tekrarın etkisinin zamanla azalması ve ana dilde etkinin daha güçlü olması bilginin yayılmasını daha iyi anlamamıza katkı sağlamaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P19. Üstel Büyüme Yanlılığını Azaltmak—Görsel Bazlı Müdahaleler

Ceyda Tumen, Aysecan Boduroglu

Koç Üniversitesi

Üstel Büyüme Yanlılığı (Exponential Growth Bias, ÜBY), bireylerin artan hızda büyüme gösteren verilerin seyrini sistematik olarak düşük tahmin etme eğilimini yansıtan bilişsel bir hatadır. ÜBY; pandemi yayılımı, bileşik faizin birikimler üzerindeki etkisi gibi konularda kararları etkileyerek ciddi gerçek dünya etkilerine yol açabildiği bilinmektedir. Bu nedenle, özellikle halk sağlığı, iklim değişikliği ve kişisel finans alanlarında ÜBY'nı azaltacak müdahaleler geliştirmek kritik öneme sahiptir.

Bu çalışma, görsel bir takım müdahaleler ve bilişsel destek stratejilerini bir araya getirerek ÜBY'nı azaltmayı hedeflemektedir. Birinci deneyde katılımcılar şu dört destek grupundan birine atandı: 1) kontrol, 2) yalnızca görsel ipucu (grafiğe eklenen ve grafiğin eğiminin giderek arttığını gösteren renkli eğim çizgileri), 3) görsel ipucu artı yazılı açıklama ve 4) görsel ipucu ve yazılı açıklamaya ek olarak ikisini entegre etmeyi sağlayan yönlendirici bir soru (tam destek). Daha sonra katılımcılardan grafik üzerinde gösterilen 20 veri noktasını izleyerek 5 ve 10 dönem sonrası için tahminler yapmaları istendi. Analizler, yüksek bilme gereksinimine (need for cognition) sahip bireylerde tam desteğin tahmin doğruluğunu anlamlı oranda iyileştirdiğini ortaya koymuştur. 10-dönem sonrası için model yaklaşık 10.000 seviyesini işaret ederken tahminlerin grafiğin üst sınırının (y = 5000) altında kalması, görsel çerçeveleme ile ortaya çıkan bir içerme yanlılığına (containment bias) işaret etmiştir. Bu bilgi ışığında ikinci deneyde y-ekseni uzatılarak içerme yanlılığının etkisi test edilmiş; bulgular, y-eksenini uzatmanın ÜBY'nı azalttığını ancak bunun yalnızca yeterli sayısal okuryazılığa (subjective numeracy) sahip katılımcılarda geçerli olduğunu göstermiştir. Ayrıca her iki deneyde de grafik okuma becerisinin tahminlerdeki doğruluğu artırdığı tespit edilmiştir.

Bahsedilen iki deneyde statik görseller ve yazılı açıklamalar kullanılırken, üçüncü deneyde dinamik (animasyonlu) görsel işaretleme ve sözlü açıklamalar kullanarak üstel artan bir fonksiyondaki hızlanan artışa dikkat çekmeyi, ve buna bağlı ÜBY'nı azaltmayı hedefledik. Genel olarak elde edilen bulgular, bireysel farklılıkları dikkate alan görsel müdahalelerin üstel büyüme tahminlerini iyileştirmede etkili olabileceğini göstermektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P20. Dolaylı Anılar ve Bağlanma Stilleri İlişkisi

Ecem Pamay, Çağla Aydın

Sabancı Üniversitesi

Bu çalışma, ilişkiye özgü bağlanma stillerinin dolaylı anılar üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu anılar, kişinin doğrudan deneyimlemediği ancak bir başkasının yaşadığı olaylara dair hatırladığı anlatılardır. Genellikle aile, romantik partner veya arkadaşların deneyimlerine dayanır ve birey tarafından anlatılaştırılır. Araştırmalar, dolaylı anıların tutarlılık, özgüllük, duygusal yoğunluk ve canlılık gibi yapısal ve fenomenolojik özellikler bakımından otobiyografik anılara benzediğini, fakat doğrudan kişinin kendi yaşantısına dayanmadığı için bu özelliklerin daha düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Ancak otobiyografik ve dolaylı anılar arasındaki yapısal ve duygusal farklılıkların nedenleri henüz yeterince açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu farklılıkların oluşumunda rol oynayabilecek bireysel faktörlerden biri olan bağlanma stili, anlatı yapısını şekillendiren ilişkisel ve duygusal süreçleri açıklayabilir.

Bu çalışmada, bireylerin anneleri ve romantik partnerleriyle ilgili otobiyografik ve dolaylı anılarının, ilişkiye özgü bağlanma stiline göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılacaktır. Anne ve partner anlatılarının birlikte incelenmesi, farklı bağlanma stillerinin etkilerini ve bireyin ilişkisel anlatı tarzının karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesine olanak tanır. Böylece bağlanma stilinin anlatı üzerindeki etkisinin ilişki bağlamına göre değişip değişmediği test edilebilir. Güvenli bağlanan bireylerin her iki tür anlatıda da tutarlılığı ve özgüllüğü yüksek anılar anlatmaları beklenirken; kaçıngan bireylerin duygusal içeriği bastırmaları ve az detay vermeleri; kaygılı bireylerin ise yoğun duygusal uyarılmışlık nedeniyle anlatı tutarlılığını düşürmeleri ve ağırlıklı negatif detay vermeleri öngörülmektedir.

Katılımcılardan, anneleri ve romantik partnerleriyle ilgili birer otobiyografik ve dolaylı anı ile, ilişki bağlamından bağımsız bir otobiyografik anı olmak üzere toplam üç anı yazmaları istenecektir. Bu anlatılar yapısal özellikler (tutarlılık ve özgüllük) açısından kodlanacaktır. Ayrıca, her anının fenomenolojik (duygusal yoğunluk, canlılık vb.) özellikleri katılımcılar tarafından değerlendirilecektir. Anne ve romantik partner bağlanma stili standart ölçeklerle ayrı ayrı ölçülecek, depresif durum ve ilişki yakınlığı kontrol değişkenleri olarak modele dahil edilecektir.

Bu çalışma, otobiyografik ve dolaylı anılar arasındaki yapısal ve duygusal farkların, bireylerin bağlanma stillerine ve ilişki bağlamına göre nasıl değiştiğini inceleyerek anlatı yapısının sabit bir özellikten ziyade ilişkisel dinamiklere duyarlı olup olmadığını test etmeyi amaçlamaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P21. İkonik El Jestleri Görmenin Yakınsak Yaratıcı Düşünmeye Etkisi

Kardelen Koç[1], Gyulten Gysein[1], Tilbe Göksun[1], Demet Özer[2]

[1]Koç Üniversitesi
[2]Bilkent Üniversitesi

Yakınsak düşünme, kavramlar arasında uzak bağlantılar kurarak bir probleme en iyi çözümü bulmayı gerektiren bir yaratıcı düşünme biçimidir. İkonik el jestlerinin görülmesi, görsel-uzamsal bilgileri harekete geçirerek bu bağlantıların kurulmasını kolaylaştırabilir ve böylece yaratıcı düşünmeyi destekleyebilir. Bu çalışmada, problemler sadece sözlü dilde veya sözlü dile eşlik eden ikonik jestlerin olduğu durumda sunulduğunda, jestlerin yakınsak düşünme performansı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ayrıca, zihinsel imgeleme becerilerinin bu süreçlerdeki rolü araştırılmıştır. Deney 1'de 59 katılımcı (Myaş=22.7, SD=1.7, 44 kadın) bir yakınsak düşünme testi olan Uzak Bağlantılar Testi'ni tamamlamıştır. Bu testte katılımcılara iki koşul halinde üçlü kelime grupları bir aktrisin videolarıyla sunulmuştur: sadece-sözlü-bilgi veya söz-artı-jest koşulu. Her videodan sonra katılımcılar, üç kelimeyle de ilişkili ortak kelimeyi bulmaya çalışmıştır (örn; cadde, fikir, kraliçe – ANA). Jestler için bir pilot çalışma yapılmış, her bir jestin kelimeyi ne kadar iyi ifade ettiği 1 ile 5 arasında değerlendirilmiştir. Deney 1'de koşullar rastgele sıralanmış bloklar hâlinde sunulmuştur. Ayrıca katılımcılar zihinsel imgeleme becerilerinin ölçülmesi için Zihinsel İmgeleme Testi'ni tamamlamıştır. Deney 2'de blok dizaynın neden olabileceği tek bir koşula odaklanma riskini azaltmak için blok tasarım kaldırılmış ve koşullar tamamen rastgele verilmiştir. Bu deney için veri toplama süreci sürmekte olup hedef katılımcı sayısı 54'tür. Deney 1'in verileri genelleştirilmiş karma etkiler modelleri ile analiz edilmiştir. Doğru cevaplar ikili bağımlı değişken olarak, koşul, zihinsel imgeleme becerileri ve ikisi arasındaki etkileşim sabit etkenler olarak alınmıştır. Sonuçlar, koşulun, doğruluğu etkilediğini göstermiştir ($X^2(1)=3.80$, $p=.051$). Söz-artı-jest koşulu ($M=0.45$, $SE=0.07$), sadece-sözlü-bilgi koşuluna ($M=0.38$, $SE=0.06$) göre daha yüksek doğrulukla ilişkilendirilmiştir, $z=1.95$, $p=.051$. Zihinsel imgeleme becerileri de doğrulukla anlamlı biçimde ilişkilendirilmiştir, $X^2(1)=5.31$, $p=.021$. Ancak koşul ve zihinsel imgeleme becerisi arasındaki etkileşim anlamlı değildir, $X^2(1)=2.34$, $p=.126$. Bu bulgular, jestlerin görsel temsilleri aktive ederek uzak çağrışımları kolaylaştırabileceğini ve zihinsel imgelemenin yakınsak düşünmeye katkı sağladığını göstermektedir. Bu araştırma, jestlerin gözlemlenmesinin yaratıcı düşünme üzerindeki etkisini inceleyerek yaratıcılık ve jest literatürüne önemli katkılar sunmaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P22. Yetişkinler ve Çocuklarda Ses Sembolizminin Malzeme Algısına Etkisi

Defne Akkuş, Deniz Altay, Dilay Karadöller, Dicle Dövencioğlu

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Farklı yaş grupları ve kültürler ile yapılan ses sembolizmi çalışmaları sesler ve anlamları arasında rastgele olmayan somut ve evrensel ilişkiler gösterir (Bremner vd., 2013; Chen vd., 2016). Literatürdeki ses-şekil ve ses-boyut ilişkilerine yakın zamanda yapılan çalışmalar ile ses-malzeme ilişkisi de eklenmiştir (Hanada, 2016; Nalbantoğlu vd., 2023; Sakamoto & Watanabe, 2017). Bulgular çocukların ses sembolizmini anlayabildiğini göstermektedir, ancak yetişkinler gibi ses-malzeme ilişkilendirmesi yapıp yapamadıkları bilinmemektedir (Köhler, 1929; Öztürk vd., 2013). Bu çalışmanın amacı, ses sembolizminin Türkçe diline özgü ve evrensel özelliklerini hem çocuklarda hem de yetişkinlerde belirlemek, malzeme algısıyla ilişkilendirilen ses özelliklerini saptamak ve yaşa bağlı oluşabilecek gelişimsel farklılıkları keşfetmektir. İlk çalışmada Türkçe konuşan yetişkinlerin (N=93; 68 kadın; OrtYaş=21.46, Aralık=18-26) ve çocukların (N=27; 16 kız; OrtYaş=4.22; Aralık=4-6) malzeme ile ilgili ses sembolizmi algıları araştırılmıştır. Yetişkinler 83 Türkçe yansıma kelimeyi (örneğin; kıtır kıtır, pırıl pırıl, şapur şupur) 18 malzeme sıfatı (örneğin; tanecikli, parlak, ıslak) üzerinden değerlendirmiştir. Çocuklarsa, dil, ince ve kaba motor becerilerini ölçen Denver II Gelişimsel Tarama Testi'ne ek olarak, yetişkinlerden en yüksek değerlendirmeleri alan 7 kelime ve 6 sıfatı değerlendirmiştir. Yetişkinlerde malzeme sıfatları ve bazı sesleri içeren Türkçe yansıma kelimelerde güçlü ilişkiler gözlenmiştir. Çocuklar daha yaygın sıfatlarda yetişkinler ile uyumlu sonuçlar gösterirken bazı sıfatlarda tutarlı sonuçlar göstermemiştir. İnce motor ve dil becerisi yetişkinler ile benzer ilişkiler kurmaları konusunda belirleyici olmuştur. Bu sonuç çocukların ses-malzeme ilişkisi kurabildiklerini göstermektedir. Fakat bunu ifade ederken zorlandıkları çıkarımı yapılabilir. Buna ışık tutmak için üçüncü deneyimizde çocuklardan görmedikleri iki malzemeye dokunmaları ve verilen Türkçe yansıma kelimeye karşılık gelen malzemeyi seçmeleri istenmektedir. Bu devam eden deneyde çocukların malzemeleri keşfederken kullandıkları el hareketleri ve ses sembolik kelimeyle uyumlu malzemeyi seçip seçmedikleri değerlendirilmektedir. Çocukların yetişkinlerinkinden (Dövencioğlu vd., 2022) farklı el hareketleri kullandıkları gözlemlenmektedir. Yetişkinlerle ne kadar uyumlu el hareketi yaparlarsa cevaplarının o kadar tutarlı olması beklenmektedir. Bu çalışma çocuklarda ilk kapsamlı malzeme algısı ve ses sembolizmi araştırmasıdır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P23. Çocuklarda Olay Katılımcılarının Belirginliği: Canlılık ve Olay Bütünlüğünün Rolü

Ceren Barış[1], Ercenur Ünal[2]

[1]Özyeğin Üniversitesi
[2]Max Planck Psikodilbilim Enstitüsü

Dilbilim teorilerine göre, tematik roller belirginliklerine bağlı olarak hiyerarşik olarak düzenlenir: eylemi gerçekleştiren katılımcı, eylemden etkilenen katılımcıdan daha belirgindir. Her ne kadar tematik roller dilsel temsilleri açıklamak için oluşturulmuş olsa da kökenleri bilişteki olay katılımcılarına dayandırılmıştır. Bu görüşü destekler nitelikteki araştırmalar, yetişkinlerin kısa süreliğine gösterilen olay görsellerinden olay katılımcılarını hızlıca ayırt edebildiğini ve farklı katılımcıların ayırt edilme kolaylığının değişkenlik gösterdiğini ortaya koymuştur. Ancak, çocuklar bu rolleri ayırt ederken bir hiyerarşi olup olmadığı ve bu hiyerarşinin kavramsal ya da algısal faktörlerden ne ölçüde etkilendiği daha az bilinmektedir.

Bu çalışmada, nedensel olaylarda eylemi gerçekleştiren katılımcının daha belirgin olup olmadığı, bu durumun eylemden etkilenen katılımcının canlılığı ve olay bütünlüğüne bağlı olarak değişip değişmediği gelişim sırasında incelendi. Anadili Türkçe olan çocuklara (n = 33, M = 4.65 yıl) iki katılımcılı olayların görsellerinde eylemi yapan ya da eylemden etkilenen katılımcıda meydana gelen renk değişimlerini tespit etmelerini gerektiren bir değişim körlüğü paradigması uygulandı. Eylemden etkilenenin canlı bir kişi veya cansız bir nesne olduğu iki farklı türde uyaran kullanıldı. Görsel özellikler sabit tutularak olay bütünlüğünü ortadan kaldırmak için olay katılımcıların sırt sırta oldukları versiyonlar da kullanıldı. Katılımcıların değişim algılama doğruluğu ve değişen olay katılımcılarına yönelik bakış oranları ölçüldü.

Bulgular, olaydan etkilenen katılımcının cansız bir nesne olduğu yüz yüze olaylarda, deney katılımcılarının, eylemden etkilenen katılımcıdaki değişiklikleri daha az doğru tespit ettiklerini (β = 1.2743, SE = 0.6158, z = 2.069, p = .04) ancak bu farkın olaydan etkilenen katılımcının canlı olduğu olaylarda ortadan kalktığını gösterdi. Yüz yüze olaylarda, katılımcıların eylemden etkilenen katılımcıya daha fazla baktıkları dolayısıyla değişiklikleri doğru bir şekilde tespit edebilmek için daha çok bilgi edinmeye ihtiyaç duydukları gözlemlendi (β = -0.121, SE = 0.0541, t = -2.25, p = .026). Sırt sırta olaylarda ise herhangi bir fark gözlemlenmedi. Bulgular, olay rollerinin ve eylemden etkilenen katılımcının canlılığının eylemi gerçekleştiren katılımcı belirginliğindeki etkileşimini önermekte ve hiyerarşinin genelleştirilebilirliğini desteklemektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P24. Sahne Algısı Sırasında Göz Hareketlerinde Kültürel Farklılıklar: Yakın/Yapısal Bir Replikasyon

Büşra Batır, Şevval Düzgün, Beril Sercem Şengül, Sonia Amado, Aycan Kapucu, Elvan Arıkan İyilikçi, Gülin Kaça

Ege Üniversitesi

Kültür ve biliş ilişkisi bilişsel psikoloji alanında giderek artan bir ilgiyle ele alınmaktadır. Bu ilişki bağlamında ele alınan yapılardan biri dikkattir. Mevcut bulgular, Batı kültürlerine mensup bireylerin dikkatlerini daha çok merkezi ve belirgin nesnelere yönelttiklerini, buna karşın Doğu Asya kültürlerinden gelen bireylerin bağlamsal ve çevresel unsurlara daha fazla odaklandıklarını göstermektedir. Bu tür sistematik farklılıkların, algısal dikkatin dağılımı gibi temel bilişsel mekanizmalarla ilişkili olduğu öne sürülmektedir (Masuda ve Nisbett, 2001).

Bu alanda kültürlerarası farklılıkları karşılaştırma açısından Türkiye örneklemi değerlidir ve Türkiye'de yapılan çalışmalar da yaygınlaşmaktadır. Örneğin, duygu kaynaklı bellek ödünleşimi etkisinin incelendiği bir çalışmada, Türkiye'den katılımcıların duygusal uyaranları güçlü bir biçimde hatırladığı ve bu durumun arka plan açısından bellekte kayba yol açmadığı ortaya konulmuştur (Gutchess ve ark., 2018). Bu bulgu, Türkiye'de kültürün hem bireyci hem de toplulukçu öğeleri bir arada barındıran karma yapısının, algısal süreçlerde hibrit bir dikkat örüntüsüne yol açabileceğini düşündürmektedir. Bu bulgu ışığında, kültür ve biliş çalışmaları açısından Türkiye'deki katılımcıların hangi kültürel dikkat örüntüsüne daha fazla eğilim gösterdiği konusu hala incelenmeye açıktır.

Mevcut çalışma, bu farklılıkların kültürel olarak edinilmiş görsel dikkat kalıplarından kaynaklanıp kaynaklanmadığını test etmek amacıyla Chua ve arkadaşlarının (2005) Amerikalı ve Çinli katılımcılarla yürüttüğü çalışmayı Türkiye kültüründe yeniden uygulamıştır. Türkiyeli katılımcıların, karmaşık arka planlar üzerinde yer alan odak nesneleri içeren doğal sahne fotoğraflarını izlerken göz hareketleri kaydedilmekte; veri toplama aşaması devam etmektedir. Katılımcıların odak nesneye yönelme hızları, odak süresi ve arka plana yapılan sakkadik hareketleri analiz edilecektir. Ayrıca Bireycilik ve Toplulukçuluk Ölçeği ve İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği uygulanmaktadır.

Bulgular, Türkiye kültüründe görsel dikkatin Batılı ya da Doğu Asyalı örüntülere ne ölçüde benzediğine dair ampirik kanıt sağlayacaktır ve kültürlerarası bilişsel farklılıkların Türkiye bağlamındaki karşılıklarını anlamaya katkı sunacaktır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P25. Tiksinti ve Korkunun Çalışma Belleğine Etkisi: Çevrim İçinde Paravan Hikâye Yöntemiyle Bir İnceleme

Onur Çalişkan[1 2], Elif Yüvrük[3], Aycan Kapucu[1]

[1]Ege Üniversitesi
[2]İzmir Bakırçay Üniversitesi
[3]Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Bu çalışma ilk olarak benzer değerlik, uyarılmışlık ve motivasyonel eğilime sahip özgül iki duygu olan tiksintinin ve korkunun çalışma belleğine etkilerinin Sinyal Tespit Teorisi (Macmillan ve Creelman, 2005) parametreleri olan bellek duyarlılığı ve tepki yanlılığı üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. İkinci olarak ise deneysel çalışmalarda yaygın biçimde kullanılan paravan hikâye (cover story) yönteminin çevrim içi bir çalışmada etkililiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu maksatla 2 (paravan hikâye var; paravan hikâye yok) x 3 (korku, tiksinti, nötr) katılımcılar-arası desende deneysel bir çalışma yürütülmüştür. Araştırmaya katılan 205 katılımcı paravan hikâyenin verildiği ya da verilmediği koşullardan birine atanmıştır. Katılımcılar ilk olarak, duygusal film parçalarıyla korku, tiksinti duygusuna ya da nötr duyguya sevk edilmiştir. Ardından çalışma belleği ölçümü için sözel 2-geri görevini yerine getirmişlerdir. Son aşamada ise paravan hikâyenin asıl amacının anlaşılıp anlaşılmadığını ölçen bir formu tamamlamışlardır. Bulgular, korkunun hem tiksinti hem de nötr koşula göre bellek duyarlılığında düşüşe yol açtığını göstermiştir. Paravan hikâyenin sunulmasının araştırmanın asıl amacının anlaşılmasında öz bildirime dayalı ölçüm düzeyinde bir farklılık yaratmasa bile örtük olabilecek bazı değişkenlerde farklılığa işaret ettiği bulunmuştur. Sonuçlar değerlik, uyarılmışlık ve motivasyonel boyutlarının ötesinde tiksinti ve korku duygularının özgül biçimde çalışma belleğinde etkisi olabileceğini göstermiştir. Ayrıca çevrim içi koşullarda paravan hikâyenin etkisinin yalnızca fark edilme oranı üzerinden değil, duygusal yoğunluk ve bilişsel performans gibi dolaylı göstergelerle de ortaya çıkabileceğine işaret etmiştir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P26. Sağlarlık ve Zaman Algısı: Sanal Gerçeklikte Beden Morfolojisinin Rolü

Sude Zeynep Karataş, Fatma Nefes Tekin, Ayberk Batuhan Koçak, İlyas Bora Altun, İnci Ayhan

Boğaziçi Üniversitesi

Sağlarlık, bir öznenin bir nesne üzerinde gerçekleştirebileceği olası eylemleri tanımlar ve bu eylemler hem öznenin beden morfolojisi hem de nesnenin algısal özellikleri tarafından şekillendirilir. Literatürde sağlarlık algısı motor planlama ve nesneyle etkileşim bağlamında kapsamlı biçimde incelenmiş olsa da zaman algısı üzerindeki etkisi büyük ölçüde araştırılmamıştır. Daha önce Vision Sciences Society konferansında sağlarlık algısı ile zamansal yargılar arasındaki etkileşimi sanal gerçeklik (VR) ortamında araştıran yenilikçi bir yaklaşım sunmuştuk. Mevcut çalışmamız, bu yaklaşımı geliştirerek yeni kontrol koşulları eklemekte, metodoloji ve deneysel parametreleri optimize etmekte ve yeni toplanan verilerle ek analizler gerçekleştirmektedir. Sağlarlığı manipüle etmek amacıyla, uyarıcı-tepki uyumluluğu (SRC) düzeneği kullanılmıştır. Katılımcılar, sapı yanıt verdikleri elle uyumlu (aynı tarafta) ya da uyumsuz (ters tarafta) olacak şekilde konumlandırılmış bir tava uyaranıyla kavrama eylemi içeren bir görev gerçekleştirmiştir. El morfolojisi iki koşulda manipüle edilmiştir: Normal-el avatarı ve kavrama eylemi engellenmiş kapsül-şeklindeki avatar. Zamansal yargılar, her katılımcı için bireysel olarak kalibre edilmiş psikofiziksel sabit uyarıcılar yöntemiyle değerlendirilmiştir. Her kavrama eyleminin ardından tava ortadan kaybolmuş ve tavanın sanal ortamda durma süresiyle logaritmik olarak aralıklı sürelerde değişen bir ses uyaranı sunulmuştur. Katılımcılar iki-alternatifli zorunlu seçim (2AFC) göreviyle, tavanın göründüğü sürenin mi yoksa sesin mi daha uzun sürdüğüne karar vermiştir. Deneysel düzende varsayılan mekanizma, sağlarlık algısının harekete hazırlık süreçlerini tetikleyerek zaman algısını dolaylı olarak etkilemesi yönündedir. Özellikle sap konumu, el tercihiyle uyumlu olduğunda (örneğin sağ el-sağ sap), harekete yönelik planlama sürecinin farklılık göstereceği ve bu sürecin algısal zaman ile ilişkili olabileceği öngörülmektedir. Deneysel veriler, katılımcıların herhangi bir eylem gerçekleştirmeden yalnızca uyarıcıyı pasif olarak izlediği temel koşullara göre analiz edilmiştir. Sonuçlarımız, uyumlu koşullarda öznel zamanın uyumsuz koşullara kıyasla daha kısa algılandığını gösteren bir ana etki ortaya koymaktadır. Bu etkinin, kapsül-el avatarı koşulunda normal-el koşuluna göre daha belirgin olduğu gözlemlenmiştir. Bulgular genel olarak, sağlarlık algısı ile öznel zaman deneyimi arasında bir ilişki olabileceğini düşündürmektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P27. Tiksinti ve Korkuya İlişkin Dikkat Süreçleri: Kategorik Hedeflerle Deneysel Bir İnceleme

Vuslat İlayda Önay, Berna Kardaş, Sinem Söylemez

Celal Bayar Üniversitesi

Tiksinti ve korku sahip oldukları işlevler doğrultusunda dikkat üzerindeki etkileri bakımından farklılaşabilmektedir. Patojenlerden kaçınma işlevine sahip olan, bulaşma ve benzerlik gibi bilişsel süreçleri içeren tiksinti, hızlı işlemenin yanında detaylı işlemeyi de gerektirmektedir. Öte yandan, bir tehdit edici uyarandan korunma işlevine sahip olan korku hızlı işleme yaparak doğru tepkilerin verilmesine hizmet etmektedir. Söz konusu bu duygular dikkatsel işlemenin aşamalarına göre farklı etkiler yaratabilir. Bu iddiayı test etmek üzere yürütülen bu çalışmada korku ve tiksinti duygularının işlevsel özellikleri dikkate alınmış ve dikkat süreçleri ile ilişkileri bu doğrultuda incelenmiştir. Çalışmaya Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nde eğitim görmekte olan 36 kişi katılmıştır. Deneyde ipucu olarak tiksinti, korku ve nötr sahne görselleri kullanılmış ve bu görsellerden 100, 200 veya 500 milisaniye sonra bir hedef uyaran ekrandaki görselin altında veya üstünde sunulmuştur. Önceki çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada hedef uyaranlar harf ve şekil yerine kategorik nesnelerden (ev eşyası veya taşıt) seçilmiş ve dikkat görevinden hemen önce kategori-duygu eşleşmesi yapılmıştır. Dikkat görevinde ise tiksinti sahnelerinden sonra her defasında bir kategoriden farklı görseller hedef olarak sunulurken korku sahnelerinden sonra her defasında diğer kategoriden farklı görseller hedef olarak sunulmuştur. Nötr sahne koşullarında ise hedef uyaran olarak denemelerin yarısında taşıt diğer yarısında ise ev eşyası görselleri sunulmuştur. Kategori-Duygu eşleşmelerinin duygunun dikkat üzerindeki etkisini artırması beklenmiştir. Deney 5 bloktan oluşmaktadır, her blokta ise 120 deneme (30 tiksinti, 30 korku ve 60 nötr sahne) bulunmaktadır. Sonuçlar hedef uyaranı tespit etme hızının hem ipucundan ne kadar süre sonra sunulduğuna hem de bloklara göre değiştiğini göstermiştir. Katılımcılar ipucu ve hedef uyaran arasındaki süre arttıkça daha hızlı tepki vermişlerdir. Aynı zamanda birinci bloktan beşinci bloğa doğru ilerledikçe daha hızlı tepki verildiği gözlenmiştir. Öte yandan duygunun tepki süresi üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamıştır. Elde edilen sonuçlar dikkat görevinin başarılı bir şekilde çalıştığını fakat duyguya bağlı beklenen etkilerin ortaya çıkmadığını göstermektedir. Çalışmanın bulguları literatür ışığında tartışılacaktır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P28. Türk İşaret Dilini (TİD) İkinci Dil Olarak Öğrenen İşiten Yetişkinlerin Uzamsal İlişkileri Anlatma Becerisinin Gelişimi

Ceren Yücel[1 2], Dilay Z. Karadöller[2 3]

[1]Atılım Üniversitesi
[2]Orta Doğu Teknik Üniversitesi
[3]Max Planck Psikodilbilim Enstitüsü

Sınıflandırıcı yüklemler, işaret dillerinde uzamsal ilişkileri simgesel olarak ifade etmek için el şekilleri, el hareketleri, el yönelimi ve ellerin uzamsal düzlemdeki konumları kullanılarak oluşturulan ve morfolojik olarak karmaşık olan yapılardır (Emmorey, 2002). Bu yapılarda ellerin konumu ile uzamsal ilişkisi belirtilmek istenen objelerin konumu aktarılabilirken, el şekli ile de objelerin boyut ve şekilleri hakkında bilgi verilebilmektedir (Perniss, 2007). Yapılan çalışmalar işaret dilini ikinci dil olarak öğrenen işiten yetişkinlerin objelerin konumundaki bir değişikliği anlatmak istediklerinde doğruluk oranlarının azaldığını ve bu değişiklikleri anlatmada kullanılan morfolojik olarak karmaşık yapıları kullanmada zorlandıklarını göstermiştir (Marshall & Morgan, 2014; Ortega & Morgan, 2015). İşaret dilini birinci dil olarak ve geç öğrenen sağır yetişkinlerin de işaret dillerinde uzamsal ilişkileri anlatmada kullanılan morfolojik olarak karmaşık sınıflandırıcı yüklemleri işaret dilini doğuştan öğrenmiş sağır yetişkinlere göre daha az sıklıkta kullandığı gösterilmiştir (Karadöller vd., 2017, 2023). İşaret dilini doğuştan öğrenen yetişkinlerle yapılan çalışmalar ise uzamsal ilişkileri betimlemekte kullanılan morfolojik olarak karmaşık yapılara ek olarak, anlatılacak uzamsal ilişkinin bakış açısına bağlı (örn., sağ-sol) veya bağımsız (örn., ön-arka) olmasının sınıflandırıcı yüklem kullanım sıklığını yordayan bir faktör olduğunu göstermiştir (Sümer & Özyürek, 2020) Ancak, işaret dilini ikinci dil olarak öğrenen işiten yetişkinlerin objeler arası uzamsal ilişkileri anlatmada kullanılan sınıflandırıcı yüklemleri hangi sıklıkta kullandığı ve bu kullanım sıklığının işaret dili seviyesine ve uzamsal ilişkinin bakış açısına göre nasıl değiştiği bilinmemektedir. Bu çalışma, ana dili Türkçe olan, A1, A2, B1 işaret dili yeterlilik seviyelerindeki işiten yetişkinlerin (N = 60) sınıflandırıcı yüklem kullanım becerilerini incelemeyi hedeflemektedir.

Katılımcılar, iki obje arasındaki uzamsal ilişkileri (örn., elmanın solunda/önünde kalem var) TİD kullanarak anlatacaklardır (yöntem için bakınız Manhardt, 2020 ve Karadöller, 2021). Katılımcıların anlatımları ELAN programı üzerinden yapılacak dilbilgisel kodlama için video kaydına alınacaktır.

Sınıflandırıcı yüklem kullanımının dil seviyesinin bir fonksiyonu olarak değişmesi ve bu değişimin bilişsel olarak daha karmaşık olan bakış açısına bağlı ilişkilerde daha baskın olması beklenmektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P29. Yetişkinlerde Farkli Karşi-Olgusal Akil Yürütme Biçimlerinin Araştirilmasi

Pınar Atlı, Aslı Aktan-Erciyes

Kadir Has Üniversitesi

Karşı olgusal akıl yürütme, "Ya olsaydı?" düşünceleriyle tetiklenen, gerçekleşmiş olaylara alternatif sonuçların değerlendirildiği bir süreçtir ayrıca ket vurma becerileri ve çalışma belleği gibi yürütücü işlevleri içerir (Roese, 1997). Kulakova ve Nieuwland (2016) tarafından önerilen "ikili temsil" modeli, karşı-olgusalların işlenmesinde hem gerçek hem de varsayımsal dünyanın zihinde aynı anda tutulduğunu ve bunun yüksek bilişsel kaynak gerektirdiğini öne sürmektedir. Bu ifadeler, hayal edilen sonucun gerçeklikten daha iyi veya daha kötü olmasına bağlı olarak yukarı veya aşağı yönlü olarak sınıflandırılabilir. Ayrıca, bir öğenin eklenmesine veya çıkarılmasına bağlı ekleyici veya çıkarıcı olarak da ayrılırlar.

Bu çalışmada, yetişkinlerin farklı karşı-olgusal ifade biçimlerini nasıl işlediği iki deney aracılığıyla incelenmiştir. Deney 1'de yön (yukarı/aşağı) ve yapı (ekleyici/çıkarıcı), Deney 2'de ise yön ve gerçekleşme durumu (gerçekleşmiş/gerçekleşmemiş) manipüle edilmiştir. Bağımlı değişkenler doğruluk ve tepki süresidir. Stroop görevi, geriye doğru sayma görevi ve Türkçe ilgi tümcesi testi ile yürütücü işlev ve dil anlama becerileri kontrol edilmiştir.

Deney 1'de, ifadelerin yapısı tepki süresini anlamlı biçimde etkilemiştir ($F(1, 26.5) = 17.91$, $p < .001$); katılımcılar çıkarmalı ifadeleri ekleyici olanlara göre daha hızlı işlemiştir. Ayrıca, yön etkisi de anlamlı bulunmuştur ($F(1, 26.4) = 5.09$, $p = .033$); yukarı yönlü ifadeler, aşağı yönlü olanlara göre daha hızlı yanıtlanmıştır. Buna karşın, yapı ve yön arasındaki etkileşim anlamlı değildir ($F(1, 26.4) = 0.97$, $p = .333$).

Deney 2'de ise, gerçekleşmemiş karşı-olgusallar, gerçekleşmiş olanlara kıyasla daha yüksek doğruluk ($p = .007$) ve daha kısa tepki süresi ($F(1, 26) = 7.40$, $p = .011$) ile işlendi. Ayrıca, yukarı yönlü ifadeler aşağı yönlülere göre daha hızlı işlendi ($F(1, 26) = 11.93$, $p = .002$).

Sonuçlar, karşı-olgusal düşünmenin dilsel yapı, olayın gerçeklik durumu ve bireysel bilişsel kaynaklardan etkilendiğini göstermektedir. Bu çalışma, karşı-olgusal akıl yürütmenin çok bileşenli bilişsel sistemlerle nasıl etkileşime girdiğine dair önemli bulgular sunmaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P30. Algısal Kararlarda Geçmişin Etkisinde Önsel Bilginin Rolü

Bugay Yıldırım, Ayşecan Boduroğlu

Koç Üniversitesi

Görsel temsillerin, anlık duyusal girdilerin ve daha önceki görsel temsillerin etkileşimi ile oluştuğu ve böylelikle görsel sistemin, temsillerin aslına uygunluğunu artırırken temsil gürültüsünü (noise) azalttığı düşünülmektedir. Günlük hayatımızda, ardışık anlarda karşılaştığımız görsel uyaranların arasında sıklıkla pozitif bir korelasyon gözlenmektedir. Bu durumda, geçmişin şimdiki duyusal girdiyle entegrasyonu içsel temsillerdeki gürültüyü adaptif bir şekilde azaltır. Ancak aynı entegrasyon süreci görsel algıda sistematik yanlılıklara da yol açabilmektedir. Laboratuvar çalışmaları bu yanlılıklardan faydalanarak, görsel temsillerin zaman içinde oluşumu ve değişimini inceler. Görmede merkezi eğilim yanlılığı (central tendency bias), bir uyaranın içsel temsilinin prototipik uyarana (veya uyaran dağılımının ortalamasına) doğru olan yanlılığını tanımlar. Bu yanlılığın yaygın kabul gören Bayesci açıklamasına göre, geçmişin etkisi, şimdiki duyusal girdi yüksek düzeyde gürültülü ve geçmişe dair önsel bilgi (prior) güvenilir (reliable) olduğunda en yüksek düzeydedir. Bu çalışmada, görmedeki merkezi eğilim yanlılığının, önsel bilginin güvenilirlik düzeyinden nasıl etkilendiği araştırılmıştır. Katılımcılar, her denemede kendilerine bir akış içerisinde kısa süreli gösterilen bir hedef ızgara deseninin (Gabor patch) oryantasyonunu yeniden üretmişlerdir. Deney, önsel bilginin güvenilirlik düzeyini manipüle etmek için hedef uyaranların sinyal-gürültü oranının (signal-to-noise ratio) farklı olduğu iki bloktan oluşmuştur: Bir grup katılımcı ilk blokta yüksek sinyal-gürültü oranına sahip hedef uyaranları görürken ikinci grup, ilk blokta düşük sinyal-gürültü oranına sahip hedef uyaranları görmüştür. İkinci blokta ise tüm katılımcılar orta düzeyde sinyal-gürültü oranına sahip hedef uyaranları görmüşlerdir. Bayesci açıklama, düşük sinyal-gürültü oranına sahip hedeflerden sonra oluşacak merkezi eğilim yanlılığının büyüklüğünün yüksek sinyal-gürültü oranına sahip hedeflerden sonraki yanlılığa kıyasla daha düşük olacağını öngörmektedir. Sonuçlar, ikinci bloktaki uyaran temsillerinin uyaran dağılımının ortalamasına doğru bir yanlılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Ancak, Bayesci açıklamanın öngörüsünden farklı olarak, merkezi eğilim yanlılığının ilk bloktaki uyaranlarım sinyal-gürültü oranından etkilenmediği bulunmuştur. Bulgularımız, görmedeki merkezi eğilim yanlılığının, önsel bilginin güvenilir olup olmamasından bağımsız olarak duyusal girdideki gürültünün telafi edilmesini sağladığına işaret etmektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P31. Ya Hep Ya Hiç: Bellek Öbekleri (Chunks) Bölünemez

Nurullah Ertaş, Eren Günseli

Sabancı Üniversitesi

Pokerdeki “Floş Royal”, beş ayrı kart olarak değil, uzun süreli bellekte bütünsel bir temsil—bir öbek (chunk)—olarak kodlanır. Peki, bu tür bir öbekten yalnızca tek bir ögeye ihtiyaç duyulduğunda, öbeğin parçalarına, tümünden bağımsız olarak erişim sağlanabilir mi? Bu soruya yanıt aramak üzere gerçekleştirilen bu çalışmada; katılımcılara, sabit konumlarla eşleştirilmiş üç renkten oluşan dört farklı öbek öğretilmiştir. Ardından uygulanan çalışma belleği görevinde, her denemede altı renk sunulmuştur. Renklerin üçü önceden öğrenilen bir öbeğe aitken kalanı ise rastgele seçilmiştir. Kısa bir boşluğun ardından bu konumlardan biri, ipucu (cue) ile işaretlenmiş ve katılımcılardan, iki seçenek arasından doğru rengi hatırlamaları istenmiştir. Denemelerin yarısında, test aşamasından önce ikinci bir konum daha işaretlenmiş ve yalnızca bu konumdaki ögenin raporlanması beklenmiştir. Araştırmanın temel hipotezi, eğer öbeklere bütün olarak erişiliyorsa, ikinci ögeye verilen tepkinin, ilk öge de aynı öbekten geldiğinde daha hızlı olacağıdır. Gerçekten de, her iki ipucunun aynı öbeğe ait olduğu (Ö-Ö) denemelerde, tepki süreleri, ipuçlarından yalnızca birinin öbek dışı olduğu (ÖD-Ö veya Ö-ÖD) durumlara göre anlamlı ölçüde daha kısa bulunmuştur. Bu avantaj, ikinci ögenin bir öbekten geliyor olmasıyla açıklanamaz; çünkü her iki ipucunun da öbek dışı olduğu (ÖD-ÖD) koşuldaki tepki süresi ilk ipucu öbek dışı bir ögeyi işaret ederken ikinci ipucu bir öbekten olduğundaki (ÖD-Ö) koşula göre daha kısa bulunmuştur. ÖD-Ö koşulundaki bu durum, bir öbeğin bellekte geri çağrılmasının yarattığı bilişsel maliyet olarak yorumlanabilir. Dolayısıyla; çalışmanın sonuçları, zihinsel öbek temsillerine, yalnızca bir ögeye ihtiyaç duyulsa bile bütün olarak erişildiğini ve bu bütün içerisinden tekil bir ögeye seçici erişimin sınırlı olduğunu göstermektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P32. Zaman algısında uyaran başlangıç-bitiş konfigürasyonlarının zamansal hassasiyet ölçümlerine etkisi

Fatma Nefes Tekin, İnci Ayhan

Boğaziçi Üniversitesi

Zaman algısına yönelik çalışmalarda, süreğen görsel uyarımların kesik, diğer bir deyişle başlangıç ve bitişi duyusal uyaranla belirli boşluk bulunduran süre koşullarına kıyasla temporal olarak daha hassas biçimde ayırt edilebildiği bilinmektedir. Bu avantajın temelindeki mekanizmasıysa tartışmalıdır. İçsel saat modelleri, beyinde zamansal "tik"ler üreten osilatörler ve bu "tik"lerin belleğe geçişini kontrol eden bir "anahtar" mekanizması olduğunu öne sürer. Bu anahtar, uyarana bağlı olarak açılıp kapanır ve böylece zamansal bilgi ("tik"ler) çalışan bellekte birikerek uzun-süreli bellekten gelen temporal referanslarla karşılaştırılır. Bu çerçevede, sürenin ne kadar doğru yargılanacağı, zamansal bilginin bu anahtar aracılığıyla belleğe geçişinin zaman doğrusundaki konfigürasyonunun "on-off" (başlama-bitme) modunda mı yoksa "off-on" (bitme-başlama) modunda mı olduğuna bağlı olabilir. Süreğen zaman aralıklarında zamanlama uyaranın başında başlar ve sonunda sonlanır. Ancak sadece başlangıç ve bitişte kısa işaretleyicilerle (marker) tanımlanan kesik zaman aralığı koşullarında zamanlama, ilk işaretleyicinin bitişiyle başlar ve ikinci işaretleyicinin başlangıcıyla sonlanır. Bu çalışmada, klasik süreğen ve kesik uyaran koşullarına ek olarak, "işaretleyici-dahil" (marker inclusive) adında yeni bir koşul oluşturduk. Bu koşulda zamanlama, ilk işaretin başlangıcından ikincisinin bitişine kadar sürmekte, fakat iki işaret arasında bir boşluk bırakılmaktadır. Katılımcılar üç koşulu içeren bir tekrarlanan ölçümler dizaynında 2AFC zaman karşılaştırma görevini tamamladı (standart: 505ms). Görsel uyaranlar, uzamsal olarak Gauss modülasyonu uygulanmış dinamik rastgele gürültü desenlerinden oluşuyordu. Karşılaştırma süreleri QUEST algoritmasıyla belirlenmiş, hassasiyet fark eşiği (DL) üzerinden hesaplanmıştır. Bulgular, süre türüne bağlı olarak anlamlı bir etki olduğunu göstermiştir. Sürekli ve işaretleyici-dahil koşullarında DL değerleri, boşluklu süre koşuluna kıyasla anlamlı bir şekilde daha düşük bulunmuştur. Ayrıca, uyaranın başlangıç ve bitiş noktalarına uygulanan ve keskin geçişleri yumuşatan zamansal bir filtrenin olduğu koşulda da benzer sonuçlar elde edilmiş ve böylece bulguların uyarılma veya dikkat düzeyinden değil, zamanlama yapısından kaynaklandığı doğrulanmıştır. Sonuç olarak, bu çalışma süreğen profilli zaman aralıklarının ayrım avantajını yeniden doğrulamış ve bu avantajın duyusal süreklilikten ziyade, zamanlayıcı sistemin uyaran başlangıç ve bitişiyle senkronize şekilde yapılandırılmasından kaynaklandığını göstermiştir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P33. Oyun ve Yiyecek Tüketimi Yoluyla Motivasyonun Zaman Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Shahrzad Falahat

Bilkent Üniversitesi

Motivasyon, uyarıcılara yaklaşma veya onlardan kaçınma eğilimimiz olarak tanımlanır ve günlük yaşantımızda önemli bir rol oynar. Hepimiz eğlenceli bir aktivite ile meşgul olduğumuzda zamanın hızla geçtiğini hissederiz. Önceki bulgular, yüksek motivasyon seviyelerinin zaman üzerine daha az düşünülmesine ve sürenin olduğundan kısa algılanmasına yol açtığını göstermektedir. Csikszentmihalyi'nin akış kuramına göre, bireyler yaptıkları işe o kadar odaklanırlar ki çevrelerinde olan biten her şey adeta kaybolur. Bu yoğun görev meşguliyeti, sürenin algılanmasında bozulmaya neden olur.

Zaman algısını etkileyen bir diğer önemli unsur ise yiyecek yoksunluğudur. Önceki çalışmalar, yiyecek yoksunluğunun sürenin olduğundan uzun algılanmasına neden olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte, farklı yiyeceklerin zaman algısı üzerinde farklı etkileri vardır. Örneğin, yüksek kalorili yiyecekler düşük kalorili olanlara kıyasla zaman algısı üzerinde daha güçlü bir etki yaratır. Ayrıca, lezzetli yiyeceklerin tatmin edici bir ortamda tüketilmesi zamanın hızla geçmesine neden olabilir. Bu tür durumlarda bireyler sürenin kısa olduğunu düşünme eğilimindedir. Bu nedenle, bu çalışmada kalori alımının katılımcıların motivasyon düzeylerini değiştirerek zaman algılarını etkileyip etkilemediğini araştırmayı amaçladık.

Katılımcılar bir iPad üzerinden basketbol video oyunu oynadılar. Doğru pota her 20 saniyede bir değişiyordu ve katılımcılar ekranın ortasındaki geçiş düğmesine basarak diğer tarafa geçiyorlardı. Alıştırma oturumunda doğru yön onlara bir ok yardımıyla gösterildi. Katılımcılar iki gruba ayrıldı: kontrol grubu ve deney grubu. Deney grubundaki katılımcılar, deneyin ortasında kalori içeren atıştırmalıklar (kurabiye ve meyve suyu) almaya başladılar. Ayrıca her oturumdan sonra, katılımcılara oyunu oynarken ne kadar eğlendikleri sorularak motivasyon düzeyleri değerlendirildi.

Elde ettiğimiz sonuçlara göre, kontrol grubundaki katılımcıların deneyin ikinci yarısından sonra zaman algıları anlamlı şekilde hızlandı. Buna karşılık, deney grubundaki katılımcıların zaman algısı daha istikrarlı kaldı. Ayrıca, katılımcılar oyunu ne kadar eğlenceli olarak değerlendirirse, zaman tahminleri de o kadar düşük oldu.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P34. Klinik Olmayan Popülasyonda Depresyon ve Otobiyografik Bellek Özgüllüğü: Koku, Fotoğraf ve Kelime İpuçlarının Karılaştırılması

Yağmur Üngüder, Berçem Yar, Maria Geraldine Veldhuizen

Mersin Üniversitesi

Depresyonda otobiyografik bellek özgüllüğünün azaldığı önceki araştırmalarla ortaya konmuştur. Bu bulgu, çoğunlukla kelime ipuçları kullanılarak yürütülen çalışmalarla desteklenmiştir. Ancak farklı duyusal ipuçlarının, özellikle kokunun, bu süreçteki etkisi daha az sayıda ele alınmıştır. Bu sebeple bu çalışmada koku, fotoğraf ve kelime ipuçlarıyla tetiklenen otobiyografik anıların özgüllüğünü, klinik tanı almamış bireylerden oluşan bir örneklemde, depresif semptom düzeyi yüksek bireyler (subklinik depresyon grubu) ile düşük bireyler (kontrol grubu) karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Çalışmaya yaşları 19 ile 41 arasında değişen (Ort. = 22,97; SS = 4,42) 99 katılımcı (58 kadın) dahil edilmiştir. Depresif semptomlar Beck Depresyon Envanteri ile ölçülmüş, katılımcılar rastgele koku, fotoğraf veya kelime ipucu koşullarından birine atanmıştır. Olası olfaktör müdahaleleri en aza indirgemek amacıyla, katılımcılardan seanstan önce parfüm kullanmamaları, sigara içmemeleri ve yiyecek tüketmemeleri istenmiştir. Her üç koşulda, 10 nesneye karşılık gelen ipuçları 30 saniye süreyle sunulmuştur. Koku koşulunda nesnelerin kokuları doğrudan koklatılmış, fotoğraf koşulunda renkli görselleri, kelime koşulunda ise adları bilgisayar ekranında sunulmuştur. Ardından katılımcılardan, ipucunun çağrıştırdığı ilk spesifik otobiyografik anıyı yazmaları istenmiştir. Spesifik anı, belirli bir yerde zaman ve mekanda, bir günden kısa süren kişisel deneyim olarak tanımlanmıştır. Anı hatırlanmadığında bir sonraki ipucu sunulmuştur.

2 (grup) × 3 (ipucu türü) faktörlü ANOVA sonucunda özgül anı sayısı açısından anlamlı bir ana etki bulunamamıştır ($p > .05$). Ancak sunulan ipuçlarına karşılık hatırlanmayan anı sayısında grup ve ipucu türü arasında anlamlı bir etkileşim gözlenmiştir ($F(2,93) = 4.73$, $p = .01$, $\eta^2p = .09$). Post-hoc analizler, kontrol grubunda, kelime koşulunda hatırlanan anı sayısının koku koşuluna kıyasla anlamlı derecede düşük olduğunu göstermiştir ($p<.05$). Öte yandan, subklinik depresyon grubundaki katılımcılar fotoğraf koşulunda kontrol grubuna kıyasla daha fazla anı hatırlamıştır ($p<.05$).

Sonuçlar, depresyonda otobiyografik bellekteki zorlukların yalnızca özgüllük düzeyinde değil, anıya erişim süreçlerinde de ortaya çıktığını düşündürmektedir. Koku gibi duyusal ipuçlarının bu süreçteki rolü, gelecekteki araştırmalarda çok boyutlu bellek değerlendirmeleriyle daha kapsamlı biçimde ele alınmalıdır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P35. Bağlanma anıları zihni ne kadar meşgul eder?: Romantik bağlanma stilleri, hatırlama özellikleri ve duygusal ketleme

Ceren Dönerkayalı, Zehra Nur Kurtoğlu, Sezin Öner

Kadir Has Üniversitesi

Bu çalışma, bireylerin bağlanma stillerinin romantik ilişki anılarını hatırlama süreçlerine etkisini ve bu etkide yönetici işlevlerin aracılık rolünü incelemektedir. Kaygılı bağlanmanın, duygusal olarak daha yoğun ve canlı bir hatırlamayla ilişkili olduğu ve bu yoğun hatırlamanın ketleme performansını düşürdüğü öngörülmektedir. Öte yandan, kaçıngan bağlanmanın ise daha zayıf ve daha az canlı bir hatırlamayla ilişkili olduğu ve benzer biçimde ketleme performansını olumsuz etkilediği varsayılmaktadır.

Çalışma kapsamında, katılımcılar (N = 93) Yakın İlişkiler Envanteri aracılığıyla bağlanma stillerini belirtmiş; ardından, olumlu ve olumsuz ilişki anılarını aktarmaları istenmiştir. Bu anıların, canlılık, duygusal yoğunluk ve yeniden yaşama gibi fenomenolojik özellikleri katılımcılar tarafından değerlendirilmiştir. Son aşamada ise, duygusal ve bağlanma ile ilişkili kelimeler içeren bir duygusal Stroop görevi uygulanmıştır.

Yapısal eşitlik modellemesi sonuçları, kaygılı ve kaçıngan bağlanmanın farklı örüntüler sergilediğini ortaya koymuştur. Kaçıngan bağlanma için hatırlamanın tam aracı etkisi bulunmuştur: Yüksek kaçınganlık, ilişki anılarının daha düşük canlılıkla hatırlanmasıyla ilişkili bulunmuş; bu ise özellikle olumsuz bağlanma temalı kelimelerde daha yüksek Stroop etkisi ile sonuçlanmıştır. Benzer bir örüntü kaygılı bağlanma için de gözlemlenmiştir; ancak bu durumda yüksek bağlanma kaygısı, anıların daha canlı hatırlanmasıyla ilişkili bulunmuş ve bu da yine olumsuz bağlanma kelimelerinde artmış bilişsel müdahaleye yol açmıştır.

Elde edilen bulgular, otobiyografik belleğin bilgi işleme süreçlerini yönlendirme ve düzenlemedeki rolünü desteklemektedir. Çalışma, hatırlamanın öz-düzenleyici işlevi çerçevesinde tartışılacaktır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P36. Sağlarlık Algısının Evrimsel Gelişimi: İlkel, Antik, ve Modern Aletlerin Karşılaştırmalı Bir Analizi

Ceyda Koca, Dicle N. Dövencioğlu

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Geçmişleri yaklaşık 3.3 milyon yıl öncesine uzanan taş aletler, materyal kültürün bilinen en eski örneklerini oluşturmaktadırlar. Bu aletler, üretimlerinin gerektirdiği bilişsel ve motor süreçler nedeniyle, hem psikoloji hem de antropoloji bilimleri için insan bilişini anlamada kritik önem taşırlar. Bireylerin çevrelerindeki aletleri nasıl algıladıkları ve onlarla nasıl etkileşime geçtikleri ile ilgili olan sağlarlık kavramı ise, bir aletin fiziksel özelliklerine, işlevine ve içinde bulunulan bağlama göre bizlere sunduğu eylem olanaklarını ifade eder. Sağlarlık kavramı, alet kullanımı ve materyal kültür bağlamlarında insan bilişsel evrimini inceleyebilmek için önemli bir araçtır.

Bu araştırma, insanların farklı tarihsel dönemlere ait aletlere ne tür sağlarlıklar atfettiklerini incelemeyi amaçlamakta olup, üç ön çalışma ve bir ana deneyden oluşmaktadır. Ön çalışmalar kapsamında katılımcılardan sırasıyla çeşitli aletlere tanıdıklıklık düzeylerini değerlendirmeleri, ardından bu aletleri kavranabilirlik ve hareket ettirilebilirlik bağlamında puanlamaları istenmiştir. Son olarak, bir serbest adlandırma görevi aracılığıyla aletlere atfettikleri olası işlevler (sağlarlıklar) belirlenmiş ve bu doğrultuda ana deneyde kullanılacak aletler seçilmiştir. Ana deney aşamasında ise katılımcılardan, seçili aletlerin kullanım ve kavrama yüzeylerini bir boyama görevi aracılığıyla işaretlemeleri istenmiştir.

Elde edilen bulgular, ilkel, antik ve modern alet grupları arasında katılımcıların kullanım ve kavrama bölgelerini işaretleme biçimlerinde anlamlı farklar olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle ilkel aletlerde kullanım ve kavrama alanlarının, hem modern hem de antik aletlere kıyasla daha fazla örtüştüğü görülmüştür. Bu durum, tanıdık olmayan ve işlevi belirsiz aletlerin daha esnek yorumlandığını; buna karşılık modern ve tanıdık aletlerin daha net işlevsel çağrışımlarla, dolayısıyla daha odaklı ve sınırlı biçimde değerlendirildiğini göstermektedir. İstatistiksel analizler, yalnızca boyama davranışında değil, tanıdıklık, kavranabilirlik ve hareket ettirilebilirlik puanlamalarında da alet türüne bağlı anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Bulgular, insanların nesneleri alet olarak algılamalarının ve aletlere atfettikleri sağlarlıkların, tarihsel bağlam, tanıdıklık düzeyi ve bunlarla etkileşim hâlindeki bilişsel süreçler doğrultusunda şekillendiğine işaret etmektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P37. Dinamik Karar Verme Süreçlerinde Anekdotsal Kanıtların Etkileri

Özgür Saydır, Ayşecan Boduroğlu

Koç Üniversitesi

Bilime ve istatistiklere duyulan güvenin azalmasıyla birlikte, bilimsel nitelikteki konuların aktarımında anekdotların rolü giderek artmıştır. Bu bağlamda, birçok insanın daha temsili ve genellenebilir istatistiksel veriler yerine anekdotlar üzerinden görüş oluşturup karar verdiği gözlenmektedir. anekdotların tam olarak nasıl işlendikleri ve istatiksel verilerle nasıl entegre edildiği yeterince incelenmemiştir. Bu çalışma bu boşluğu doldurmayı hedeflemiş, ve anekdotlara maruz kalmış bireylerin ardından sunulan istatistiksel verileri nasıl ele aldığını ve. tüm bu süreçlerin anekdotsal verilerin nitelikleri (canlılık, değerlilik) ile etkilenişimi incelenmiştir. Bu çalışmada katılımcılardan bir at yarışı oyunu oynayıp, farklı cinslerdeki atların yarışlarda başarılı (ilk 5) veya başarısız (son 5) olmasına dair bir öngörüde bulunmaları istenmiş; katılımcıların oyunu motive bir şekilde tamamlamaları için en yüksek doğru performans sergileyenlerin, ekstra ödül ile teşvik edilmiştir. Katılımcılara hem at cinslerine dair farklı özelliklerde anekdotsal veriler sunulmuş aynı zamanda aynı cinsten atların yarışlardaki genel performansına dair istatistiksel sıralama bilgisi sunulmuştur. Katılımcılar bu bilgileri baz alarak ya hemen kararlarını belirtmişya da ek ipucu talep etmiştir. katılımcılara sunulan anekdotsal veriler birbiri ile uyumlu olabildiği gibi (olumlu ve canlı bir anekdot, yüksek başarı gösteren sıralamalar ile bir arada sunulması), bir biri ile çelişen bilgiler de sunabilmiştir. Anekdotsal veriler ile sıralama bilgilerinin uyumlu olduğu koşulların aksine, çelişen bilgilerin olduğu durumlarda katılımcıların ek veri talep edecekleri düşünülmüştür. Katılımcıların %91'i deney genelinde en az bir ekstra ipucu talep etmiştir. Anekdot ve ipucu değerlilikleri uyumsuz olduğunda katılımcılar anlamlı şekilde daha fazla ipucu istemiştir. Anekdot ve ipucu değerliliği uyumsuz olduğunda, kararların %85'i ipuçlarının genel değerliğiyle tutarlı olmuştur. Kararların %89'u, görülen son ipucunun değerliliğiyle ile tutarlıdır. Bulgularımız, insanların anekdotlardan çok sıralı biçimde sunulan ipuçlarına dayandığını göstermektedir. Anekdot ile ipuçları çeliştiğinde daha fazla ipucu istemiş olsalar da, bu durum nihai kararlarını genel olarak etkilememiştir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P38. AIM ve FInD'nin Güvenilirliğinin Değerlendirilmesi: Görsel Fonksiyonların Değerlendirilmesi İçin Pratik Psikofiziksel Araçlar

Bahar Canbolat[1], Jan Skerswetat[2], Peter Bex[3], Zahide Pamir[1 4]

[1]*UMRAM (Ulusal Manyetik Rezonans Araştırma Merkezi)*
[2]*University of California*
[3]*Northeastern University*
[4]*Bilkent Üniversitesi*

Şizofreni ve otizm gibi çeşitli klinik popülasyonlarda görsel işlevlerin etkilendiğine dair kapsamlı bir literatür mevcut olmasına rağmen, bu işlevleri değerlendirmek için kullanılan klasik psikofizik testler uzun süreli uygulama gerektirir ve özel laboratuvar koşullarında gerçekleştirilmelidir. Bu durum, tek bir örneklemde birden fazla görsel fonksiyonun değerlendirilmesini zorlaştırmakta ve klinik gruplardaki heterojenliği dikkate alarak genel çıkarımlar yapmayı güçleştirmektedir. Bex ve Skerswetat (2023) tarafından geliştirilen AIM (Angular Indication Measurement) ve FInD (Foraging Interactive D-Prime), kısa sürede uygulanabilen, teknik donanım gereksinimi düşük, yenilikçi psikofizik yöntemlerdir. Bu çalışmada, AIM ve FInD metotlarının test-tekrar test güvenilirliği değerlendirildi. Ayrıca, her ölçümde yalnızca tek bir uyaranın sunulduğu koşullar ile aynı anda birden fazla uyaranın sunulduğu koşullar karşılaştırıldı. AIM envanterinden (1) binoküler kontrast (AIM BCR), (2) Hareket Algısında Eşdeğer Gürültü Eşiği (AIM Equivalent Noise Motion) ve (3) Desen algısında Eşdeğer Gürültü Eşiği (AIM Equivalent Noise Pattern) performanslarını ölçen üç ayrı deneyin yanı sıra katılımcıların görsel keskinliğini (AIM VisualAcuity) ve stereoskopik keskinliğini (AIM Stereocuity) kontrol amaçlı ölçen iki görev kullanılmıştır. FInD envanterinden ise, yüz tanıma görevi (FiND Face) yer aldı. Tüm görevler, her iki sunum koşulunda (tek uyaran vs. çoklu uyaran) rastgele sırayla uygulandı. Kontrol ölçütleri dışındaki görevler için Bland-Altman analizleri gerçekleştirildi. Sonuçlar, AIM ve FiND yöntemlerinin genel olarak düşük önyargıya sahip olduğunu ve bazı alt görevlerde yüksek tekrarlanabilirlik gösterdiğini ortaya koymuştur. Özellikle AIM BCR ve FInD Face görevleri düşük tekrarlanabilirlik katsayısı sergilerken, AIM Motion ve AIM Pattern görevlerinde daha yüksek tekrarlanabilirlik gözlenmiştir. Tek uyaran koşulunun hem önyargıyı hem de tekrarlanabilirlik katsayısını düşürdüğü tespit edilmiştir; bu desen her iki envanterde de tutarlılık göstermiştir. Bu bulgular, AIM ve FInD'ın, klinik popülasyonlarda görsel fonksiyonların değerlendirilmesinde kullanılabilecek, güvenilir ve pratik yöntemler olduğunu desteklemektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P39. Serbest Hatırlama Görevinde Türkçede Sözcük Edinim Yaşı ve Biçimbilimsel Karmaşıklığın Bellek Üzerindeki Farklılaştırıcı Etkileri

Mehmet Aslan, Sezgin Çiçekli, İlhan Raman

Doğu Akdeniz Üniversitesi

Yetişkin okuryazarların sözcük tanıma sırasında biçimbilimsel olarak karmaşık sözcüklerin biçimbirimsel yapısını —ister çekim eki almış (örn. bahçe>bahçeler), ister türetilmiş (örn. bahçe>bahçıvan) olsun— hızlı bir şekilde analiz edebildikleri gözlemlenmiştir (Amenta & Crepaldi, 2012). Bu süreçlerde odak merkezi olan soru, her bir sözcüğün biçimbilimsel karmaşıklığından bağımsız olarak zihinde ayrı ayrı mı temsil edildiği (yani tek köklü, çekimlenmiş ve türetilmiş tüm sözcüklerin bütünsel birimler olarak mı depolandığı), yoksa bilişsel sözlükte kökler ve ekler için ayrı temsiller bulunup bulunmadığı ve anlama ya da üretim sırasında bu kök ve eklerin soyut biçimbilimsel kurallar doğrultusunda mı birleştirildiğidir. Buna ek olarak, Türkçede çeşitli sözcüksel görevlerde hatırlamayı güçlü şekilde yordayan bir değişken olarak gösterilen Sözcük Edinim Yaşı (AoA) da çalışmada kritik bir değişken olarak ele alınmaktadır (Kilecioğlu ve ark., 2022; Raman ve ark., 2018). Bu bağlamda, Türkçenin eklemeli yapısı, şu iki sorunun araştırılması için özgün bir ortam sunmaktadır: i) Hatırlanan sözcükler için bir Sözcük Edinim Yaşı etkisi var mıdır? ii) Bir sözcüğün biçimbilimsel yapısı hatırlanan sözcük sayısını etkiler mi? Çalışmada, erken edinilmiş sözcüklerin geç edinilmiş sözcüklere kıyasla anlamlı şekilde daha iyi hatırlanacağı öngörülmüştür. Ayrıca, kök ve türetilmiş sözcüklerin, çekim eki almış sözcüklere kıyasla anlamlı düzeyde daha fazla hatırlanacağı; ancak kök ve türetilmiş sözcükler arasında anlamlı bir farkın olmayacağı hipotezlenmiştir. Deneye Doğu Akdeniz Üniversitesi'nden toplam 90 lisans öğrencisi katılmıştır. Katılımcılara PowerPoint sunumu aracılığıyla 30 sözcük (15 erken ve 15 geç edinilmiş) rastgele ve tek tek olarak sunulmuş ve serbest hatırlama görevleriyle verdikleri yanıtlar kaydedilmiştir. Bulgular, tüm katılımcılar hesaba katıldığında gruplar ve Edinim Yaşı koşulları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Elde edilen sonuçlar, literatürde farklı dillerde rapor edilen benzer çalışmalarla karşılaştırılıp Türkçe'nin eklemeli doğasına özel bir vurgu yapılarak güncel biçimbilimsel dil işleme modelleri çerçevesinde tartışılacaktır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P40. Türkçede Sözcük Harf Sayısının ve Sözcük Edinim Yaşının Tepki Süreleri Üzerindeki Rolü: 3, 4, 5, 6 ve 7 Harfli Sözcüklerden Leksikal Karar Görevinden Kanıtlar

Mehmet Aslan, İlhan Raman

Doğu Akdeniz Üniversitesi

Görsel sözcük tanıma veya okuma süreçlerinde sözcük harf sayısının okuma süresindeki etkisi, 1970'lerden bu yana İngilizce'de yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur (Forster & Chambers, 1973; Frederiksen & Kroll, 1976). Ancak bu konuya dair literatür, büyük ölçüde İngilizce merkezlidir ve diğer dillerde oldukça sınırlıdır. Sözcük harf sayısının okuma süresini etkilemesi Çift Rota Modeline göre (DRC, Rastle ve Colheart, 1999) teorik olarak aşina sözcüklerin okunmasında öncelikli olarak doğrudan leksikal veya sözcüksel bir rota kullanıldığı halde harf sayısının bundan bağımsız olarak fonolojik bilgiye dayalı veya dolaylı rotadan kaynaklandığını savunur. Öte yandan, Bağlantıcı (PDP, McLelland ve Seidenberg, 1989) modeller ise her bir sözcüğün, tüm sözcüklerin işlenmesinde kullanılan ortak birimlerin üzerinden belirli bir etkinleşme örüntüsüyle temsil edildiğini öne sürer. Türkçede ise, bu alanda bir adlandırma deneyi dışında (Kökten & Raman, 2007) neredeyse hiç çalışma bulunmamaktadır. Bu deneyin amacı, Türkçede edinim yaşına göre seçilen 3, 4, 5, 6 ve 7 harf uzunluğuna sahip sözcüklerin, sözcüksel karar verme görevindeki tepki sürelerini (TS) ne ölçüde etkilediğini incelemektir. Deneye katılan 100 katılımcıya, rastgele sıralanmış şekilde 80 gerçek sözcük (her harf uzunluğu için 16 sözcük; 8 erken edinimli ve 8 geç edinimli) ve 80 gerçek olmayan harf dizesi sunulmuştur. Katılımcılardan, sunulan sözcüğün gerçek olup olmadığını belirlemeleri istenmiştir. Deney boyunca, "evet" yanıtı için "a" ve "hayır" yanıtı için "j" tuşları kullanılarak klavye üzerinden tepki verilmiştir. Tepki süreleri Gorilla Experiment Builder yazılımı ile milisaniye olarak kaydedilmiştir. Veriler daha sonra R programında lme4 paketi kullanılarak analiz edilmiştir. Lineer Karma Etkiler Analizi (Linear Mixed Effects Analysis), sözcüğün harf sayısı arttıkça katılımcıların anlamlı şekilde daha uzun sürede yanıt verdiklerini göstermiştir. Bulgular ve Türkçeye yönelik çıkarımları, güncel kuramsal modeller çerçevesinde tartışılmakta ve gelecekteki deneylere zemin hazırlaması hedeflenmektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P41. Sanal Kalp ile Sahte Kalp Hızı Paradigması

Nehir Gökoğlu, Abdullah Özgün Erten, Hasan Kazdağlı, Burak Erdeniz, Merve Özüm Ergüven, Ahsen Gökçe Türkmen, Sude Su

İzmir Ekonomi Üniversitesi

Bedensel öz-bilinç, içsel ve dışsal duyusal sinyallerin bütünleşik işlenmesiyle oluşur. Önceki araştırmalar, çoklu duyusal senkronizasyonun uzuvlar ve tüm beden üzerinde sahiplik illüzyonu yaratabildiğini ve bu sahiplik illüzyonunun bedenin otonom fizyolojik tepkilerini etkilediğini göstermiştir. Bireylerin gerçek kalp atışlarından farklı hızlarda sunulan yapay kalp atışı geri bildirimlerine maruz bırakıldığı bir yöntem olan sahte kalp hızı paradigması, içsel bedensel ipuçlarının bedenlenme deneyimi ve bu bedenlenmenin fizyolojik sonuçlarını incelemek için etkili bir araçtır. Bu çalışma, sahte kalp hızı manipülasyonun bedenlenme deneyimi üzerine olan etkisini fizyolojik yanıtlar üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır.

21 gönüllü katılımcı, Meta Quest 3 sanal gerçeklik başlığı aracılığıyla üç görsel uyaran (1) antropomorfik avatar, (2) anatomik kalp modeli ve (3) nötr nesne içeren bir sanal gerçeklik deneyimi yaşamıştır. İşitsel kalp atışları kulaklıkla sunulmuş, dokunsal geri bildirim ise bir Woojer cihazı aracılığıyla sağlanmıştır. Kardiyolojik veriler taşınabilir bir Holter cihazı ile toplanmıştır. Her oturum, uyaran bulunmayan bir temel koşulla başlamıştır. Katılımcılar, rastgele olarak ivmelenme veya toparlanma grubuna atanmıştır. İvmelenme koşulunda kalp sesi önce temel hızda, ardından %30 artırılarak; toparlanma koşulunda ise %30 azaltılarak başlayıp temel seviyeye döndürülerek sunulmuştur.

Deneysel manipülasyonların HRV üzerindeki etkisini incelemek için SDNN, RMSSD, SD1 ve SD2 değerleri hesaplanmış ve her bir HRV endeksi için 2(Denekler Arası, Kalp Hızı: İvmelenme, Toparlanma)×2(Denekler İçinde, Koşul: Temel, Deneysel)×3(Denekler İçinde, Görsel Uyarıcı: Kalp, Avatar, Küp) karışık ANOVA'lar yapılmıştır. Deneysel koşulun ana etkisi SDNN ($F(1,19)=5.33$), RMSSD ($F(1,19)=7.15$) ve SD1 ($F(1,19)=6.56$) için anlamlı bulunmuştur ($p<.05$); diğer etkileşimler ve SD2 sonucu anlamlı değildir ($p>.05$).

Bulgular, kısa süreli interoseptif manipülasyonların özellikle parasempatik sinir sistemiyle ilişkili HRV bileşenlerinde anlamlı fizyolojik değişiklikler yaratabileceğini göstermektedir. SD2'nin etkilenmemiş olması, bu değişkenin uzun vadeli otonomik dengeyi yansıtmasıyla ilişkilendirilebilir. Görsel uyaranlara ilişkin anlamlı bir ana etkinin bulunmaması, iç organların sahiplenilmesinde görsel temsillerin, dış organlara kıyasla daha sınırlı bir rol oynadığını gösteriyor olabilir. Bu sonuçlar, VR ortamlarında sunulan sahte interoseptif sinyallerin fizyolojik yanıtları etkileyebileceğini ortaya koymaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P42. Ek Bellek Yükü Beklentisi, Öğrenilmiş Bilgilerde Çalışma Belleği Kullanımını Değiştirmez

Yakup Yılmaz[1], Nursena Ataseven Özdemir[2], Wouter Kruijne[2], Elkan Akyürek[2], Eren Günseli[1]

[1]Sabancı Üniversitesi
[2]Groningen Üniversitesi

Çalışma belleği (ÇB) sınırlı bir kapasiteye sahiptir fakat günlük hayatta bu sınırlı kapasitenin öngördüğünden çok daha fazla bilgiyle etkileşime gireriz. Bu fazla bilgiyle baş etme yollarından biri mevcut bilgileri uzun süreli belleğe (USB) aktararak yeni gelecek bilgiler için ÇB'de yer açmak olabilir. Bu hipotezi test etmek için bir EEG çalışmasında katılımcıların ek bellek yükü bekledikleri ve beklemedikleri durumlardabellek stratejilerini test ettik. Birinci aşamada katılımcılar (n = 41) 8 obje-renk eşleşmesi öğrendi. İkinci aşamada çalıştıkları obje-renk kombinasyonları test edilip öğrendiklerinden emin olundu. Ana deney aşaması olan üçüncü aşamada katılımcılara ilk bellek ekranında iki bellek objesi verildi. Bunlar bazı bloklarda çalışılmış, bazılarında ise yeniydi. Ardından boş bir ekran sonrası bazı denemelerde iki çalışılmamış obje daha verildi. Bu ikinci bellek ekranın gelme oranı bloklar arası %80 veya %20 olarak değişti. Blok tipi dizayn, katılımcıların ek bellek objesi gelip gelmeyeceğini önceden tahmin edebilmelerine imkan tanıdı. Kısa bir bekleme süresinin ardından test ekranında rastgele bir bellek objesi gri olarak gösterildi ve katılımcılardan renk çemberinde bu objenin rengini seçmeleri istendi. Hata oranları %80 ek yük bloklarında, %20 bloklarına göre daha yüksekti, bu da yüksek bilişsel yükün performansa etkisini göstermektedir. Ayrıca katılımcıların performansları çalışılmış objelerde yeni objelere göre daha iyiydi; bu bulgu USB'nin faydasını göstermektedir. Ek olarak, EEG vasıtasıyla kontralateral süregelen aktivite (KSA) ölçümü aldık. KSA yeni objelerde çalışılmışlara göre daha negatifti. Bu bulgu katılımcıların çalışılmış objeler için USB'ye dayandığını göstermektedir. Fakat bu etki %80 ve %20 ek yük bloklarında eşitti. Sonuçlar, katılımcıların USB temsilleri mevcut olduğunda ÇB yerine USB'yi kullandıklarını, fakat bu stratejinin ek bellek yükü beklentisi tarafından modüle edilmediğini göstermektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P43. Duygudurum Manipülasyonunda Farklı Uyaran Türlerinin Davranışsal ve Psikofizyolojik Etkilerinin İncelenmesi

Zeynep Şevval Bayraktar, Erol Yıldırım

İstanbul Medipol Üniversitesi,

Amaç: Bu çalışmanın amacı, duygudurum indüklemede en sık kullanılan farklı uyaran türlerinin (film kesitleri, multimodal müzik ve görseller, multimodal enstrümental müzik ve görseller) etkililiğini davranışsal ve psikofizyolojik yöntemler kullanarak değerlendirmek ve en etkili tekniği laboratuvar ortamında güvenilir ve geçerli bir şekilde belirlemektir.
Yöntem: Çalışmaya 18–30 yaş aralığında 28 sağlıklı gönüllü katılmıştır. Çalışma, her katılımcının tüm uyaran türlerine maruz kaldığı denek-içi bir deneysel tasarımla yürütülmüştür. Katılımcılara e-Prime yazılımı aracılığıyla olumlu ve olumsuz içerikli 10 dakikalık üç türde uyaran blokları sunulmuştur: (1) film kesitleri (EGEFILM), (2) duygusal görseller (NAPS) ve müzik parçaları ve (3) duygusal görseller (NAPS) ve enstrümantal müzik parçaları. Her blok sonrası Duygu Durum Sıfat Çiftleri (DDSÇ) Listesi uygulanmıştır. Uyaran sunumu süresince galvanik deri yanıtı (GSR) ve nabız ölçümleri alınmıştır. Uyaranların sunum sırası, sıralama etkilerini dengelemek amacıyla rastgele olarak düzenlenmiştir.
Bulgular: Ön analizler, özellikle film kesitlerinin, diğer uyaran türlerine kıyasla daha güçlü duygusal etkiler oluşturduğunu göstermiştir. Film kesitleri ile sunulan bloklarda DDSÇ puanlarında anlamlı değişiklikler gözlenmiştir ($p<0.05$). Multimodal uyaranlar da olumlu etki göstermiş olsa da, film kesitleri daha yüksek etki düzeyiyle öne çıkmıştır.
Sonuç: Film temelli duygudurum manipülasyonu, duygusal etkileşimi artırmak açısından en etkili uyaran türü olarak öne çıkmaktadır. Elde edilen bulgular, duygu düzenleme, afektif nörobilim ve psikopatoloji gibi alanlardaki deneysel tasarımlar için yol gösterici niteliktedir. GSR ve nabız analizlerinin tamamlanması ile duygusal uyarılma ve fizyolojik tepkiler arasındaki ilişkiler daha ayrıntılı olarak değerlendirilecektir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P44. Benlik Tehdidin Öz-saygı Üzerindeki Etkisinde Bilişsel Esnekliğin Düzenleyici Rolünün Araştırılması

Muhammed Talha Tosun, Gülten Ünal

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Giriş ve Amaç: Her birey kendisini değerli, yetkin, iyi ve zeki görmek ister (Critcher ve Dunning, 2015). Bu tür öze yönelik görüşler bütünü kişilerin benlik saygısını oluşturur (Mehrad, 2016). Fakat bireyler kendilerine yönelik olumlu düşüncelerine ters düşebilecek olumsuz geri bildirimlerle karşılaşabilir ve bu sayede benlik tehdidi oluşabilir. Bu araştırmanın amacı, kişilerin benlik tehdidine rağmen kendi niteliklerine yönelik olumlu görüşlerini sürdürebilmelerinde rol oynayan mekanizmaları araştırmaktır.
Yöntem: Çalışmaya alınan 18-32 yaş aralığındaki (M = 22.07, SD = 3.03) üniversite öğrencileri (N = 101, 34 erkek), kolayda örnekleme yöntemiyle Psytoolkit websitesi üzerinden içinde bir bilişsel görevin yer aldığı ve zekâ değerlendirmesi adı altında sunulan çevrimiçi anketi tamamlamıştır. Katılımcılar, bilgisayar temelli bir bilişsel görevi tamamladıklarında karşılarında rastgele atandıkları üç koşula (olumlu/olumsuz geribildirim veya geribildirimsiz) göre önceden hazırlanmış yanıltıcı performans sonuçları almışlardır. Katılımcıların gerçek skorları Psytoolkit sistemine kaydedilerek bilişsel esneklik ölçümünü oluşturdu. Katılımcılar deneyden hemen önce ve sonrasında kendi zekâ düzeylerine yönelik değerlendirme yaptılar (T1 ve T2). Bu iki ölçüm katılımcıların kendi zekalarına yönelik benlik saygısı puanlarını oluşturdu ve iki ölçüm arasındaki fark, benlik saygısında azalma veya artma olarak değerlendirildi.
Bulgular: T2 verilerine göre olumsuz geri bildirim alan katılımcıların algıladıkları ortalama benlik tehdidi seviyesinin olumlu geri bildirim grubuna göre anlamlı derecede daha fazla olduğu, $t(56) = 8.93$, $p < .001$, %95 CI [1.47, 2.32] ve olumsuz geri bildirimi alanların kendi IQ skorlarını değerlendirdikleri ortalama IQ puanlarının olumlu geri bildirim alan gruba göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu, $t(56) = 4.16$, $p < .001$, %95 CI [6.02, 18.01] görülmüştür. Ayrıca, yapılan faktör analizi (5x3 ANOVA) sonucu bilişsel esneklik düzeylerinin, geri bildirim tipi ve öz-değerlendirilmiş IQ puanları arasındaki ilişkide düzenleyici rolü bulunmuştur, $F(4, 2.53)$, $p = .016$.
Sonuç: Olumsuz geri bildirimin kişilerde benlik tehdidi oluşturduğu ve bunun aracılığıyla bireylerin benlik saygısı düzeylerinin değişimlenebileceği ortaya konmuştur. Bilişsel esnekliğin kişilerin karşılaştığı benlik tehditlerine karşı koruyucu rol oynayabileceği verilerle desteklenmiştir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P45. Zaman Algısında Kişilik ve Kronotip Faktörleri

Deniz Atalay Ata, Reyhan Ünver

İstanbul Üniversitesi

Zamansal bilgi işleme günlük aktiviteleri gerçekleştirmede ve çoğu bilişsel işlevde temel bir rol oynar (Grondin, 2010). Zaman algısının uyku uyanıklık döngüsü ve çoğu psikolojik faktörlerle de ilişkisi olduğu ifade edilir. Bu çalışmada farklı duygusal değerliğe sahip uyaranlara ilişkin zaman algısıyla kişilik boyutları ve kronotip değişkenleri arasındaki ilişkinin sınanması hedeflenmiştir.
Çalışmaya psikiyatrik, nörolojik ve hormonel rahatsızlığı olmayan, yaşları 18-25 yaş arası değişen toplam 61 katılımcı (55 Kadın, 8 Erkek) alınmıştır. Zaman algısını değerlendirmek için pozitif, negatif ve nötr değerlikte kelimeler ile IAPS'den seçilen renkli ve siyah beyaz görsellerden oluşan uyaranlar kullanılmıştır. Katılımcılardan PsychoPy programı ile dört farklı sürede (500, 1000, 1500 ve 2000 ms) gösterilen bu uyaranların sürelerini tahmin etmeleri istenmiştir. Araştırmada kullanılan diğer ölçekler ise Beş Faktör Kişilik Envanteri (Somer ve ark., 2000) ve Münih Kronotip Anketi (Erdoğan ve ark., 2022) olmuştur.Görsellerin değerlik ve uyarılma, kelimelerin ise kişisel kullanım, değerlik, aşinalık, görüntü ve uyarılma boyutlarına ilişkin değerlendirmelerine ilişkin ölçümler alınmıştır.
Yapılan Spearman korelasyon analizlerine göre pozitif renkli görsellerin zaman tahmin süreleri ile dışadönüklük ve gelişime açıklık boyutları arasında, negatif siyah beyaz görsellerin zaman tahmini süreleri ile olumsuz değerlik arasında ilişkiler olduğu görülmüştür (sırasıyla: r= .251, p=.051; r= .329, p= .010; r= .260, p= .043). Kelimelerden oluşan uyaranlara bakıldığında ise pozitif kelimelere ait zaman tahmini süreleri ile olumsuz değerlik arasında korelasyon olduğu görülmüştür (r=.326, p= .010). Kronotip ölçümleri ile zaman tahmini süreleri arasında özellikle hafta için orta uyku noktası (MSW) parametresi bakımından anlamlılığa yakın sonuçlar görülmekle birlikte söz konusu bulgu anlamlılık seviyesine ulaşmamıştır.
Bu çalışmada zaman algısıyla kişilik ve kronotip değişkenlerinin ilişkisi ele alınmaya çalışmış, uyaranların gösterim sürelerine ilişkin tahminlerle bazı kişilik boyutları arasında ilişkiler olduğu görülmüştür. Ancak zaman algısıyla kronotip arasındaki ilişkilerin anlamlılık seviyesine ulaşmadığı sonucuna varılmıştır. Sonraki çalışmalarda kronotip ölçümlerinin daha ayrıntılı olarak ele alınarak zaman algısına yönelik farklı tasarımlarla araştırmalar gerçekleştirilebilir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P46. Duygusal Çalışma Belleği Birden Fazla Duyguyu Aynı Anda Sürdürebilir mi? Eş zamanlı Duygu Sürdürme Üzerine Bir Replikasyon Çalışması

Özüm Karya Sakman, Ceren Gülis Çağlı, Aycan Kapucu

Ege Üniversitesi

Duygusal çalışma belleği (DÇB), bireylerin duygusal deneyimleri kısa süreli olarak zihinsel temsiller şeklinde sürdürmelerini sağlayan bilişsel bir süreçtir (Mikels et al., 2008; Mikels & Reuter-Lorenz, 2019). DÇB, duyguların yalnızca deneyimlenmekle kalmayıp bilişsel sistemler içinde aktif olarak işlenebildiğini göstererek duygu-biliş etkileşimini inceleyen çağdaş modellerin gelişimine katkı sunmaktadır. Mevcut çalışma, Kardosh ve arkadaşlarının (2024) "Duygusal Çalışma Belleğinde Duyguların Eş Zamanlı Sürdürülmesi" (Simultaneous Maintenance of Emotions in Affective Working Memory) çalışmasını Türk katılımcılarlatekrar test ederek, bulguların tekrar edilebilirliğini ve farklı bir kültürel popülasyona genellenebilirliğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmada, katılımcılara üç adet duygu içerikli görsel sunulmuştur. İlk ve üçüncü görseller aynı değerlikte (pozitif veya negatif) duygular içermektedir; ikinci görselin değerliği ise pozitif, negatif veya nötr olacak şekilde manipüle edilmiştir. Katılımcılardan, ilk görselde deneyimledikleri duygunun yoğunluğunu üçüncü görselle karşılaştırmaları; ayrıca ikinci görselin değerliğini daha sonra derecelendirmeleri istenmiştir. DÇB performansı iki ölçütle değerlendirilmiştir: (1) İdiyografik doğruluk, katılımcıların görev sırasındaki yanıtlarıyla görev sonrası kendi duygu değerlendirmeleri arasındaki tutarlılığı ölçmektedir. (2) Örtük sürdürme yapısı (latent maintenance construct), duygusal temsillerin, stratejik yanıt eğilimlerinden bağımsız olarak ne ölçüde korunduğunu yordayan istatistiksel bir göstergedir.

Üç temel hipotez test edilmiştir: (1) Katılımcıların bir duyguyu deneyimlerken aynı anda başka bir duyguyu da sürdürebilecekleri öngörülmektedir. (2) Değerlik açısından uyumlu duyguların birlikte sürdürüldüğü durumlarda, duyusal karışıklık nedeniyle DÇB performansının azalacağı tahmin edilmektedir. (3) Pozitif duyguların negatiflere kıyasla daha etkili sürdürülebileceği öngörülmektedir.

Bu bildiri kapsamında sunulan veriler, tamamlanmamış bir örneklem üzerinden elde edilen ön bulgulara dayanmaktadır. Mevcut analizler, hipotezlere ilişkin istatistiksel olarak anlamlı etki büyüklüklerinin henüz gözlenmediğini göstermektedir. Bununla birlikte, betimsel sonuçlar iki temel eğilime işaret etmektedir: (1) Katılımcılar bir duyguyu deneyimlerken eşzamanlı olarak başka bir duyguyu sürdürebilmektedir; (2) Olumlu duygular, olumsuzlara kıyasla daha kararlı biçimde sürdürülmektedir. Buna karşın, değerlik uyumunun DÇB performansına etkisi yönünde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Kapsamlı analizler, yeterli güç için hedeflenen örneklem büyüklüğüne ulaşıldığında gerçekleştirilecektir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P47. Akış Deneyiminin Bellek Yanılsamaları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: VR Oyunları ile Deneysel Bir Çalışma

Irmak Kargın Kızgut[1], Çağdaş Kızgut[2]

[1]*Bursa Teknik Üniversitesi*
[2]*Bursa Uludağ Üniversitesi*

Giriş ve Amaç: Akış deneyimi, kişinin yapılan işe zahmetsizce, yoğun ve odaklanmış dikkatle katıldığı ve deneyimin kendisinden oldukça keyif aldığı psikolojik bir durumdur (Csikszentmihalyi, 1975). Akışın dikkat bileşeninin bellek süreçlerini olumlu yönde etkileyebileceği öngörülse de bu alandaki araştırmaların sayısı yetersizdir. Akışın algılanan performans ile gerçek performans arasında bir sapmaya yol açtığı düşünüldüğünde, hatırlanan performans üzerinde de benzer bir etkinin gözlenmesi beklenmektedir. Mevcut çalışmada akışın geri görüş yanlılığı (GGY), aşırı güven yanlılıkları üzerindeki etkisinin incelenmesi hedeflenmektedir. Bu çalışmanın amacı, sanal gerçeklikte (VR) uygulanan görevlerde farklı akış düzeylerinin algılanan performansa etkisini ve gecikmeli geri bildirimin hatırlanan performans üzerindeki rolünü incelemektir.
Yöntem: Pilot çalışmada, 18-35 yaş arası 20 genç yetişkine gönüllülük esasına göre kolayda örnekleme ile ulaşılmış ve katılımcılar rastgele olarak "yüksek akış" ya da "düşük akış" koşuluna; ayrıca GGY'yi değerlendirmek amacıyla deney ve kontrol koşullarından birine atanmıştır. Katılımcılar, VR gözlük aracılığıyla, atandıkları akış koşuluna göre 5 dakika 45 saniye boyunca oyun oynamışlardır. Oturum sonunda akış ölçeği (DDDOPÖ-2) doldurmuşlardır. Ayrıca oturum sonunda katılımcılar, kendilerinin ve diğer katılımcıların performanslarını 0-100 aralığında tahmin etmiştir. Bir hafta sonra, deney grubundakiler gerçek performanslarını öğrendikten sonra önceki tahminlerini hatırlamış, kontrol grubundakiler ise doğrudan tahminlerini hatırlamıştır. Araştırmanın deseni 2 (akış: yüksek/düşük) × 2 (deney/kontrol) faktörlü denekler-arası deneysel desendir.
Bulgular: T-testleri, yüksek akış grubunun DDDOPÖ-2 ve ABKÖ puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu ($p<.001$) göstermiştir. Düşük akış grubunda aşırı tahmin puanları daha yüksekken ($p<.001$), aşırı konumlandırma farkı anlamlı değildir ($p=.057$). Betimsel bulgulara göre en yüksek GGY, yüksek akış-deney koşulunda gözlemlenmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar, deneysel manipülasyonun akış düzeyini etkili biçimde değiştirdiğini ve akışın algılanan performansla arttığını gösteren önceki bulguları desteklediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca düşük akış koşulundakiler aşırı tahmin, yüksek akış koşulundakiler ise aşırı konumlandırma yanlılığı göstermiştir; bu da akışın görev becerisine bağlı olarak farklı etkiler yaratabileceğini göstermektedir. Ön bulgular, akışın performansa ilişkin bellek değerlendirmesinde etkili olabileceğini göstermektedir. Pilot çalışma bulguları, araştırmanın potansiyel sonuçları açısından umut vericidir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P48. Benlik Sınırlarının Ötesinde: Sanal Gerçeklikte Ego Çözülmesi ve Anksiyete

Abdullah Özgün Erten, Nehir Gökoğlu, Burak Erdeniz, Miray Selin Şahin, Özgü Sirkeci, Sude Şensoy

İzmir Ekonomi Üniversitesi

Ego çözülmesi, bireyin benlik sınırlarının geçici olarak ortadan kalktığı öznel bir deneyim olup, meditasyon, doğa ile bütünleşme veya psikedelik deneyimlerde sıklıkla gözlenmektedir. Bu deneyimlerin, özellikle kaygı bozuklukları, depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik rahatsızlıklarda olumlu sonuçlar yarattığı literatürde belgelenmiştir. Son yıllarda, sanal gerçekliğin (VR) sunduğu yoğun ve sürükleyici görsel deneyimlerin, ego çözülmesine benzer etkilere yol açabileceği yönünde hipotezler ileri sürülmektedir. Bu çalışmanın amacı, rehberli bir rahatlama egzersizi ile desteklenen sanal gerçeklik deneyiminin, ego çözülmesi ve durumluk kaygı düzeyleri üzerindeki etkisini değerlendirmektir. Ayrıca Ego Dissolution Inventory (EDI), bu çalışma kapsamında Türkçe'ye uyarlanarak geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır.

Araştırmaya toplam 58 gönüllü katılmıştır. Katılımcılar rastlantısal yöntemle VR deneyimi (deney grubu) ve yalnızca sesli rehberli egzersiz (kontrol grubu) olarak iki ayrı gruba atanmıştır. Bulgular, EDI Türkçe formunun psikometrik açıdan güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymuştur. Yapılan analizler sonucunda, her iki grubun da durumluk kaygı düzeylerinde, müdahale öncesine göre müdahale sonrasında anlamlı bir düşüş olduğu belirlenmiştir. Ancak, VR destekli görsel uyaranların, yalnızca sesli rehberli egzersize kıyasla ek bir iyileştirici katkısının olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, ego çözülmesi puanları açısından iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bu çalışma, rehberli rahatlama egzersizlerinin durumluk kaygıyı azaltmada etkili bir yöntem olduğunu ancak sanal gerçeklik eklenmesinin bu etkiyi anlamlı düzeyde güçlendirmediğini göstermektedir. Ego çözülmesi deneyiminin dışsal görsel uyaranlardan bağımsız olarak bireylerin içsel süreçleriyle ilişkili olduğu öne sürülmektedir. Bu sonuçlar ışığında, psikolojik müdahalelerde sanal gerçeklik kullanımının etkinliği, içsel farkındalık ve bireysel deneyimlerin rolüne dikkat edilerek yeniden değerlendirilmelidir. Gelecekteki çalışmaların, içsel yönlendirme mekanizmalarını daha derinlemesine ele alarak, VR teknolojisinin psikolojik müdahalelerde etkin kullanımına yönelik stratejilerin geliştirmesi önerilmektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P49. Kaynak Güvenilirliğinin Bellek Bozulmasına Etkisi: Türkiye'de 27 Mayıs 1960 ve 15 Temmuz 2016 Darbeleri Üzerine Bir Çalışma

Tugba Uzer[1], Devrim Güney Gönenli[2], Sezin Öner[3], Dilan Gönül-Kalabalık[3], Sami Gülgöz[4]

[1]*Bilkent Üniversitesi*
[2]*TED Üniversitesi*
[3]*Kadir Has Üniversitesi*
[4]*Koç Üniversitesi*

Medya kaynakları, toplumsal olayları nasıl anladığımızı önemli ölçüde şekillendirir ve insanlar çoğu zaman yanlış anlatılara inanır. Bilgi doğruluğunu değerlendirmeye yönelik araştırmaların çoğu bilgi işlemede motivasyonun rolüne odaklanmış ve bireylerin kendi inançlarıyla örtüşen bilgileri tercih etme ve olumlu değerlendirme eğiliminde olduklarını göstermiştir. Bu çalışmada, iki olayın (27 Mayıs 1960 Darbesi ve 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi) hatırlanmasının, haber kaynağının güvenilirliği ve düzeltme inandırıcılığına göre nasıl değiştiğini inceledik. Başlangıçta, 18-65 yaş aralığındaki 228 katılımcı, bu olaylara dair bilgi testi yanıtladı. Ardından, saygın bir tarih profesörü, belgesel, televizyon dizisi ya da kaynak belirtilmeden sunulan yanıltıcı bilgiler içeren metinleri okudular. Daha sonra bilgi testini yeniden doldurdular. Bulgular, yanlış bilginin, kaynak ne olursa olsun, yanıltıcı etkisini ortaya koymaktadır. Bu etki özellikle geçmişteki uzak bir olay olan 27 Mayıs 1960 Darbesi için ve genç yetişkinler arasında daha belirgin olarak ortaya çıktı.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P50. Toplumsal Kimlik ve Bellek: Az Bilinen Duygusal Olayların Hatırlanması

Zeynep Eylül Gül, Ayşecan Boduroğlu, Sami Gülgöz

Koç Üniversitesi

Bireyler, grup kimlikleriyle uyumlu olumlu olan bilgileri, kimliklerini zedeleyebilecek olumsuz olanlara kıyasla daha yüksek oranda hatırlama eğilimindedir. Bu örüntü, bellekte olumsuz bilgilerin yeterince detaylı temsil edilmemesinden ya da temsil olan bilgilerin geri getirme aşamasında ketlenmesinden ortaya çıkabilir. Bu çalışmada, bu bellek örüntülerinin altında yatan mekanizmaları araştırmayı amaçladık. Araştırmamıza katılan futbol taraftarları, Türk futbolunun üç büyüklerinin tarihlerinden az bilinen gurur ve utanç verici olayları okuyup, değerlendirdiler.Ardından, katılımcılardan sürpriz bir bellek testinde tüm bu olayları olabildiğince doğru ve detaylı şekilde hatırlamalarını istedik. Katılımcıların yarısını rastgele olarak kontrol grubuna diğer yarısı ise olayları doğru hatırlamaları durumunda parasal olarak ödüllendirildikleri teşvik grubuna atadık. Katılımcıların hatırladıkları olayları, hem genel olarak doğru takımla eşleştirilip eşleştirilmedikleri hem de doğru detaylar için kodladık. Katılımcılar ortalamada kendilerine sunulan olayların yaklaşık yarısını; o olaylara dair diğer detayların da yaklaşık yarısını doğru olarak hatırladı. Kritik olarak, beklentilerimizin aksine kontrol grubundaki katılımcılar kendi takımlarının az bilinen utanç verici olaylarını gurur verici olaylarından daha çok hatırlayarak olumsuzluk yanlılığı gösterdi. Utanç verici olayların daha fazla hatırlanmasının bir sebebi olayların az bilinen olaylar ve diğer olaylardan farklı derecede şaşırtıcı olması düşünülebilir. Bir diğer sebep ise katılımcıların kendi takımlarına olan aidiyetlerinin bu hatırlama süreçleri ile etkileşime girmesidir. Devam eden analizlerde, bireylerin takım aidiyeti ve bellek performansı arasındaki ilişki incelenmektedir. Ayrıca, analizlerimiz teşvik grubundaki katılımcıların gurur ve utanç verici olayları benzer oranlarda ve kontrol grubundaki katılımcılara kıyasla daha fazla gurur verici olay hatırladıklarını göstermiştir. Bu bulgular, parasal teşvikin olumlu olayların hatırlanmasını arttırabileceğini ve ait hissedilen gruplara dair daha dengeli bir anlatı oluşturulmasını desteklediğini göstermiştir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P51. Dikkat Odağındaki Bellek Ögeleri: Yeniden Etkinleştirmenin Bellek Hassaslığı Üzerindeki Etkisi

Ali Yılmaztekin, Eren Günseli

Sabancı Üniversitesi

Geçmiş araştırmalar, genellikle çalışma belleğindeki (ÇB) ögelerin çeldirici uyaranlara karşı hassas olduğunu bulmuştur. Bunun nedenlerinden biri olarak, ÇB'de tutulan ögelerin ve çevreden gelen rastgele uyaranların beynideki aynı algısal bölgelerde işleniyor olması gösterilebilir. ÇB ögelerini çeldirici uyaranların bozucu etkilerine karşı daha dayanıklı kılmanın yollarından bir tanesi, ögelerin tekrarlı olarak sunup uzun süreli belleğe (USB) aktarılmalarını sağlamaktır. Ancak, USB'de tutulan bellek ögelerinin anlık amaçlar ve koşullar doğrultusundaÇB'de yeniden etkinleştirilebileceği de gözetildiğinde, yeniden etkinleştirilen bu ögelerin bozucu çeldirici etkilerine tekrardan açık hale gelip gelemeyecekleri sorusu ortaya çıkmaktadır. Bu soruya cevap verebilmek için katılımcılara her denemede rastgele atanmış renklere sahip günlük hayat nesneleri (Deney 1'de bir görsel, Deney 2'de iki görsel) sunuldu. Ayrıca bağlam olarak bir arka plan görseli (Deney 1'de siyah beyaz manzara çizimleri, Deney 2'de düz renkler) kullanıldı. Bellek ögelerinin görünürden kaybolduğu kısa bir bekleme süresinin ardından bir renk çemberi aracılığıyla test edilen görselin renginin belirtilmesi gerekti. Bellek ögelerinin USB'ye aktarımını gerçekleştirmek için her görsel 6 ardışık deneme boyunca sunulup test edildi. Bazı altılık öge serilerinin 5. denemelerinde bellek ögelerinin arka planları değiştirilerek ögelerin ÇB'de yeniden etkinleştirmesi sağlandı. Bağlam değişimi içeren denemelerinin bir kısmında ise katılımcılar, renk testinden önceki bekleme süresinde renk ayrımı gerektiren bir çeldirici görev yaptılar. İki deneyin de bulgularına göre bellek ögeleri, 1. öge tekrarından 5.'ye geçtikçe renk testlerindeki açısal hatalar düşmüştür. Çeldirici görevin bellek performansı üzerindeki bozucu etkisi de 1. tekrardan 5. tekrara ilerledikçe azalmıştır. Bağlam değişiminin Deney 1'de açısal hataları düşürdüğü, Deney 2'de ise yükselttiği bir marjinal ana etki aracılığıyla gözlemlenmiştir. Buna rağmen iki deney de gösteriyor ki, çeldirici görev içeren 5. denemelerdeki açısal hata, bağlam değişimi ile farklılaşmamıştır. Sonuç olarak, bu bulgular ÇB ögelerinin çeldiricilere karşı hassas kalırken USB ögelerinin ise korunaklı olduğu yönündedir. USB ögelerinin bağlam değişikliği aracılığıyla ÇB'de yeniden etkinleştirilmesi, çeldiricilerin bozucu etkilerine açıklığı etkilememiştir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P52. Çerçeveyi Yüklemek: Sınır Genişlemesinde Çalışan Bellek Yükünün Rolü

Nihan Özcan, Busenur Akbaş, Nurullah Ertaş, Ayşe Helin Dağlı, Muhammad Awais Rashid, Olesya Blazhenkova

Sabancı Üniversitesi

Sınır genişlemesi (SG), gözlemcilerin bir sahneyi başlangıçta gösterilenden daha geniş biçimde hatırladıkları bir bellek olgusudur. SG'nin kaynağına ilişkin kuramsal tartışmalar, bu etkinin kodlama sırasında mı, yoksa geri çağırma sırasında meydana gelen zihinsel yapılandırmalar dolayısıyla mı ortaya çıktığı konusunda fikir birliği içinde değildir. Zihinsel imgelerin manipülasyonu çalışma belleği (ÇB) kaynakları gerektirdiğinden, geri çağırma sırasında yüksek bir ÇB yükü uygulamanın SG'yi azaltacağını, SG'nin farklı ÇB yükü düzeylerinden bağımsız olarak tutarlı seyretmesinin ise kodlama temelli bir kökene işaret edeceğini ileri sürdük. Katılımcılar, önce on iki görüntüyü öğrenmiş ve her birinin doygunluğunu, önceden öğrendikleri bir standarda uyacak şekilde ayarladıkları bir doygunluk ayarlama görevi tamamlamışlardır. Bu görev, kodlamayı güçlendirmeye yönelik olarak uygulanmıştır. Deney aşamasında, her deneme sıfır (kontrol), iki (düşük yük) veya dört (yüksek yük) adet renkli kareden oluşan bir görsel ÇB yüküyle başlamıştır. Katılımcılar bu kareleri akıllarında tutarken, bir SG ölçekleme görevi tamamlamışlardır. Bu görevde, görüntünün daha geniş bir versiyonunu başlangıçta öğrendikleri sınırlara uygun şekilde kırpmışlardır. Hemen ardından, ÇB yükünün korunduğunu doğrulamak amacıyla, bu karelerden biri üzerinde tek denemelik bir değişim saptama testi tamamlamışlardır. Bloklar arasında, katılımcıların uzamsal imgeleme yeteneklerini değerlendirmek amacıyla Zihinsel Döndürme Görevi uygulanmıştır. Tüm bloklar tamamlandıktan sonra ise katılımcılar, önce Görsel İmgeleme Canlılığı Anketi'ni doldurmuş, ardından sürpriz bir SG yargı görevi tamamlamışlardır. Bu son görevde, her bir görüntüyü başlangıçta öğrendiklerine kıyasla 'daha yakın' ya da 'daha uzak' olarak derecelendirmişlerdir. Geri çağırma sırasında uygulanan yüksek ÇB yükünün, zihinsel işlemleri sınırlayarak SG'nin büyüklüğünü azaltacağını öngörüyoruz. Eğer SG yük koşullarından bağımsız olarak sabit kalırsa, bu durum kodlama temelli bir açıklamayı destekleyecektir. Veri toplama süreci hâlen devam etmekte olup, planlanan analizlerin sempozyumdan önce tamamlanması hedeflenmektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P53. Yaşlanmaya İlişkin Tutumun Sözel Bellek Performansina Etkisi

Öznur Göçmen, İrem Tufan

Sakarya Üniversitesi

Bu çalışma, orta ve ileri yetişkinlerde yaşlanmaya ilişkin olumlu veya olumsuz tutumun sözel bellek performansına etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Literatürde, yaş algısının bellek performansıyla ilişkisini ortaya koyan çalışmalar olsa da bunlar ampirik olarak az sayıda veya ilişkisel bulgular içermektedir. Bu çalışma, yaşlanmaya ilişkin tutumların doğrudan değişimlenerek sözel bellek performansı üzerindeki etkisinin ampirik olarak incelenmesi açısından literatüre özgün bir katkı sunmaktadır.

Çalışmaya, Sakarya ve Bursa illerinde ikamet eden 36'sı kadın ve 24'ü erkek olmak üzere toplam 60 yetişkin (ortalama yaş= 55.5) katılmıştır. Tüm katılımcılar, yaşlanmaya ilişkin tutumun olumlu ve olumsuz olmak üzere iki düzeyde manipüle edildiği tek faktörlü deneysel desen kapsamında, ilgili koşullara rastgele (seçkisiz) olarak atanmıştır. Olumlu tutum koşulundaki katılımcılara, yaşlılığa ilişkin olumlu tutum uyandıracak bir senaryo; olumsuz tutum koşulundakilere ise yaşlılığa ilişkin olumsuz tutum uyandıracak bir senaryo verilmiştir. Öncelikle Onam Formunu ve ardından Demografik Bilgi Formunu dolduran katılımcılardan, atandıkları koşullara göre, yaşlılığa ilişkin olumlu veya olumsuz tutum senaryolarını okumaları istenmiştir. Sonrasında, tüm katılımcılara Öktem Sözel Bellek Süreçleri Testi (SBST) uygulanarak toplam hatırlama performansı değerlendirilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde IBM SPSS Statistics 27 programı kullanılmıştır.

Yapılan tek yönlü ANOVA analizine göre; yaşlılığa ilişkin olumlu tutum uyandıran senaryo alan katılımcılar (Ort.= 11.80), olumsuz senaryo alan katılımcılara kıyasla (Ort.= 10.87) istatistiksel olarak marjinal düzeyde daha yüksek bellek performansı göstermişlerdir, $F(1, 58) = 3.64$, $p = .06$, kısmi $\eta^2 = .06$. Ek olarak; halihazırla çalışan katılımcılar (Ort.= 12.00), çalışmayanlara (Ort.= 10.46) göre ve lisansüstü eğitim düzeyindekiler (Ort. = 15.00); ilkokul (Ort. = 10.33), ortaokul (Ort. = 10.88), lise (Ort. = 10.76) düzeyindekilere göre daha yüksek bellek performansı göstermişlerdir, sırasıyla; $F(1, 58) = 10.85$, $p < .01$, kısmi $\eta^2 = .16$ ve $F(4, 55) = 4.44$, $p < .01$, kısmi $\eta^2 = .24$. Elde edilen bulgular ilgili literatür ışığında tartışılmaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P54. Navigasyon Yönergelerinde Dil Üretimi ve Bireysel Farklılıklar

Can Avcı[1], Emine Zeyrek[2], Tilbe Göksun[1], Dilay Karadöller[2]

[1]Koç Üniversitesi
[2]Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Uzamsal bilgi insan yaşamının merkezinde yer alır. Uzamsal algının bir kısmı nerede olduğumuzu, nereye gitmek istediğimizi anlamak ve aktarmak ile çeşitli mekanlar arasında rotalar oluşturma ihtiyacını içerir. Bu sebeple, konuşmacıların dil kullanımı bilgi edindikleri harita türüne göre değişiklik gösterebilir. Aynı zamanda uzamsal görselleştirme ve navigasyon stratejileri gibi bireysel farklılıklar da bu değişimi etkileyebilir (Uttal vd., 2006). El jestlerinin uzamsal düşünmedeki kavramsallaştırma sürecini kolaylaştırma işlevlerini düşündüğümüzde, haritalara bağlı dil kullanımındaki farklılık, kişilerin jest üretim sıklıklarında ve jestlerin özelliklerinde gözlemlenebilir (Kita vd., 2017). Önceki çalışmalar, tepeden bakış açısıyla yapılan jestlerin düşük uzamsal beceriye sahip bireyler için faydalı olduğunu göstermiştir (Galati vd., 2018). Ancak, bugüne kadar yapılan hiçbir çalışma farklı harita türlerinin ve bireysel farklılıkların etkileşiminin rota tanımlaması için dil kullanımındaki rolünü araştırmamıştır. Izgara, dairesel ve düzensiz şekillerdeki haritalarda rota bilgilerini nasıl anlattığımız bu çalışmanın temel ilgi alanıdır. Bu çalışmada, (1) farklı harita türlerinde jest üretim sıklıklarında ve özelliklerinde (örn., rota veya tepeden bakış perspektifindeki jestler) farklılıklar olup olmayacağını, (2) uzamsal görselleştirme ve navigasyon stratejisi kullanımındaki bireysel farklılıkların jest ve uzamsal dil üretimini etkileyip etkilemediğini soruyoruz. Kırk altı katılımcı (22 kadın, Ort. = 22.11, SS = 1.39), ikonlarla temsil edilen dokuz konum barındıran ızgara, dairesel ve düzensiz olmak üzere üç farklı türdeki 2-boyutlu haritaları incelemiştir. Katılımcılar bir konumdan diğerine nasıl gideceklerini tarif ettiler. Daha sonrasında Navigasyonel Stratejiler (Zhong ve Kozhevnikov, 2016) ve Uzamsal Görselleştirme (Dokumacı-Sütçü ve Oral, 2019) testlerini tamamladılar. Uzamsal düşünme becerisi yüksek kişilerin, düşük olan kişilere kıyasla daha fazla uzamsal dil ve tepeden bakış jestlerini kullanacağını öngörüyoruz. Ayrıca, düzensiz şekillerdeki haritaların diğer harita türlerine göre daha fazla tepeden bakış jesti ortaya çıkarmasını bekliyoruz. Alternatif olarak, navigasyon stratejisine bağlı olarak katılımcıların türlerden bağımsız sabit bir dil kullanımı yapabilme ihtimalleri bulunmaktadır. Jest ve konuşma kodlamaları devam etmektedir. Bulgular, uzamsal düşünmedeki bireysel farklılıklara dayalı olarak farklı haritalarda multimodal dil kullanımının anlaşılmasına katkıda bulunacaktır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P55. Elektronik Spor Uzmanlığının Gelişiminde Bilişsel Antrenman Uygulamalarının ve Hedefe Yönelik Uygulamaların Etkisi

Fatma Adalet Şahin-Kırık, Hayriye Güleç, Recep Görgülü

Bursa Uludağ Üniversitesi

Yeni gelişmekte olan e-spor alanındaki uzmanlık gelişimine dair çalışmalarda bilişsel faktörlerin neden-sonuç ilişkisi bağlamında değerlendirildiği deneysel çalışmaların yetersizliği dikkat çekmektedir. Bu çalışmanın amacı psikoloji biliminin çalışma konularından biri olan uzmanlık alanı perspektifinden e-spor uzmanlığını değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda bilişsel antrenmanın ve hedefe yönelik uygulamaların (deliberate practice) e-spor uzmanlık gelişimi üzerindeki etkileri deneysel olarak incelenecek ve bu süreçte etkili olan bilişsel mekanizmalar tespit edilecektir.

Bu araştırmada dünya çapında milyonlarca aktif oyuncusu bulunan ve hızlı karar verme, dikkat yönetimi gibi bilişsel becerileri yoğun şekilde gerektiren League of Legends (LoL) oyununu model olarak kullanılmaktadır. Çalışmada, CogniFit Kişiselleştirilmiş Antrenman Eğitimi (C-KAE) ve yapılandırılmış hedefe yönelik oyun uygulamalarının uzmanlık gelişimine katkısı deneysel bir yöntemle ele alınmaktadır. Çalışmanın bulguları farklı uzmanlık düzeylerindeki e-spor oyuncularının bilişsel antrenman programlarına ve oyun içi hedefe yönelik uygulamalara maruz kaldıklarında performanslarında meydana gelen değişiklikleri ölçerek, farklı uzmanlık düzeylerinde performans ile ilişkili bilişsel değişkenleri ortaya koymayı hedeflemektedir.

Bu çalışmada ön test- son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılacaktır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri müdahale türü (bilişsel antrenman eğitimi, hedefe yönelik LOL uygulaması, doğa belgeseli) ve uzmanlık düzeyidir (uzman, acemi, daha önce LoL oynamamış). Bağımlı değişkenler ise bilişsel performans ölçütleri (tepki hızı, karar verme hızı ve problem çözme hızı) ve LoL performansına dair (oyun içi tepki süresi, stratejik karar alma vb) ölçümler olarak belirlenmiştir. Katılımcılar öncelikle bilişsel ve oyun performanslarının ölçüldüğü ön-test aşamasını tamamlayacaktır. Uygulama aşamasında dört hafta boyunca bilişsel antrenman ve hedefe yönelik oyun uygulamaları gerçekleştirilecektir. Son-testte katılımcıların uygulama sonrasındaki bilişsel ve oyun performansları tekrar ölçülecektir. Son-test aşamasından iki hafta sonra gerçekleştirilecek izlem testi ile performansın kalıcılığı değerlendirilecektir.

Bu metodoloji, bilişsel antrenmanların ve hedefe yönelik uygulamaların performans üzerindeki kısa ve uzun vadeli etkilerini nicel verilerle ortaya koyarak alanyazına özgün bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu sunumda çalışmanın yöntemi, bilişsel antrenman eğitimi ve hedefe yönelik LOL uygulaması tanıtıldıktan sonra ilk verilerin ön test analizleri değerlendirilecektir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P56. İleri Yetişkinler İçin 260 Türkçe Resim ve Sözcüklere Ait İmgelenebilirlik, Tanıdıklık, Görsel Karmaşıklık ve Edinim Yaşı Değerlendirmeleri: Normatif Bir Çalışma

Şerife Özbiler , İlhan Raman

Doğu Akdeniz Üniversitesi

Bir nesne ya da eylemin görsel temsiline uygun bir sözcüğü üretmek, temel bilişsel süreçleri zorunlu kılmaktadır. Bu süreçler; imgelenebilirlik, tanıdıklık, görsel karmaşıklık ve edinim yaşı gibi psikodilbilimsel değişkenlerden etkilenebilmektedir. Adlandırma sürecine ilişkin geçmişte yapılan çalışmalarda, bu tür değişkenleri kontrol edebilmek amacıyla resim normları yaygın olarak kullanılmaktadır. Resim ve sözcüklere yönelik gelişimsel norm çalışmaları birçok dilde gerçekleştirilmiştir (Örneğin, Brezilyalı çocuklar için Miranda, Pompéia & Bueno, 2004; Yunan genç yetişkinler için Dimitropoulou ve ark., 2009; Farsça konuşan orta yaş ve yaşlı gruplar için Ghasisin ve ark., 2014). Türkçe, ortografik-fonolojik şeffaflık özelliği açısından birçok dile kıyasla farklılık göstermektedir. Türkçede sözcük tanıma ve üretim süreçlerinde bazı bilişsel avantajlar sağlayabilir. Ancak, bu yapısal özelliklerine rağmen, Türkçe literatürde normatif çalışmalar açısından yeterince temsil edilmemektedir. Bugüne kadar yalnızca bir çalışma, Snodgrass ve Vanderwart (1980) tarafından geliştirilen ve daha sonra Rossion & Pourtois (2004) tarafından renkli versiyonlara uyarlanan 260 resimlik setin, Türkçe konuşan genç yetişkinler için normlarını sunmuştur (Raman, Raman & Mertan, 2014). Oysa ki, Türkçe'de kelime üretimi ve tanımlamaya ilişkin bilişsel süreçlerin gelişimsel olarak yaş grupları arasında farklı biçimlerde işleyebileceği öngörülmektedir. Bu doğrultuda, sunulan bu ön çalışmanın amacı, Raman ve ark. (2014) çalışmasını genişleterek, aynı 260 renkli resim seti için Türkçe konuşan ileri yetişkin bireylerden normatif veri toplamaktır. Böylece, yalnızca genç yetişkin örneklemine dayalı önceki bulguların ötesine geçilerek, yaşa bağlı bilişsel-gelişimsel farklılıkların daha kapsamlı bir şekilde ortaya konması hedeflenmektedir.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P57. Çocukların Duygu Hatırlamasında Jestlerin Rolü

A. Aybüke İnce, Dilay Z. Karadöller

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Çocuklar bazı konseptleri sözel olarak konuşmalarında ifade etmeden önce jestler ile ifade etmektedir (Avcılar et al., 2021; Goldin-Meadow, 2015). Bu durum özellikle görsel-uzamsal bilgi açısından zengin olan matematik (Alibali & DiRusso, 1999), uzamsal akıl yürütme (Ehrlich et al., 2006) ve objeler arası uzamsal ilişkileri ifade etme (Karadöller et al., 2024; Ünal et al., 2025) gibi alanlarda gösterilmiştir. Duygular konuşma, yüz ifadeleri ve jestler gibi çeşitli kanallarla ifade edilebildiği için (Aslan et al., 2024; Kelly & Ngo Tran, 2023), duygu ifade etmede de multimodal bir ifade biçimi benimsenebilir. Bu çalışmada, çocukların yetişkinlere kıyasla multimodal ve/veya sözlü duygu hatırlama performansı incelenmiştir.

Ana dili Türkçe olan tek dilli çocuklar (N=23, Mage=8.6) ve yetişkinler (N=19, Mage=35.6) 'Örümcek Hikayesi' (Spider Story, Herman et al., 2004) adında bir sessiz film izlediler. Filmde iki çocuk talep etme, reddetme, can sıkıntısı, şaşırma, haylazlık ve tiksinti (Denmark et al., 2018) gibi çeşitli duyguları abartılı bir şekilde sergiliyorlardı. Katılımcıların izledikleri filmi geri anlatma görevi video kaydına alınıp ELAN yazılımı (Lausberg & Sloetjes, 2009) ile kodlandı. Kodlama, duyguların ifade ediliş biçimini yalnızca sözlü veya multimodal (sözlü anlatıma eşlik eden baş, vücut, el jestleri ve/veya yüz ifadeleri) anlatım olarak yapıldı.

İki farklı bağımsız örneklem t-test sonuçları çocukların (M=13.8, SD=6.4) yetişkinlerden (M=9.5, SD=3.8) anlamlı derecede (p=0.014) daha fazla duygu ifadesinde bulunduklarını ve bu sırada anlamlı derecede daha sık multimodal yöntemler kullandıklarını gösterdi (Çocuk: M=8, SD=7; Yetişkin: M=4.9, SD=4; p=0.03).

Özetle bu sonuçlar, çocukların jestlere başvurma eğilimini gösteren diğer çalışmaları destekleyerek (örn., Alibali & DiRusso, 1999; Karadöller et al., 2024), duygu ifade etmede de multimodal anlatımları sözlü anlatımlara kıyasla daha sık sergilediklerini göstermiştir. Bu çalışma ayrıca konuşmaya eşlik eden jestlerin ötesinde yüz ifadelerinin de alternatif bir ifade kanalı (Kelly & Ngo Tran, 2023) olarak ele alarak daha bütüncül bir multimodal dil yaklaşımını benimsemesi noktasında özgül katkılarda bulunmaktadır.

(Sözlü sunumu doktor öğretim üyesi yapacaktır).

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P58. Tiksinti Bellek Avantajında Dikkatin Rolü

Aycan Kapucu, Halil Dönmez

Ege Üniversitesi

Tiksinti içerikli uyaranların korku içerikli olanlara kıyasla sahip olduğu bellek avantajı; uyarılmışlık, değerlik ve organizasyon gibi özellikler kontrol edildiğinde dahi ortadan kalkmamaktadır (Matson ve ark., 2024). Ancak, bu avantajın bellek sağlamlaştırmasından mı yoksa kodlama esnasında uyaranlara yöneltilen dikkat miktarından mı kaynaklandığı kesin değildir. Mevcut çalışmada, bellekte tiksinti avantajının, dikkat değişkeninin deneysel kontrolü sonucunda ortadan kalkıp kalkmadığı ve bellek sağlamlaştırmasından ne ölçüde etkilendiği incelenmiştir.

Çalışmada çift-görev yürütme paradigması kullanılmıştır. Kodlama aşamasında, katılımcılardan işitsel ayırt etme görevindeki tonlara yanıtlar verirken dikkatlerini belirtilen oranlarda iki farklı koşulda sesler ve görseller (tiksinti, korku ve nötr içerikli) arasında paylaştırmaları beklenmiştir. “50/50 dikkat” koşulunda katılımcılardan dikkatlerini görsellere ve seslere eşit miktarda yöneltmeleri; “99/1 dikkat” koşulunda ise dikkatlerinin neredeyse tamamını seslere, yalnızca küçük bir kısmını ise görsellere yöneltmeleri istenmiştir. Sonrasında tanıma belleği testi, katılımcıların yarısına anlık olarak, diğer yarısına ise 24 saat sonra uygulanmıştır.

Çalışma sonucunda, dikkat kontrolü sağlanmış olsa bile, anlık bellekte korku ve nötr içerikli uyaranlara yönelik bellek avantajına rastlanmamıştır. Ancak, 24 saat sonra alınan ölçümlerde tiksinti içerikli uyaranların, korkuya kıyasla daha iyi tanındığı görülmüştür. Bu farkın, aracı değişken analizi sonucunda dikkat görevindeki tepki gecikmelerindeki farktan kaynaklanmadığı bulunmuştur. Uzun süreli ölçümlerde bellek performansının dikkat koşullarından ne ölçüde etkilendiği incelendiğinde ise, korku içerikli uyaranların kodlama aşamasında bilinçli olarak yöneltilen dikkatten etkilenmeye devam ettiği; daha fazla dikkat yöneltilen korku uyaranlarının 24 saat sonra bile daha az dikkat yöneltilen uyaranlara kıyasla daha iyi tanındığı görülmüştür. Buna karşılık, bu fark tiksinti uyaranları için mevcut değildir.

Bu nedenle, olası tüm değişkenler kontrol edildiğinde tiksinti duygusunun, korkuya kıyasla anlık bellekteki avantajının ortadan kalktığı; ancak uzun süreli bellek ölçümünde, bellek sağlamlaştırmasından korkuya kıyasla daha fazla yararlanarak avantajlı konuma geçtiği düşünülmektedir. Sonuçlar, korku duygusunun dikkat mekanizmasından; tiksinti duygusunun ise bellek sağlamlaştırmasından daha fazla etkilendiğinde işaret eden önemli bulgular sunmaktadır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ

P59. Ventral Pallidum GABAerjik Hücrelerinin Motivasyonel Süreçler Üzerindeki Rolü ve Projeksiyonlarının Haritalandırılması

Defne Albayrak, Mert Genç, Güneş Ünal

Boğaziçi Üniversitesi

Motivasyonel davranışlar, ödül arayışı ile tehditten kaçınma arasında dinamik bir denge kurmayı gerektirir. Özellikle sosyal etkileşimler, belirsizlik içeren ortamlar veya minimal tehdit barındıran durumlar, bu iki yönlü sistemin aynı anda devreye girdiği kompleks örüntüler oluşturur. Beynin bu tür karşıt sinyalleri nasıl bütünleştirdiğini anlamak, motivasyonel süreçlerin altında yatan nöral mekanizmaları açıklamak açısından kritik öneme sahiptir.

Ventral pallidum (VP), beyinde ödül-değer ilişkilendirmesinde rol alan önemli bir yapı olmakla birlikte, hem pozitif hem de negatif motivasyonel sinyalleri bütünleştirme kapasitesine sahiptir. Bu bağlamda, çalışmamızda bazal önbeyin yapılarından biri olan VP'nin, motivasyonel davranışlar üzerindeki düzenleyici rolü incelenmiştir. VP, hem ödüle hem de tehdide ilişkin bilgileri alan ve işleyen GABAerjik nöronlar açısından zengindir. Çalışmanın temel amacı, VP'deki GABAerjik (Dlx+) hücrelerin inhibisyonunun motivasyonel davranışlara etkisini değerlendirmek ve bu hücrelerin dört önemli hedef bölgeye olan bağlantılarını haritalandırmaktır: Ventral Tegmental Alan (VTA), Nukleus Akumbens (NAcc), Lateral Habenula (LHb) ve Bazolateral Amigdala (BLA).

Erişkin Wistar sıçanlarında VP'ye AAV9-hDlx-Gi-DREADD-dTomato vektörü enjekte edilerek Dlx+ GABAerjik hücreler kemogenetik olarak inhibe edilmiştir. Aynı hayvanlarda hedef bölgelerin her birine AAVretro-hSyn-EGFP enjekte edilerek VP'nin projeksiyon paternleri retrograd izleme yöntemiyle belirlenmiştir. Davranışsal testlerde, Dlx+ VP GABAerjik nöronlarının inhibisyonu sonrası ödül odaklı davranışlarda azalma (azalmış koşullu yer tercihi, sosyal etkileşimde düşüş) ve tehditten kaçınma davranışlarında bozulma (artmış donma süresi, azalmış pasif kaçınma) gözlemlenmiştir.

Bulgularımız, VP GABAerjik devrelerinin hem ödül hem de tehdit temelli karar verme süreçlerinde bütünleştirici bir rol oynadığını göstermektedir. Bu yapıdaki bozulmaların, depresyon, anksiyete ve motivasyon kaybı gibi psikopatolojilerin altında yatan devresel mekanizmalarla ilişkili olabileceği düşünülmektedir.